

MBUROJA

Numri 155
Shtator 2022

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

30 vjet Armata e
Republikës së Maqedonisë së Veriut

**SIGURI – STABILITET
BESIM**

30 години Армија
Република Северна Македонија

БЕЗБЕДНОСТ – СТАБИЛНОСТ
ДОВЕРЛИВОСТ

Shenja të arta, avancime dhe mirënjohje për rez

Më 16 gusht në kazermën “Ilinden” në Shkup u mbajt solemnitet në të cilin u ndanë shenja të arta me rastin e 30 vjetorit të shërbimit aktiv të pjesëtarëve të Armatës, ndërsa më 17 gusht në Shtëpinë e Armatës në Shkup u mbajt mbledhje solemne e pjesëtarëve të Armatës nga Shtabi i Përgjithshëm dhe nga të punësuarit në Ministrinë e Mbrojtjes, në të cilën me një ceremoni përkatëse u ndanë një numër i madh i mirënjohjeve për rezultatet e arritura dhe për kontributin në Armatë, si dhe u ndanë avancime në gradë më të lartë për pjesëtarët e Armatës të cilët i plotësojnë kushtet. Njëherit nga ana e ministres së mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe nga shefi i SHP të Armatës, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, u ndanë mirënjohje edhe për përfaqësuesit e institucioneve të cilat bashkëpunojnë me Ministrinë e Mbrojtjes dhe me Shtabin e Përgjithshëm.

Në këtë solmnitet në kazermën “Ilinden” në Shkup ishin të pranishëm ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, shefi i Shtabit të Përgjithshëm gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, gjeneralë të Armatës dhe pjesëtarët e komandave dhe njësite të Armatës, ku me

rastin e 30 vjetorit të Armatës, nga ana e ministres Petrovska iu ndanë 281 shenja të arta për 30 vjet shërbim aktiv në kuadër të Armatës. Shenjë e artë iu nda edhe shefit të Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovskit, pesë gjeneralëve të tjerë, por edhe 140 oficerëve , 69 nënoficerëve, dhe 67 personave civilë të cilët janë në përpërje të Armatës që nga fillimi i saj, e që ishin pjesë e zhvillimit të saj. Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska në fjalën e saj shprehu mirënjohje të thellë deri te të gjithë pjesëtarët e Armatës, për përkushtimin e tyre, për përpjekjet e dhëna dhe për punën e palodhshme në ndërtimin e Armatës e cila sot është e denjë për respekt dhe që ka besimin më të madh në mesin e qytetarëve. “Kur themi se Armatën filluam ta ndërtojmë që nga vetë themelet, menduam për ju. Ju e ndërtuat, ju e bëtë, ju ishit profesionistët të cilët së bashku me kolegët tuaj bëtë histori që do të mbahet mend dhe bëtë të ardhme të cilën e dëshiruam” – theksoi ministrja Sllavjanka Petrovska në fjalën e saj.

Në mbledhjen solemne në Shtëpinë e Armatës në Shkup, ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, para të punësuarve të Ministrisë

ultatet e arritura dhe për kontribut në Armatë

së Mbrojtjes dhe Armatës së RMV-së, porositi se ky jubilee i Armatës shënon 30 vjet të sigurisë dhe shtetësisë, duke thënë njëherit se secili pjesëtar i Armatës dhe secili i punësuar në Armatë që sot shquhet me imazh të njohur për profesionalizëm, disiplinë, motivim dhe sukses dhe se pikërisht me energjinë e tyre dhe me përkushtimin e tyre, realizuam qëllimin tonë kryesor strategjik – anëtarimin në NATO. “Ishim vetëm, ndërsa tashmë jemi pjesë e një miliardë njerëzve nën “ombrellën” e sigurisë kolektive të NATO-s. Armata ka për çfarë të jetë krenare para qytetarëve të saj, sepse ju me nder, me motivim dhe profesionalizëm i përbushni dhe realizoni detyrat tuaja, por edhe shumë më tepër se kjo”, tha ministrja duke theksuar se më i rëndësishëm është përkushtimi ndaj atdheut dhe mbrojtjes, por edhe qëndrueshmëria e cila shpie kah progresi i vendit dhe i Armatës. „Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut në vepër demonstroi se është e aftë, e motivuar dhe se funksionon sipas standardeve më të larta të NATO-s”, tha ministrja Petrovska, duke shtuar se Ministria e Mbrojtjes do të vazhdojë të investojë në kuadro, pajisje dhe modernizim të saj. Shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës gjeneral-

nënkolonel Vasko Gjurçinovski, duke uruar jubileun dhe festën të gjithë pjesëtarëve të Armatës, si dhe të avancuarve, të lavdëruarve dhe të posa pensionuarve, dha porosi që të vazhdohet edhe më tutje me një përkushtim edhe dinamikë më të madhe, me qëllim të realizimit të rezultateve edhe më të mëdha, ashtu siç i ka hije një armate anëtare të NATO-s.

Në kuadër të ceremoniosë në Shtëpinë e Armatës, nga ana e komandantit të Gardës Kombëtare të Vermontit, gjeneral-majorit Gregory Night, pjesëtarëve të Armatës iu ndanë mirënjohje për përkushtimin e tyre dhe për realizimin e detyrave gjatë stërvitjes më të madhe ndërkombëtare ushtarake „Sëift Response”, e cila u realizua në PU „Krivollak”.

Pas përfundimit të mbledhjes, nga ana e ministres së mbrojtjes, Sllavjanka Petrovskës, nga ana e shefit të SHP gjeneral-majorit Vasko Gjurçinovskit, si dhe nga ana e të pranishmëve u vizitua ekspozita e fotografive me rastine jubileut “30 vjet Armatë”, e cila ishte e vendosur në hollin e Shtëpisë së Armatës dhe e cila është e hapur për të gjithë vizitorët gjatë periudhës së ardhshme.

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Anëtarë të këshillit botues:
Lidija Jançova-Hristova
Sonja Kramarska
Afërdita Volina
Toni Janevski, nënkolonel
Liljana Petreska, nënkolonele
Violeta Kostadinova, nënkolonele
Biljana Ivanova
Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umit Redzeqi
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Bujar Zylfiqari
(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)
Biljana Ivanova
(redaktor teknik i këtij numri)

Shtyp:
„Evropa 92” – Koçan

MBUROJA
Është revistë e
Ministritsë së
Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministritsë së
Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/штит>

14

Fuqizimi i mbrojtjes raketore në Evropën
Qëndrore dhe Lindore (Pjesa e dytë)

24

Guxim moral

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XIV ■ numri 155 ■ shtator 2022

Në vijën e parë Solemnisht u shvnu Dita e Armatw sw Republikw sw Maqedonisw sw Veriut	6
Jubile Jubileu i 30 vjetorit të formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë	
Nga idea deri te ndërtimi i sistemit të mbrojtjes nacionale (7)	8
NATO-aktivitete Komiteti i Aviacionit Mbledhja në Romë të Italisë	12
Edukim ushtarak Traktati Vestfalian i paqes dhe ndikimi i tij në marrëdhëniet ndërkombëtare	16
Misionet Storja e një lufte - Lufta e Tetorit në Lindjen e Mesme dhe misioni „UNEF II”	20
Global Gjyq ndërkombëtar për luftë kundër korrupsionit: nevojë reale	26

Eko mbrojtja „Renasansa e gjelbërt” në mbrojtje ...	28
Armatim „MAMBA” – automjeti i blinduar me rrota 4x4, rezistent ndaj minave dhe i mbrojtur nga pritat	36
Armatim „Hawker Typhoon”	42
Aktivitetet e OORRMV-së Akademia gjuhësore në Halkida, Greqi	44
Inovacione Ekspozita e parë „Intelegjenca artificiale në mbrojtje” në Nju Delhi, Indi	45
Aeroditar Edhe mjek, edhe pilot	46
Muzetë ushtarakë Muzeu kombëtar i historisë ushtarake	48
„Shën Naumi” – vend i shenjtë dhe i bukur ku do të gjeni qetësi	58

32

Automjeti i blinduar „Stryker”

34

„Airbus A300-600ST Beluga”

Për Armatën tonë

Armata jonë - Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut, festoi jubileun - 30 vjet nga themelimi i saj. Me krenari ndoqëm të gjitha ngjarjet që ndodhën në shenjë të këtij jubileu të madh. Jo vetëm në Ditën e Ushtrisë - 18 gusht, por edhe gjatë gjithë këtij viti jubilar, na u kujtuan vazhdimisht ngjarjet që shënuan fillimin e krijimit të një ushtrie të re, e cila për këto 30 vjet ka marrë një imazh të njohur, brenda kuadrit të shtetit dhe jashtë tij.

Në këto 30 vite ushtria jonë ka qenë gjithmonë e pranishme aty ku e ka më të vështirë, në mbështetje të policisë në gjendje të jashtëzakonshme dhe krizë, në eliminimin e pasojave të përmbytjeve të mëdha, në shuarjen e zjarreve të mëdha të verës, në përballjen me pandeminë. virusi "COVID-19", kriza e refugjatëve etj.

Armata jonë për 30 vjet është garanci e shtetësisë sonë dhe faktor bashkues në shoqërinë maqedonase.

Armata jonë ishte garantuesi dhe basti më i besueshëm për hyrjen në aleancën më të madhe ushtarako-politike në botë. Sot jemi një vend i barabartë anëtar i NATO-s.

Për këto 30 vjet, ushtria jonë ka qenë ambasadori ynë më i njohur në disa misione paqeje, stërvitje dhe aktivitete rajonale dhe shumëkombëshe.

Kanë kaluar 30 vjet nga fillimi i formimit të ushtrisë sonë dhe sot, duke festuar jubileun e madh, mund të themi me krenari se kemi një ushtri bashkëkohore dhe moderne, një ushtri të integruar plotësisht në të gjitha strukturat e NATO-s, një ushtri që ka një imazh i njohur dhe një reputacion i lartë në komunitetin ndërkombëtar është gjithashtu një institucion në të cilin populli ynë ka pasur besimin më të lartë prej vitësh.

Sot, pjesëtarët e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, krah për krah me pjesëtarët e ushtrive të 30 vendeve të zonës së sigurisë euroatlantike, promovojnë paqen dhe stabilitetin në botë dhe janë edhe mburoja më e fortë e mbrojtjes. dhe mbrojtjen e sovranitetit dhe integritetit territorial të atdheut tonë - Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut është institucion me besimin më të madh në vend dhe në mesin e qytetarëve të saj dhe partneri më i dëshiruar jashtë tij.

Përfundimisht, do të theksojmë se çdo pjesëtar i Armatës dhe punonjës i Ministrisë së Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut gjatë këtyre 30 viteve ka pjesën e tij në krijimin e Ushtrisë si institucion me imazh të dallueshëm të efikasitetit, profesionalizmit, disiplinës, motivim dhe sukses.

Në periudhën në vazhdim, i urojmë Armatës sonë shumë suksese, njohje e lëvdata të panumërta për aktivitetet e saj, modernizim akoma më të përshpejtuar dhe intensiv, bashkëpunim të gjerë e të frytshëm ndërkombëtar dhe pjesëmarrje në stërvitje dhe misione të përbashkëta me ushtritë partnere, si dhe suksese personale. dhe përmirësimi i standardeve dhe kushteve të punës për të gjithë anëtarët e saj.

Urime dhe e gëzofshim Ditën e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut!

„Orce Nikolov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Qëndrimet e plasura nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqësojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

TË NDERUAR PJESËTARË TË ARMATËS DHE TË PUNËSUAR NË MM,

Redaksia e revistës „Mburoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësive suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristoska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Solemnisht u shënua Dita e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Në ceremoninë qendrore me rastin e festës së Ushtrisë, fjalën e kanë mbajtur shefi i Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneral nënkolonel Vasko Gjurçinovski, ministrja e Mbrojtjes Sllavjanka Petrovska dhe presidenti dhe komandanti suprem i FA, Stevo Pendarovski. Në fjalën e tij, gjenerali Gjurçinovski theksoi se shumë gjenerata të punonjësve të Ministrisë së Mbrojtjes dhe të Armatës, ushtarë, eprorë e civil, si dhe punonjës socialë, kanë investuar në mënyrë aktive në zhvillimin tredekadash të Ushtrisë, i cili respektohet nga qytetarë dhe anëtarë të NATO-s. „Kremtimin e këtij përvjetori të rëndësishëm në kazermën që mban emrin e shenjtë “Ilinden” ia kushtojmë aspiratave dhe sakrificave të të gjithë heronjve dhe njerëzve tanë të mëdhenj për luftën shekullore për liri dhe paqe. Nga ky jubile solemn dua të them se Armata gjithmonë ka punuar dhe do të punojë ekskluzivisht për interesat e qytetarëve dhe për atdheun tonë”, tha gjenerali Gjurçinovski. Në fund të fjalës së tij, gjenerali Gjurçinovski u tha pjesëtarëve të Armatës: „ Pres që të vazhdoni të përfaqësoni me përkushtim, përgjegjësi dhe krenari

Mw 18 Gusht u mbajt ceremoni solemne me rastin e Ditës së Armatës në kazermën “Ilinden” në Shkup. Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut me krenari shnoi 30 vjetorin e themelimit të saj si dhe arritjet gjatw kwsaj periudhe të ngritjes së saj

profesionin ushtarak, Armatën dhe vendin tonë.“
Ministrja e Mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, në fjalën e saj u ndal në të arriturat e ekzistencës tridhjetëvjeçare

të Armatës, në vendimet kyçe të marra në periudhën e kaluar, në vendin e Armatës në shoqëri si institucion me besimin më të madh, si dhe mbi proceset e zhvillimit

dhe modernizimit të mbrojtjes së ushtrisë dhe zhvillimin dhe motivimin e të gjithë personelit të ushtrisë dhe oficerëve të mbrojtjes. „Tridhjetë vjet ekzistencë është një periudhë e gjatë që ne të gjithë e kujtojmë si një kohë në të cilën kufijtë e arritjeve të veta u shtynë me zell. Vendi i merituar që ka sot Ushtria në atdhe dhe në Aleancën e NATO-s është një arritje për të cilën janë angazhuar shumë individë, ish-presidentë, qeveri, ministra të mbrojtjes, shefa të Shtabit të Përgjithshëm, pleq, ushtarë dhe punonjës – tha ministrja. „U kthym dinjitetin njerëzve me uniformë, shtoi ministrja dhe i bëme të denjë për vendin e tyre në shoqëri si persona tek të cilët qytetarët kanë besimin më të madh. Ju vazhdoni të mbronin vendin dhe ne do të kujdesemi për të gjithë ju edhe më me përkushtim!“.

Presidenti dhe komandanti suprem

i Forcave të Armatosura, Stevo Pendarovski, në fjalën e tij theksoi: „Ushtria ishte edhe shtytësi kryesor për anëtarësimin tonë në NATO. Shteti që në fillim e ka projektuar mbrojtjen e Maqedonisë me një qëllim dhe synim të qartë - që një ditë të integrohet plotësisht në sistemin e sigurisë euroatlantike. Që atëherë ne kemi kaluar nëpër disa periudha të bllokadave të jashtme joparimore dhe prioritetëve të brendshme të gabuara që kanë ngadalësuar lëvizjen tonë drejt sistemeve të sigurisë kolektive. Por Armata u reformua vazhdimisht dhe na ndihmoi të mos devijojmë nga realizimi i qëllimit tonë strategjik. Pra, nuk do të gabojmë nëse themi se si vend kemi arritur suksesin tonë më të madh ndonjëherë në politikën e jashtme, kryesisht falë Armatës dhe grave dhe burrave të saj trima me uniformë.“ Duke iu drejtuar personelit të ushtrisë, ai u tha atyre: „Në këtë vit jubilar, teksa festojmë të shkuarën dhe projektujmë të ardhmen, jemi të vetëdijshëm për barrën më të madhe që mbani ju, trima e gra me uniformë. Jam i sigurt se si më parë, edhe tani e tutje, do të vazhdoni të jeni rojtarë të përgjegjshëm dhe të ndërgjegjshëm të shtetit, mbrojtës të qytetarëve, strumbullar i shoqërisë dhe interesit tonë multietnik, si në mbrojtjen kombëtare ashtu edhe në atë kolektive“.

Në këtë ceremoni, presidenti Pendarovski i ka dekoruar ministrin e parë të Mbrojtjes, Trajan Gotçevski, Organizatën e oficerëve rezervë dhe bazën logjistike të Armatës me Urdhrin për Merita Ushtarake. Në të njëjtën kohë, u shpallën dekretet për prodhimin dhe instalimin e përgjithshëm. Komandanti i Brigadës së Parë të Këmbëtorëve, Sashko Lafchiski, u

gradua me gradën gjeneral brigade, ndërsa ish-zëvendësi i Brigadës së Parë të Këmbëtorëve, kolonel Vasko Kokolanski, u emërua në detyrën e komandantit të Komandës për Stërvitje dhe Doktrina. Ministrja e Mbrojtjes, Slavjanka Petrovska, komandantit të Gardës Kombëtare të Vermontit, gjeneralmajor Gregory Knight, i cili ndodhet në një vizitë zyrtare dyditore në vendin tonë, i ka ndarë mirënjohje për mbështetjen dhe bashkëpunimin e deritanishëm.

Ceremonia solemne jubilarë në mënyrë simbolike përmes paradës së skaloneve, të përbërë nga pjesëtarë të të gjitha komandave dhe njësisive të Ushtrisë, si dhe mjeteve moderne luftarake të ekspozuara në dispozicion të Ushtrisë, përfshirë mjetet e blinduara të lehta të sapomarra, prezantoi arritjen dhe trajnimin e pjesëtarëve të Armatës, e cila me krenari feston ditëlindjen për herë të dytë si anëtare e plotë e NATO-s. Në ceremoninë qendrore morën pjesë kryetari i Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, Dimitar Kovačevski, nënkryetari i Kuvendit, Goran Misovski, ministra në Qeveri, përfaqësues të trupit diplomatik, ish-ministra të mbrojtjes dhe shefat e Shtabi të Përgjithshëm, gjeneralët në Armtë, komandantët e komandave dhe njësisive të Armatës dhe përfaqësuesit e organizatave me të cilat Armata bashkëpunon.

Ceremonia qendrore është një nga aktivitetet përfundimtare që shënuan 30 vjetorin e formimit të Armatës. Në këtë ceremoni u zhvilluan këto aktivitete: ekspozitë me rastin e 30 vjetorit, manifestimi i hapur për qytetarët, tribuna, gara sportive, aksione humanitare dhe festime nëpër njësi. Në „Ditën e Hapur“ për qytetarët, e cila u zhvillua më 17 gusht, u organizua një aktivitet gjithë natës me moton „30 vjet siguri, stabilitet, besim“. U ekspozuan disa nga pajisjet më të reja dhe më të sofistikuara të Armatës, duke përfshirë transportuesit e rinj të personelit të blinduar „JLTV Oshkosh“ dhe aftësitë luftarake të forcave speciale të ushtrisë sonë, si dhe një stërvitje demonstruese me qentë e ushtrisë. Me atë rast u organizua një program muzikor në të cilin performuan Orkestra Ushtarake dhe disa artistë nga estrada jonë. Me këtë ngjarje u festua një përvjetor i rëndësishëm për Ministrinë e Mbrojtjes dhe Armatën e Republikës së Maqedonisë së Veriut.

Kristina Ilievska

Në këtë vit, kur shënojmë 30 vjetorin e formimit të Mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë, meriton të kujtojmë fillimet, filizat e sistemit mbrojtës të Maqedonisë. Në fakt, pavarësia e Republikës së Maqedonisë (RM) në vitin 1991 nuk do të kishte përfunduar plotësisht, nëse udhëheqja shtetërore maqedonase nuk do të kishte ndërmarrë hapa vendimtarë në drejtim të ndërtimit të një sistemi mbrojtës për mbrojtjen e sovranitetit dhe integritetit të territorit dhe popullsisë me forcat e veta të armatosura. Prej aty, ndërtimi i sistemit të mbrojtjes kombëtare të Republikës së Maqedonisë dhe formimi i Forcave të Armatosura të Maqedonisë në formën e Armatës së Republikës së Maqedonisë (ARM) në vitin 1992, si një nga atributet më të rëndësishme të shtetësisë. përfaqësonte përfundimin e procesit të pavarësisë së shtetit. Tre dekadat e fundit që nga formimi i ARM-së nga këndvështrimi historik në dritën e tridhjetëvjetorit të formimit të saj dhe ndërtimit të një sistemi të pavarur mbrojtës maqedonas meritojnë vëmendje të veçantë. Përprjekjet fillestare të Republikës së Maqedonisë ishin që në mënyrë të pavarur të ndërtojë sistemin e saj të mbrojtjes dhe strategjinë e mbrojtjes, dhe ARM-në të përmirësohet, pajiset dhe trajnohet për t'iu përgjigjur të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe kërcënimeve për sigurinë dhe integritetin territorial të shtetit. Në këtë numër dhe në vijim të revistës "Mburoja", do të rikujtojmë kompleksitetin, dinamizmin dhe specifikën e kushteve në të cilat u hodhën themelet e mbrojtjes dhe Armatës maqedonase, të zhvillimit të saj dhe të ndërtimit të sistemit të mbrojtjes dhe sigurisë. të Republikës së Maqedonisë, për rolin e saj në konfliktin e vitit 2001, si dhe kontributin e saj të madh në përprjekjet e procesit të integritetit euroatlantik.

Jubileu i 30 vjetorit të formimit Nga idea deri te ndërtim

Transformimet e strukturës organizative-formative të ARM-së 1992 – 2022

Transformimi i Forcave të Armatosura është një proces që vazhdon në vazhdimësi dhe kryhet në bazë të dokumenteve strategjike dhe operacionale. Zhvillimi i Armatës maqedonase në tri dekadat e fundit mund të analizohet nga disa aspekte dhe me metoda dhe qasje të ndryshme. Nëse e përcjellim numrin e strukturave organizative-formative të Armatës dhe numrin e reformave, gjegjësisht transformimeve në periudha të caktuara kohore, kemi një pasqyrë dhe pamje plastike të zhvillimit të Armatës maqedonase. Armata në periudhën 1992-2022. Kishte 5 struktura organizative-formuese funksionale dhe 4 transformime. Struktura e parë organizativo-formative e ARM-së, e miratuar nga presidenti Kiro Gligorov, u krijua me vetë formimin e Forcave të Armatosura të Maqedonisë në vitin 1992. dhe ishte në funksion deri në vitin 2000, kur presidenti Boris Trajkovski miratoi strukturën e re të ARM-së me Plan transformues nga viti 2000 deri në vitin 2004. Në vitin 2004, me miratimin e Rishikimit të parë Strategjik të Mbrojtjes

(PSV), u përgatit një strukturë e re, e tretë me radhë, organizative-formative e ARM-së, e miratuar nga presidenti Branko Cërvenkovski, me Planin për transformimin e Armatës për periudhën nga 2004 deri në 2008. E strukturuar kështu, ARM funksionoi deri në vitin 2012. Në vitin 2012 Presidenti Gjorge Ivanov miratoi formimin e katërt të ARM-së dhe Planin e transformimit për periudhën 2012-2015. E transformuar në këtë mënyrë, ARM-ja funksionoi deri në hartimin dhe miratimin e PSO-së së dytë në vitin 2018, me emrin "Drejt anëtarësimit në NATO", si dhe deri në veprimet përfundimtare përgatitore të Maqedonisë për anëtarësim të plotë në NATO. Në vitin 2019 është përgatitur struktura e pestë radhazi e Armatës, e miratuar nga presidenti Stevo Pendarovski, me Planin për transformimin e Armatës për periudhën 2019-2028. Kështu, Ushtria, nga viti 2019 deri më sot, është në transformimin e katërt, me një plan për të krijuar një strukturë të forcës së pestë.

Struktura e parë organizativo-formative e ARM-së e themeluar në vitin 1992, u bë shumë shpejt objekt analizash, reflektimesh dhe diskutimesh ekspertësh. Me zhvillimin e kontakteve

it të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë i i sistemit të mbrojtjes nacionale (7)

ndërkombëtare dhe ndërushtarake dhe bashkëpunimin e frytshëm në fushën e edukimit të personelit të lartë në ushtritë e vendeve anëtare të NATO-s, si dhe me shkëmbimin e përvojave dhe informacioneve, trajnimin e përbashkët të shtabit dhe njësisë, horizonte të reja. u hapën e politikës së mbrojtjes, të gjithë u njohën me strukturën dhe organizimin e NATO-s dhe kjo bëri që ARM-ja dhe MM-ja të nisin një proces të analizës dhe krahasimit të strukturës së Forcave të Armatosura të Maqedonisë me forcat e ushtrive të NATO-s. si planifikimi i hapave të ardhshëm për të përmirësuar efikasitetin dhe ekonominë. Përgatitjet për transformimin e parë, në shumë aspekte komplekse, të ARM-së në fakt filluan në vitin 1998. dhe u karakterizua nga një përplasje konceptuale, dy këndvështrime të kundërta për strukturën e ardhshme të Armatës midis Shtabit të Përgjithshëm dhe Ministrisë së Mbrojtjes dhe ekipit të konsulentëve ushtarakë (MPRI), të angazhuar në R. Maqedonia si ndihmë ushtarake nga qeveria amerikane. Propozimi për strukturën e ARM-së, i bërë nga SHP dhe OT, është miratuar nga presidenti Kiro Gligorov që në vitin 1998. Nga ana tjetër, ekipi i MPRI-së kishte vizionin dhe propozimin e vet

për strukturën e ardhshme të ARM-së me një plan transformues. Sipas propozimit të Shtabit të Përgjithshëm dhe Ministrisë së Mbrojtjes, ARM-ja duhet të përbëhet nga 14.000 pjesëtarë aktivë ose të përhershëm, me 50% ushtarë profesionistë dhe 50% rekrut, ndërsa rezerva duhet të ketë rreth 40.000 pjesëtarë. Ekipi MPRI propozoi një strukturë të përbërë nga një brigadë e lehtë këmbësorie, me 2 batalione të

lehta dhe elementë të forcave speciale, pa artileri standarde, njësi të blinduara, aviacion, mbrojtje ajrore dhe elementë të tjerë. Plani për riorganizimin e ARM-së nga ekipi MPRI nuk u pranua as nga Kuvendi i Përgjithshëm dhe as nga Ministria e Mbrojtjes. Më 26 dhjetor 1999, SHP dhe Ministria e Mbrojtjes, presidentit të sapozgjedhur Boris Trajkovski ia prezantuan këtë plan për riorganizimin e ARM-së dhe e informuan

për mosmarrëveshjet me MPRI-në. Sipas kujtimeve të gjeneralit Pande Petrovski, në atë periudhë kohore kanë dalë në pension rreth 500 pleq, përfshirë të gjithë gjeneralët (të ashtuquajturit “frenat” e reformave. Pikëpamjet e Armatës për zhvillimin e ardhshëm të ARM-së u refuzuan dhe propozimi i ekipit të MPRI-së për strukturën e re, të dytë organizative-formuese të Armatës u pranua nga presidenti Boris Trajkovski. Kështu, transformimi i parë i ARM-së filloi në vitin 2000 sipas planit të ekipit të MPRI-së, por ai u ndërpre për shkak të shpërthimit të konfliktit të armatosur në fillim të vitit 2001. Në atë vit luftë 2001, ARM-ja u gjend në një pozitë shumë delikate, sepse disa komanda dhe njësi ishin në proces të shpërbërjes, kurse komandat dhe njësitë e reja ende nuk ishin formuar. Pas përfundimit të konfliktit të armatosur, lidhshipi maqedonas falënderoi SHBA-në për ndihmën dhe ndërpreu bashkëpunimin me MPRI-në. **Transformimi i parë i ARM-së** filloi me Planin me sugjerim të ekipit të MPRI në vitin 2000, u ndal në vitin 2001. për shkak të konfliktit të armatosur dhe përfundoi në vitin 2002. me një strukturë që ishte më e ngjashme me propozimin e GS dhe MO të vitit 1998, sesa sipas planit të ekipit MPRI të vitit 2000. Përshtypja ishte se struktura e ARM-së vazhdoi të ishte e rëndë dhe e madhe, e shtrenjtë për t’u mirëmbajtur, me një numër të madh komandash dhe njësi dhe lidhje të drejtpërdrejta me komandën dhe kontrollin e Shtabit të Përgjithshëm. Me miratimin e Konceptit Kombëtar për Sigurinë dhe Mbrojtjen në vitin 2003, Ministria e Mbrojtjes dhe Ministria e Mbrojtjes gjatë vitit 2004 iu afrua përgatitjes së PSV-së së parë, e cila përcakton udhëzimet e detajuara për zbatimin e ciklit të ri të reformave në mbrojtje dhe ARM, bazuar në qëllimet

e politikës së jashtme, ndryshimet në Kushtetutë dhe kërkesat e Marrëveshjes Kornizë të Ohrit. Me këtë filloi cikli i përgatitjeve për transformimin e dytë të ARM-së. Nëse transformimi i parë mund të quhet “i diskutueshëm”, i dyti lirish mund të quhet “radikal”. Shtabi i Përgjithshëm dhe MT përgatitën propozimin për strukturën e re, të tretë organizative-formative ARM me plan për transformim, të cilin e miratoi presidenti Branko Cërvenkovski. Karakteristikë e transformimit të ri ishte reduktimi i ndjeshëm i personelit në periudhën 2004-2007, për arsye të ndryshme: në bazë të pensionit 532 persona, me transferimin në Drejtorinë për Mbrojtje dhe Shpëtim, në vitin 2004 157 persona, dhe me transferim. i policisë kufitare në vitin 2004/2005 – 1458 persona. Moment karakteristik për këtë transformim ishte transferimi i sigurisë kufitare nga ARM në MPB. Me realizimin e transformimit të dytë, ARM-ja u bë një organizatë plotësisht e profesionalizuar, u përmirësua menaxhimi i mbrojtjes në sferën e plotësisht me personel

profesional ushtarak, përfaqësimit adekuat etnik, në arsim dhe trajnim, në planifikim afatgjatë, programim dhe buxhet, në ndërveprimin me NATO-n, si dhe në mbështetjen e institucioneve civile. Nga ana tjetër, të krijohet përshtypja se MM dhe ARM shumë lehtë dhe pa një analizë reale dhe objektive hoqën dorë nga modeli i rekrutimit të plotësisht të Armatës. Nga këndvështrimi i sotëm, ndoshta do të ishte më e përshtatshme dhe më e pranueshme që të planifikohej një model i kombinuar i mbushjes së ARM-së, njëkohësisht me përbërje profesionale dhe rekrutimi. Në këtë mënyrë, në praktikë do të mund të kontrollohej funksionimi i ARM-së, efikasiteti dhe aftësitë e saj, do të analizoheshin kostot dhe përvojat e mëparshme, si dhe pasojat e mundshme në mënyrën e plotësisht të përbërjes rezervë të ARM-së. Sot, pas kaq vitesh nga futja e një përbërjeje të plotë profesionale në Ushtri, shumë njohës të situatës do të pajtohen se braktisja e plotë e modelit të rekrutimit për plotësimin e ARM-së ishte një vendim i nxituar, i cili sot nuk ka asnjë mundësi reale të korrigjim. Planifikimi i ciklit të tretë të transformimit të Armatës, i cili kishte për qëllim **strukturën e katërt të ARM-së**, u realizua gjatë viteve 2010-2011. Procesi i transformimit filloi në fillim të vitit 2012. dhe ishte planifikuar të përfundonte në fund të vitit 2015, afat ky që u respektua plotësisht. Transformimi i ARM-së nga viti 2012 në 2015. kishte për qëllim ndërtimin dhe mbajtjen e forcave më efikase dhe efektive për luftë dhe për mbështetje luftarake, përqendrim dhe transformim të forcave për luftë, forcave për mbështetje luftarake dhe mbështetje të shërbimit luftarak. ARM-ja ishte planifikuar për dhjetë vitet e ardhshme të fokusohet në zhvillimin dhe ruajtjen e kapaciteteve dhe aftësive të dislokueshme 40% për të kryer operacione me intensitet të lartë larg territorit kombëtar, në kushte komplekse

gjeografike dhe klimatike dhe me pak ose aspak mbështetje nga vendi pritës. Sipas kësaj strukture, të krijuar me transformimin e Armatës nga viti 2012 në 2015, nën komandën e drejtpërdrejtë të Shtabit të Përgjithshëm të ARM-së ishin 5 formacione: Komanda e Përbashkët Operative, Komanda e Stërviçjes dhe Doktrinës, Regjimenti i Operacioneve Speciale, CEI dhe Batalioni i Nderimeve, që përfaqësojnë figurën optimale për K2. GS, në nivel strategjik, u reduktua numerikisht, në kurriz të forcimit të ZOK-së në nivel operacional. Njësitë luftarake, njësitë mbështetëse luftarake dhe të shërbimit luftarak u grupuan në kuadër të ZOK-së. Statusi numerik i parashikuar i ARM-së ishte 8133 persona në përbërje aktive dhe 1834 në rezervë aktive. Planet e Shtabit të Përgjithshëm të ARM-së përfshinin formimin e rezervës së përgjithshme në përputhje me Konceptin e Forcave Rezervë. Themelimi dhe funksionimi i ARM-së me transformimin në periudhën 2012-2015, i cili ishte aktual deri në vitin 2019, paraqiste një kompromis ndërmjet nevojave dhe kërkesave të brendshme dhe të jashtme. Nga njëra anë, ARM-ja përmbushi detyrat e përcaktuara me Kushtetutë dhe ligjet, dhe nga ana tjetër iu përgjigj kërkesave të aleatëve tanë në NATO ku nevojitet ndërveprueshmëri dhe standardizim.

Me nënshkrimin e Marrëveshjes së Prespës, gjegjësisht Marrëveshjes Bilaterale ndërmjet R. Maqedonia dhe R. Greqia më 17 qershor 2018 në fshat Nivici, Prespa, i vetmi kusht i mbetur për anëtarësimin e R. Maqedonia u hoq nga NATO. Po në të njëjtën kohë, në qershor të vitit 2018, me propozim të MM-së, Qeveria miratoi "PSOP 2018 të Republikës së Maqedonisë" të re të quajtur "Drejt anëtarësimin në NATO dhe Forcave të Armatosura të Ardhshme 2028". PSV-ja e re specifikonte strukturën e ardhshme të MM-së dhe ARM-së dhe u shoqërua me një plan

të detajuar të zbatimit. Krijuesit e këtij dokumenti hynë në detaje në përcaktimin e strukturës së ARM-së, madje edhe numerikisht përcaktuan pikat e forta të përbërjeve individuale të ARM-së. Një vit më vonë, gjatë krijimit të personelit dhe formimit material të ARM-së, një qasje kaq e detajuar e PSV-së krijoi vështirësi të caktuara për krijuesit e strukturës së ARM-së. Ata u detyruan të ndiqnin rekomandimet e detajuara të PSV-së, por në të njëjtën kohë duhej të ndiqnin kodet e kapaciteteve dhe aftësive të NATO-s, të cilat në procesin e ratifikimit të ftesës për anëtarësim në NATO gjatë vitit 2019, i janë caktuar ARM për përdorim. Në pjesën më të madhe, rekomandimet e PSV-së për forcën dhe përbërjen e strukturës së ARM-së nuk përputheshin me kodet e kapacitetit dhe aftësive të NATO-s të specifikuar për njësitë, veçanërisht në kategorinë "këmbësori e lehtë". Në bisedimet mes Ministrisë së Mbrojtjes dhe NATO-s që nisën në vitin 2019 dhe vazhdoi në vitin 2020, në RS. Maqedonisë iu sugjerua që të përqendrohet në këmbësorinë e lehtë, si synim i projektuar i kapacitetit, pra një njësi e deklaruar që anëtari i ri i NATO-s do të jetë i detyruar ta përgatisë. Një grup luftarak i batalionit të lehtë të këmbësorisë, me gatishmëri deri në vitin 2027, u përmend si një objektiv i mundshëm i aftësive të Armatës. Në vitin 2019, me propozim të Ministrisë së Mbrojtjes dhe pas konsultimeve me Komisionin Parlamentar të Sigurisë, Qeveria e RS. Maqedonia miratoi Planin afatgjatë për zhvillimin e mbrojtjes maqedonase 2019-2028 (DPRO). Pjesë përbërëse e këtij dokumenti është Plani për Modernizimin e Armatës, i cili parashikon blerjen e pajisjeve dhe armatimeve të reja dhe moderne në vlerë gati 700 milionë euro për një periudhë 10 vjeçare. Theksi në

prokurimin e pajisjeve dhe armatimeve janë njësitë e mundshme të deklaruara për nevojat e NATO-s. Në vjeshtë të vitit 2019, nga presidenti Stevo Pendarovski u miratua **struktura e re e pestë organizative-formative e Armatës**. Struktura e re u krijua si një kompromis, duke ndjekur rekomandimet e "SOP 2018", por në të njëjtën kohë duke respektuar udhëzimet e NATO-s të përkthyer në kodet e kapaciteteve dhe aftësive të NATO-s. Shtabi i Përgjithshëm përgatiti një plan për transformimin e Forcave të Armatosura për periudhën 2019-2028, me fillimin e transformimit më 1 tetor 2019. Transformimi filloi në përputhje me planin e miratuar, por në pranverë të vitit 2020, me shpërthimin e pandemisë COVID-19 dhe shpalljen e gjendjes së jashtëzakonshme, transformimi u vonua, për të rifilluar në tetor 2020. Ndërkohë, për forcat tona të armatosura janë vënë në dispozicion Deklaratat e reja mbi Kodet e Kapaciteteve dhe Kapaciteteve të botuara nga NATO në vitin 2020, Kërkesat Minimale të Kapacitetit me Korrigjendum dhe Deklaratat e NATO-s mbi progresin e ARSM në procesin e planifikimit të mbrojtjes së NATO-s – "Hapi 3". Një analizë e detajuar e këtyre dokumenteve çoi në përfundimin se ka dallime të caktuara që do të kërkojnë korrigjime në të gjitha dokumentet e miratuara në periudhën 2018-2019. Gjatë viteve 2021 dhe 2022, Shtabi i Përgjithshëm i Armatës po punon për një strukturë të korrigjuar të Armatës dhe për planin e transformimit, të cilat do t'i kalonin për miratim Presidentit të Republikës. Kështu Armata do të vazhdojë transformimin e saj të katërt në përputhje me Planin dhe do të arrijë strukturën e saj të pestë.

Dr. Pavle Arsoski,
gjeneral-major

Komiteti i Aviacionit

Mbledhja në Romë të Italisë

Komiteti i Aviacionit u takua për të diskutuar perspektivat dhe bashkëpunimin e ardhshëm civilo-ushtarak në aviacion. Mandati i Komitetit të Aviacionit të NATO-s është të mbështesë përpjekjet e Aleancës dhe të vazhdojë të përshtatet me mjedisin e sigurisë që po zhvillohet me shpejtësi në një hapësirë ajrore gjithnjë e më komplekse. Veprimtaria u bashkëorganizua nga NATO dhe Forcat Ajrore Italiane. Në takim morën pjesë përfaqësues nga Maqedonia e Veriut, kolonel Valentin Ivanoski nga Autoriteti i Aviacionit Ushtarak në Ministrinë e Mbrojtjes dhe nënkoloneli Dragan Pavlovski nga Delegacioni i Përhershëm në selinë e NATO-s në Bruksel. Forumet kryesore të Aleancës për konsultim dhe vendimmarrje funksionojnë mbi bazën e një strukture komiteti, duke lejuar që çdo vend anëtar të përfaqësohet në çdo nivel dhe në të gjitha aktivitetet në të cilat NATO merr pjesë. Disa nga komitetet kanë ekzistuar që nga fillimi i formimit të NATO-s, ndërsa të tjerët janë formuar së fundmi në kuadër të riorganizimit të brendshëm dhe të jashtëm të Aleancës. Gjatë marrjes së vendimeve, nuk ka votim apo marrjen e vendimeve me shumicë. Parimi i vendimmarrjes bazohet në konsensus, i cili zbatohet në çdo nivel të strukturës së një komisioni. NATO ka një rrjet të gjerë komitetesh që mbulojnë çështje politike, ushtarake, teknike, administrative dhe

Në përgatitje për Samitin e NATO-s të mbajtur në qershor 2022 në Madrid (Spanjë), u zhvillua një aktivitet shumë domethënës i NATO-s në fushën e aviacionit. Bëhet fjalë për takimin e krerëve të delegacionit të Komitetit të Aviacionit, që po zhvillohet në Romë të Italisë

operacionale. Komiteti i Aviacionit është organi kryesor i lartë civil-ushtarak i NATO-s, që këshillon Këshillin e Atlantikut të Veriut për të gjitha aspektet përkatëse që kontribuojnë në: sigurinë e aviacionit, mbështetjen e spektrit të plotë të misioneve të NATO-s, koordinimin e aksesit në hapësirën ajrore, aftësinë ajrore, integrimin e sistemeve të avionëve pa pilot, mbrojtjen kibernetike vlerësimi dhe kërcënime të tjera të mundshme për sigurinë e sistemit të aviacionit në hapësirat ajrore kombëtare-shumëkombëshe gjithnjë e më komplekse. Komiteti siguron kuadrin brenda të cilit Shtetet Anëtare mund të shkëmbejnë informacion mbi tema të ndryshme, të konsultohen me njëri-tjetrin dhe të marrin vendime bazuar në konsensus dhe marrëveshje reciproke. Vepron si "ndërfaqja" kryesore e NATO-s me aviacionin civil ndërkombëtar dhe rajonal dhe institucionet e tjera përkatëse të aviacionit civil dhe ushtarak. Komiteti i raporton drejtpërdrejt organit kryesor vendimmarrës në NATO (Këshilli i Atlantikut të Veriut). Është themeluar në vitin 2016 dhe zëvendëson ish Bordin e Menaxhimit të Trafikut Ajror.

Ai merr këshilla dhe mbështetje nga përfaqësuesit e organizatave kryesore ndërkombëtare civile dhe institucioneve përkatëse të aviacionit të Bashkimit Evropian, duke përfshirë Organizatën Ndërkombëtare të Aviacionit Civil (ICAO), Shoqatën Ndërkombëtare të Trafikut Ajror (IATA), Eurocontrol, Komisionin Evropian, Agjencinë Evropiane të Mbrojtjes, Agjencinë Evropiane e Sigurisë së Aviacionit (EASA) dhe Administrata Federale e Aviacionit të SHBA (FAA). Në mbledhjen e Komitetit të Aviacionit morën pjesë edhe përfaqësues nga këto institucione të listuara. Debati dhe diskutimi tregoi përmes miratimit të vendimeve me konsensus dhe rezultate të frytshme në drejtim të përgatitjes dhe zbatimit të planeve dhe programeve të Komitetit të Aviacionit. Në kuadër të aktivitetit u vizitua Qendra e Kontrollit të Hapësirës Ajrore në Ciampino si dhe Komanda e Forcave Ajrore Italiane. Mbledhja e Komitetit të Aviacionit u drejtua nga Dr. Morën pjesë Giorgio Cioni, drejtor i Drejtorisë së Kapaciteteve të Armatimit dhe Hapësirës Ajrore (Divizioni i Investimeve në

Mbrojtjen e NATO-s) dhe përfaqësues të vendeve anëtare dhe partnerëve të NATO-s, si dhe përfaqësues të organizatave ndërkombëtare dhe institucioneve të tjera përkatëse civile dhe ushtarake që punojnë në fushën e aviacionit. Ai ofroi një platformë të rëndësishme për shkëmbimin e pikëpamjeve mbi mundësitë dhe sfidat për zgjerimin e bashkëpunimit shumëpalësh në çështjet e aviacionit. Shefi i Shtabit të Forcave Ajrore Italiane, Gjeneral Lt. Luca Goretti, përsëriti të pranishmit dhe hapi takimin, duke theksuar rëndësinë e Komitetit të Aviacionit si këshilltar i Këshillit të Atlantikut të Veriut për aspektet e politikës së aviacionit, si dhe rëndësia e Komponentit Ajror, i cili është një aftësi kyçe e Aleancës. Në këtë drejtim, presidenti i Autoritetit Italian të Aviacionit Civil, Dr. Pierluigi Di Palma, dha disa njohuri mbi çështjet përkatëse nga sektori civil dhe ushtarak. Në përputhje me agjendën e takimit, pjesëmarrësit patën mundësinë të vizitonte Qendrën e Kontrollit të Zonës së Romës (ACC). U vizitua ENAV, ofruesi kryesor kombëtar i shërbimit civil (ATS) ku kontrollorët e trafikut ajror të Forcave Ajrore Italiane punojnë së bashku me kontrollorët civilë për përdorimin e përbashkët dhe të sigurt të hapësirës ajrore. Misioni i Qendrës, e cila ndodhet në aeroportin Ciampino, është të ofrojë mbështetje për operacionet ajrore përmes kontrollit, koordinimit dhe

menaxhimit të hapësirës ajrore, si dhe koordinimin e aktiviteteve të mbrojtjes ajrore në kontekstin e rrjedhës së sigurt dhe të vazhdueshme të trafikut ajror. Qendra ka për detyrë të koordinojë realizimin e stërvitjeve, të përbashkëta apo ndërkombëtare, në harmoni me aktivitetet e aviacionit civil. Organizimin dhe strukturën vërtetë komplekse të operacioneve të Qendrës e ndoqëm në vend. Rekordi për kontrollin e fluturimeve civile dhe ushtarake është arritur në vitin 2019, kur Qendra ka menaxhuar 7300 fluturime gjatë 24 orëve. Dinamika, veçanërisht e trafikut ajror komercial në Itali, pritet të rritet në lidhje me zhvillimin, duke përfshirë zhvillimin ekonomik për të gjithë vendin. Sektori i koordinimit të aviacionit italian iu nënshtrua një procesi riorganizimi rrënjësor në fillim të viteve 1980, i cili përfundoi me ndarjen e detyrave dhe përgjegjësive midis organizatës ushtarake, deri atëherë e vetmja përgjegjëse për ofrimin e këtij shërbimi, dhe organizatës civile të sapoformuar. Kishte nevojë që të rregulloheshin saktësisht përgjegjësitë në Trafikun Ajror Operacional dhe të ishin në

përputhje me nevojat e Trafikut të Përgjithshëm Ajror. Ai radhitje u bë ndërmjet Ministrisë së Mbrojtjes dhe Ministrisë së Transporteve, me ngritjen e Shërbimeve të Koordinimit dhe Kontrollit të Forcave Ajrore, të vendosura në Qendrat e Kontrollit të Zonës në vendet e mëposhtme: Rome Ciampino, Milan Linate, Padua Abano Terme e Brindisi. Me ndihmën e 4200 punonjësve, kompania e themeluar civile "ENAV" menaxhon trafikun ajror nga 45 kulla kontrolli dhe katër qendrat e lartpërmendura të kontrollit të trafikut ajror. Vizita e dytë e organizuar nga Komiteti i Aviacionit dhe Forca Ajrore Italiane ishte një vizitë në Komandën e Forcave Ajrore Italiane (Aeronautica Militare). Ato u themeluan më 28 mars 1923 nga Mbreti Victor Emmanuel III si Regia Aeronautica (Forca Ajrore Mbretërore). Përgatitjet e tyre për shënimin e jubileut – 100 vjet nga themelimi janë duke u zhvilluar. Vizita ishte mbresëlënëse, me mundësinë e shikimit të dokumenteve historike dhe ekspozitave në fushën e formimit dhe ekzistencës së Forcave Ajrore Italiane.

Dragan Pavlovski

Fuqizimi i mbrojtjes raketore në Evropën Qëndrore dhe Lindore (Pjesa e dytë)

Ndërhyrja ushtarake e Rusisë në pjesë të Ukrainës dhe aneksimi i saj i Krimesë në mars 2014 vetëm sa përshpejtoi procesin e forcimit të mbrojtjes raketore në Evropën Qendrore dhe Lindore dhe forcoi vendosmërinë e aleatëve të NATO-s. Në shtator të të njëjtit vit, samiti i radhës i NATO-s u mbajt në Uells

Samiti i NATO-s në Uells u mbajt disa muaj pas agresionit rus në territorin e Ukrainës në mars të vitit 2014, i cili sigurisht ndikoi në përmbajtjen e një numri të madh të konkluzioneve të samitit. Në lidhje me forcimin e mëtejshëm të mbrojtjes raketore në Evropën Qendrore dhe Lindore, u morën përfundimet dhe vendimet e mëposhtme: qëllimi është të sigurohet mbrojtje për të gjithë aleatët e NATO-s në Evropë; u konstatua se aftësitë e përkohshme për mbrojtjen kundër raketave duhet të jenë operacionale në kohën më të shkurtër të mundshme; u vendos që të fillojë vendosja e sistemit raketor të mbrojtjes (AEIGIS - ASHORE-Ballistic Missile Defence System) në Rumani, i cili duhet të përfundojë deri në vitin 2015 dhe që duhet të jetë në gjendje të përgjojë dhe rrëzojë raketa balistike sulmuese; vendosja e planifikuar e sistemeve Aegis nga destroyerët në portin e Rota, Spanjë, si dhe në rajone të tjera të Mesdheut; Po zhvillohen aftësitë mbrojtëse të raketave balistike të shtresës

aktive - Active Layered Theatre Ballistic Missile Defence (ALTBMĐ); NATO ripohon qëndrimin se mbrojtja raketore nuk drejtohet kundër Rusisë dhe nuk minon aftësitë parandaluese strategjike ruse; Mbrojtja raketore e NATO-s synon të jetë një mbrojtje kundër armiqve të mundshëm jashtë Euroazisë.

Në Samitin e NATO-s në Varshavë në korrik 2016, problemi me Rusinë u njoh nga të gjitha vendet anëtare dhe u mor një vendim përfundimtar për të forcuar mbrojtjen e aleatëve të NATO-s në Evropën Qendrore dhe Lindore. Rivaliteti i nisur, frikësimi dhe parandalimi vazhdon nga pala ruse, kështu që në

LLOJET E RAKETAVE			
Shteti	Sipas vargu	Llojet e sistemeve raketore që posedon	Vargu në km
Rusia	Short range	Pantsir S-1	18 km
		Tor	25 km
	Medium/intermediate range	3M-54 Kalibr,	50-2,500 km
		OTR-21 Tochka	70 km
		Buk-M3	70 km
		S-300,	50 до 350 km
		S-400	400 km
		Iskander-M	500 km
	Long range/ intercontinental	S-500 Prometey	600 km
		Kh-47M2Kinzhai	deri 3,000 km
		RSM-56 Bulava	9,300 km
		RT-2PM2 Topol-M	11,000 km
		R-29RMU Sineva	11,500 km
RS-24	12,000 km		
R-36M (SS-18 Satan)	16,000 km		

Missile defence: Russia's response

mars 2018, Presidenti Vladimir Putin deklaroi se Rusia kishte zhvilluar gjithashtu armë raketore hipersonike. Shtrëngimi i marrëdhënieve mes SHBA-së, NATO-s dhe Rusisë vazhdon në vitin 2019, kur SHBA-të deklarojnë se po tërhiqen nga Traktati tashmë i nënshkruar për Eliminimin e Raketave me rreze të mesme dhe me rreze të shkurtër (INF Traktati - Traktati i Eliminimit të Mesme - Raketat me rreze dhe me rreze të shkurtër), gjë që shkakton reagimin e palës ruse, e cila pezullon zbatimin e marrëveshjes tashmë të nënshkruar, dhe nga ana e tyre. Në të njëjtin vit, në samitin e NATO-s në Bruksel, i cili u zhvillua nga 11 deri më 12 korrik, aleatët deklarojnë se kombinimi i aftësive bërthamore dhe antiraketë të NATO-s mbetet pengesa kryesore dhe e besueshme ndaj kërcënimeve ruse. Ndërtimi i sistemit të mbrojtjes raketore kryhet nga Shtetet e Bashkuara të Amerikës në bashkëpunim me NATO-n, por edhe në mënyrë të pavarur, duke lidhur marrëveshje dypalëshe të mbrojtjes me vendet anëtare të NATO-s. Kështu, në tetor 2014 në Rumani, në qytetin Deveselu, ushtria amerikane hapi një bazë të mbrojtjes raketore (AEGIS-ASHORE - Ballistic Missile Defence System), e cila përfshin raketa intercepuesë të tipit „SM-3, Aegis SPY-1 Radar“, një qendër kontrolli

zjarri, një grup komandimi ndihmës dhe një qendër kontrolli dhe komunikimi. Në vitin 2018, Shtetet e Bashkuara vazhduan ndërtimin e një baze të mbrojtjes raketore (AEGIS-ASHORE - Ballistic Missile Defense System) në pjesën veriore të Polonisë, në qytetin Redzikovo në Poloni, me qëllim forcimin e aftësive kombëtare të mbrojtjes. Në vitin 2017, ajo nënshkroi një marrëveshje me Lockheed dhe Raytheon për blerjen e dy baterive të sistemit antiraketë Patriot me 16 lëshues dhe raketa dhe radarë PAC-3, me vlerë 4.75 miliardë dollarë amerikanë. Sipas marrëveshjes, përfundimi dhe funksionimi i sistemit ishte planifikuar të arrihej deri në vitin 2024.

Pas fillimit të agresionit të Rusisë kundër Ukrainës, Republika Sllovaqe vendosi t'i japë Hungarisë sistemin e saj raketor të mbrojtjes ajrore „S-300“ si ndihmë ushtarake. Një vendim i tillë nga Sllovakia u koordinua me Aleancën e NATO-s, ku Gjermania dhe Holanda vendosën në prill 2022 të vendosin sistemet e tyre të mbrojtjes ajrore dhe raketore Patriot në bazën ajrore Sliac në Sllovakia. Ishte planifikuar që sistemi të vihej në funksion deri në fund të vitit.

Pjesë e mbrojtjes kundër raketave të NATO-s është vendosja e radarëve në territorin e Republikës së Turqisë.

Mund të konstatojmë se planet fillestare për zhvillimin dhe forcimin e mbrojtjes kundër raketave në Evropën Qendrore dhe Lindore, të cilat filluan në vitin 2010, janë realizuar kryesisht. Për ilustrim, do të përdorim skemën e mëposhtme të vitit 2018, e cila tregon aspiratat dhe qëllimin e dëshiruar se si duhet të duket mbrojtja raketore. Në të njëjtin model, mund të shihet reagimi i duhur i ndërmarrë nga Rusia, me vendosjen e sistemeve raketore përgjatë kufirit të saj jugor dhe veriperëndimor, duke përfshirë raketat Iskander, të vendosura në rajonin e Kalingradit.

Për sa i përket planifikimit dhe menaxhimit të sistemit të mbrojtjes kundër raketave të NATO-s, do të theksojmë se ai realizohet përmes Komandës Ajrore Aleate të NATO-s (Headquarters Allied Air Command - HQ AIRCOM) në Ramstein të Gjermanisë. Kjo komandë mbështetet nga dy Qendrat e Kombinuara të Operacioneve Ajrore (Combined Air Operations Centers - CAOC) në Torrejon në Spanjë dhe Udem në Gjermani, dhe nga Qendra e Komandës dhe Kontrollit të Aviacionit të Disponueshëm (Deployable Air Command and Control Centre – DACCC) në Poggio Renatico në Itali.

Dr. Zllatko Kuzmanov

Traktati Vestfalian i paqes dhe ndikimi i tij në marrëdhëniet ndërkombëtare

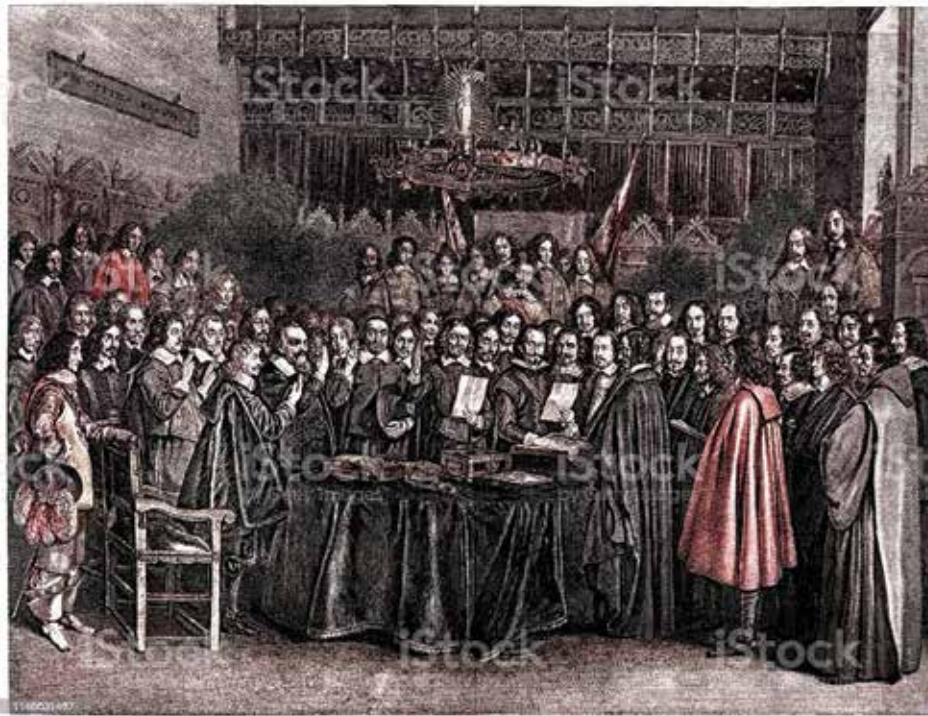
Reformimi e ndau mbretërinë në tre besime: katolike, luterane dhe kalviniste. Katolikët nuk kishin besim tek protestantët dhe protestantët i përbuznin rivalët e tyre katolikë. Kjo klimë, në fillim të shekullit të 17-të, çoi në formimin e Unionit Protestant dhe Lidhjes Katolike. Disa princa në mbretëri u bashkuan me Bashkimin, të tjerët, Lidhjen. Evropa, dhe veçanërisht perandoria, ishte si një fuçi baruti ku të gjithë dyshonin për të gjithë dhe duhej vetëm një shkëndijë për të nisur një luftë. Kur ajo „shkëndija“ më në fund shpërtheu, filloi një përplasje që zgjati për 30 vitet e ardhshme.

Lufta Tridhjetëvjeçare është një nga konfliktet më të mëdha ushtarake në historinë evropiane, e cila zgjati nga 1618 deri në 1648. Pjesa më e madhe e luftës u zhvillua në territorin e shteteve të sotme, Gjermanisë dhe Republikës

Në shekujt XVI dhe XVII, pati pakënaqësi të përhapur në të gjithë Evropën për shkak të shpërthimeve të Kishës Katolike Romake. Reformatorët fetarë si Martin Luther dhe John Calvin folën për një kthim në standardet biblike. Luteri dhe Kalvini gjetën mbështetje të gjerë dhe nga kjo lëvizje lindën fetë reformatore dhe protestante

Çeke. Fuqitë më të mëdha kontinentale evropiane u përfshinë në luftë. Edhe pse në fillim lufta kishte karakter fetar dhe fetar midis protestantëve dhe katolikëve, rivaliteti midis dinastisë Habsburge dhe

fuqive të tjera pati një rol qendror, gjë që mund të shihet pas hyrjes së Francës në luftë në anën e protestantët. Gjatë shekullit të 17-të, tensionet politike dhe ekonomike u rritën midis kombeve më të fuqishme të Evropës, kështu që Spanja ishte e interesuar për një pjesë të territorit të Gjermanisë në atë kohë, sepse Holanda ishte atje nën administrimin e saj; Franca ishte e interesuar për pjesë të Gjermanisë, pasi ishte një nga fqinjët e saj më të dobët në atë kohë, ndryshe nga vendet Habsburge që rrethonin pjesën tjetër të vendit; Suedia dhe Danimarka ishin të interesuara për të fituar kontrollin mbi shtetet veriore gjermane, të cilat kufizoheshin me Balltikun. Por tensioni fetar filloi të rritet gjithnjë e më shumë. Kjo u ndje më së shumti në gjysmën e dytë të shekullit të 16-të. Paqja e Augsburgut e vitit 1555 u shpërfill kryesisht, pasi peshkopët individualë që

ndryshuan besimin e tyre nuk e dorëzuan peshkopatin e tyre siç kërkohet nga traktati. Calvinizmi u përhap shumë shpejt në të gjithë Gjermaninë, dhe kështu u bë feja e tretë më e madhe në vend. Disa sundimtarë katolikë në Spanjë dhe pjesë të Evropës Lindore u përpoqën të rikuperonin ndikimet e tyre katolike nga protestantët.

Ndryshe nga Habsburgët spanjollë, sundimtari Habsburg i tokave gjermane, Charles V, u bë shumë më tolerant. Ferdinandi I, Maksimiliani II, Rudolphi II dhe Matia I vazhduan tolerimin e besimit, sepse ata ishin në plan të parë të vetëdijshëm për rrezikun që fshihej në perandorinë e tyre, si dhe nga mendimi se çfarë kishte kaluar Mbretëria e Anglisë kur Mbreti Henri VIII në vitin 1534 filloi intolerancën e tij politike dhe fetare ndaj Kishës Katolike Romake. Për një moment, konflikti fetar u shmang brenda Perandorisë së Shenjtë Romake, kryesisht për shkak të ndalimit të përhapjes së lirë të fesë. Nga ana tjetër, kjo i shqetësoi shumë ata që donin të ekzistonte vetëm një besim dhe fe në kontinentin e vjetër. Suedia dhe Danimarka, si mbretëri luterane, kërkonin vazhdimisht një mënyrë për të ndihmuar protestantët që jetonin brenda Perandorisë së Shenjtë Romake. Ky tension midis kombeve çoi në një shpërthim dhune në vitin 1606 në qytetin gjerman të Donauwert. Trazirat ndodhën pasi Kisha Luterane i pengoi katolikët të mbanin një procesion - një procesion solemn. Pas kësaj ndërhyri Maksimiliani I i Bavarisë, i cili doli në anën e katolikëve. Pas përfundimit të trazirave, kalvinistët në Gjermani u ndjenë më të kërcënuarit, kështu që në vitin 1608 ata

themeluan një bashkim protestant të kryesuar nga Frederick IV Palatine, djali i të cilit do të luante një rol të madh në të ashtuquajturat. Lufta tridhjetëvjeçare. Frederick IV Palatine mori kontrollin e Rheinland, një nga shtetet në Rhine, të cilin e dëshiruan Habsburgët spanjollë. Në përgjigje të themelimit të Unionit Protestant, katolikët u përgjigjën në vitin 1609 duke themeluar Unionin Katolik, të kryesuar nga Maksimiliani I i Bavarisë. Matthias, i cili ishte Perandori i Shenjtë Romak dhe Mbreti i Bohemisë, vdiq në 1619 dhe nuk la trashëgimtar të drejtpërdrejtë. Pasardhësi i tij ishte Ferdinandi II, i cili ishte një katolik i betuar. Vetë perandori dëshironte të rivendoste besimin katolik në nivelin

e të gjithë vendit. Për shkak të kësaj, ai ishte plotësisht i papëlqyer në Republikën Çeke. Rebelimi i banorëve të saj kundër vendimeve dhe synimeve të Ferdinandit ishte shkak i fillimit të Luftës Tridhjetëvjeçare. Është vlerësuar se 15% deri në 20% e popullsisë së Gjermanisë ka vuajtur nga lufta. Në periudhën 1618-1648 u shfaqën disa lloje sëmundjesh të reja që u përhapën shumë shpejt, kryesisht për shkak të lëvizjes së ushtrive nga një fushëbetejë në tjetrën. Sëmundjet u transmetuan edhe nga vetë civilët të cilët u shpërngulën ose u persekutuan në vende të ndryshme. Pas luftës, murtaja u shfaq në Itali. Pas rrethimit të Nirenbergut në 1632, civilët dhe ushtarët u sëmurën nga tifoja. Kur ushtria perandorake ndoqi suedezët e mundur në 1634, pati shumë të vdekur nga një epidemi në Luginën e Rhine. Në 1634, Dresden, Mynihu dhe qytete të tjera të vogla u prekën gjithashtu nga murtaja. Evropa u shkatërrua nga plaçkitjet, vrasjet, përdhunimet dhe sëmundjet. Dëshira për paqe u bë më e fortë pasi u bë e qartë se kjo ishte një luftë që askush nuk mund ta fitonte. Elitat në pushtet më në fund kanë pranuar se fuqia ushtarake nuk u sjell më dobi atyre në arritjen e qëllimeve të tyre. Të gjithë donin paqe, të cilën nuk dinin ta arrinin. Perandori i Shenjtë Romak Ferdinand III, Mbreti Louis XIII i Francës dhe Mbretëresha Christina e Suedisë ranë dakord që të mbahej një konferencë për të bashkuar të gjitha palët e përfshira në luftë dhe për të negociuar kushtet e paqes. Për negociatat u zgjodhën dy qytete - Osnabrieck dhe Münster në shtetin gjerman të Westfalisë. Këto qytete u zgjodhën sepse ndodheshin në gjysmë të rrugës midis Suedisë dhe Francës.

Duke filluar nga viti 1643, rreth 150 delegacione - disa prej tyre me ekipe të mëdha këshilltarësh - mbërritën në të dy qytetet, ku delegatët katolikë u mblodhën në Münster dhe delegatët protestantë në Osnabrick. Në negociata ishin të pranishëm Ferdinandi III, francezët, spanjollët, holandezët, zviceranët, suedezët, portugezët dhe përfaqësuesit e papës. Së pari, rregullat e sjelljes u miratuan për të trajtuar çështje të tilla si titulli dhe grada e deputetëve, renditja e vendeve dhe procedurat. Pastaj filluan bisedimet e paqes dhe propozimet nga njëri delegacion të tjetri kaluan përmes ndërmjetësuesve. Pas gati pesë vjetësh - ndërkohë që lufta ishte ende në vazhdim - të gjithë ranë dakord me kushtet e paqes. Traktati i Paqes i Vestfalisë përbëhej nga më shumë se një dokument. Një traktat u nënshkrua në Osnabrück midis Perandorit Ferdinand III dhe Suedisë, dhe një tjetër në Münster midis Perandorit dhe Francës.

Kështu, marrëveshja që u nënshkrua më 24 tetor 1648, njihet si Paqja e Vestfalisë. Pas luftës në Holandë, u krijua Holanda dhe Konfederata Zvicerane. Marrëveshja përmban katër parime bazë: parimin e sovranitetit të shteteve, të drejtën themelore për vetëvendosje; parimi i barazisë ndërmjet kombeve; parimi i mosndërhyrjes së një vendi në punët e brendshme të një vendi tjetër. Këto parime kanë qenë themeli i politikës globale dhe marrëdhënieve ndërkombëtare që nga viti 1945, dhe janë rishikuar dhe përditësuar që nga Lufta e Ftohtë. Marrëveshja shënoi fillimin e sistemit modern të marrëdhënieve ndërkombëtare ndërmjet shteteve, duke legjitimuar autoritetin e qeverive si autoritetin përfundimtar dhe të vetëm sovran mbi banorët brenda kufijve gjeografiko-politikë të subjektit të tyre politik (shtetit). Kjo do të thoshte se qeveria u bë autoriteti i vetëm dhe më i lartë për të zgjidhur çështjet e brendshme

të shtetit të saj. Shtetet nuk kanë të drejtë të ndërhyjnë në punët e brendshme dhe në politikën e një shteti tjetër (dmth. të „kalojnë kufijtë“ e shteteve të tjera). Në thelb, të qenit një subjekt politik (shtet) sovran (dmth i pavarur) përkufizohej nga dy tipare kryesore për administratën shtetërore: 1. Të jetosh sipas legjisllacionit të vet. 2. Të organizojë punët e brendshme në mënyrë të pavarur, d.m.th. pa ndërhyrje nga jashtë, do të thotë të jesh i pavarur nga të tjerët, nëpërmjet kontrollit të vendosur dhe pushtetit të zotëruar nga autoriteti suprem politik i atij territori. Këto parime të sovranitetit i dhanë një goditje të rëndë Kishës Katolike Romake në Vatikan dhe udhëheqësit të saj - Papës, sepse kjo nënkuptonte që monarkët evropianë ishin në gjendje të vendosnin plotësisht në mënyrë të pavarur për të gjitha çështjet e brendshme, dhe për rrjedhojë për çështjen e fesë zyrtare shtetërore. (territori im feja ime – thënie latine, cuius regio, eius religio), i lirë nga çdo ndërhyrje e jashtme.

Paqja e Vestfalisë solli një rend të ri politik në Evropë, i bazuar në thelb në sovranitetin e shteteve dhe pavarësinë e sundimtarëve të tyre, të cilëve iu dha e drejta të kishin forca të qëndrueshme ushtarake, të ndërtonin objekte mbrojtëse dhe të mblidhnin taksa nga nënshtetasit e tyre. Më vonë, me Traktatin e Utrehtit - Holandë në 1713, parimi i sovranitetit shtetëror u konsolidua përfundimisht „duke lidhur autoritetin sovran me një kufi fiks territorial“. Me futjen e parimit të sovranitetit, qeveria e një shteti pushoi së mbështeturi besimtarët fetarë, të cilët ishin në konflikt me pushtetarët e shteteve të tjera, sepse mbizotëronte politika e mosndërhyrjes në punët e brendshme të subjekteve të tjera politike. Me këtë ndikimi i Vatikanit jashtë territorit të tij, në vendet katolike romake u dobësua seriozisht, ndërsa në vendet protestante u shfuqizua plotësisht. Si pasojë, shtetet u bënë gjithnjë e më shumë shtete kombëtare laike, në vend të shteteve teokratike të mëparshme. Kjo do të thoshte se detyrimet dhe të drejtat e qytetarëve janë vetëm brenda kufijve të shtetit. Pushteti i sovranitetit kaloi gradualisht nga duart e sundimtarëve

trashëgues mbi shtetin, në duart e pushtetit të pavarur ose popullor, në përfaqësuesit e zgjedhur të popullit. Këshilli mbretëror (institucioni këshillimor) u zëvendësua nga parlamenti (institucioni legjislativ), qeveria (institucioni ekzekutiv) dhe gjykata (institucioni gjyqësor). Njohja formale e sovranitetit të shtetit (siç është vendosja e marrëdhënieve diplomatike) zbatohet dhe pranimiti de facto i vlefshmërisë morale dhe juridike të akteve të nxjerra nga pushteti administrativ qendror „legjitim“ i shtetit të njohur. Sistemi i ri Vestfalian i marrëdhënieve ndërkombëtare vendosi parimin e sigurisë kolektive. Kjo do të thotë, me kusht që në rast agresioni nga një ose më shumë shtete kundër tjetrit/ve, të gjitha shtetet e tjera duhet të miratojnë një politikë të përbashkët për të rikthyer situatën para agresionit, pra para shkeljes së kufijve të një shteti sovran nga një tjetër. Me fjalë të tjera, ky sistem kërkon veprim të përbashkët për të garantuar sigurinë evropiane dhe/ose globale, nëpërmjet një marrëveshjeje të arritur midis një grupi shtetesh për të vepruar të bashkuar në kundërshtim me çdo shtet anëtar që prish paqen në mënyrë të paligjshme me një akt agresioni. Parimi i sovranitetit shtetëror i promovuar në 1648 shpejt u bë shtylla kryesore e krijimit të shteteve kombëtare, fillimisht në Evropë dhe më vonë në mbarë botën. Thelbi i shtetit-komb modern Westfalian qëndron në idenë se legjitimiteti politik duhet të rrjedhë nga një autoritet ligjor laik, jo nga feja siç praktikohet në Mesjetë. Në këtë mënyrë iu hap rruga krijimit të kushtetutës dhe qeverisjes kushtetuese, e cila ndihmoi edhe monarkët për të konsoliduar pushtetin mbi territorin

e shtetit, duke marrë më shumë fuqi punëtore dhe burime financiare të nevojshme për forcimin e ushtrive. Prandaj, u prezantua një sistem modern i taksave dhe mbledhjes së taksave, i ndjekur nga një politikë e imperializmit për çështjen e shfrytëzimit të kolonive jashtë shtetit. Krijimi i ushtrive të mëdha dhe të fuqishme të shoqëruara nga një sistem tatimor efikas kërkonte funksionimin e një organizimi shtetëror të qëndrueshëm të bazuar në një administratë dhe aparat burokratik të centralizuar. Prandaj, u bë e nevojshme transferimi i pushtetit ekzekutiv nga mbreti në qeveri. Me fjalë të tjera, shteti-komb modern u inaugurua me Traktatin e Vestfalisë. Paqja e Vestfalisë i dha fund Luftës Tridhjetëvjeçare. Gjermania u bë e lirë fetarisht, por u copëtua në disa principata sovraane. Përfitimet më të mëdha ishin Franca, e cila mori pjesë të Pirenejve. Suedia mori Pomeraninë Perëndimore, duke u bërë pronar i vetëm i Balltikut. Nëpërmjet kësaj marrëveshjeje, paqja sigurohet me vendosjen e ekuilibrit të fuqisë, pra ruhet një shpërndarje e barabartë e fuqisë ushtarake dhe

ekonomike ndërmjet shteteve. Si rezultat i traktatit, asnjë shtet nuk ishte aq i fortë sa të pushtonte ndonjë shtet tjetër. Pothuajse askush nuk besonte se një marrëveshje ishte e mundur, por megjithatë ajo u arrit. Traktati i Vestfalisë vendosi parimin e sovranitetit. Kjo do të thotë se secila palë në traktat ka rënë dakord të respektojë të drejtat territoriale të të gjitha palëve të tjera dhe të mos ndërhyjë në punët e tyre të brendshme. Kështu lindi Europa si një kontinent shtetesh sovraane. Disa nga këto vende morën më shumë nga marrëveshja se të tjerët. Franca u krijua si fuqia kryesore dhe Holanda dhe Zvicra fituan pavarësinë. Për principatat gjermane, shumë prej të cilave ishin shkatërruar nga lufta, traktati i paqes kishte të metat e veta. Në vend që të bashkoheshin dhe të bashkoheshin në një komb, principatat gjermane u përçanë si më parë. Veç kësaj, disa territore u dhanë nën kontrollin e sundimtarëve të huaj, si p.sh. pjesë të lumenjve më të mëdhenj gjermanë—Rhine, Elba dhe Oder. Feve katolike, luterane dhe kalviniste iu dhanë të drejta të barabarta. Por jo të gjithë ishin të kënaqur me të. Papa Inocenti X e kundërshtoi ashpër traktatin e paqes, duke e shpallur atë të pavlefshëm. Megjithatë, kufijtë fetarë që u vendosën mbetën kryesisht të pandryshuar për tre shekuj. Edhe pse nuk kishte ende liri fetare për individin, ajo erdhi një hap më afër. Traktati i paqes i dha fund Luftës Tridhjetëvjeçare, duke i dhënë fund shumicës së armiqësive. Ishte lufta e fundit e madhe fetare në Evropë. Luftërat nuk kanë të ndalur, por shkak kryesor i tyre është zhvendosur nga feja në politikë apo tregti. Kjo nuk do të thotë se feja nuk kishte më ndikim në armiqësinë në Evropë. Në dy luftërat botërore, gjatë atyre konflikteve të tmerrshme, katolikët dhe protestantët përsëri bashkuar forcat për të luftuar kundër katolikëve dhe protestantëve në anën e kundërt. Paqja e Vestfalisë konsiderohet ende sot një frymëzim për zgjidhjen e konflikteve.

Dr. Nenad Taneski

Storja e një lufte - Lufta e Tetorit në Lindjen e Mesme dhe misioni „UNEF II“

Kjo paraqitje e situatës dhe e ngjarjeve është nga pikëpamja ushtarake, pa hyrë në problemet politike, ekonomike, historike e të tjera të pranishme prej kohësh në këto zona, si dhe në interesat e fuqive të mëdha. ndërrthurrur në rajon në mënyra të ndryshme, megjithëse në një masë të madhe ndikoi në qetësimin e luftës dhe ndërprerjen e armiqësive.

Karakteristikat themelore gjeostrategjike të Lindjes së Afërt

Lindja e Mesme ndodhet gjeografikisht në 3 kontinente – Evropë, Azi dhe Afrikë, gjë që e bën atë një rajon strategjik ushtarak shumë të rëndësishëm. Përmes tij kalojnë rrugë të rëndësishme tokësore, detare dhe ajrore. Rëndësinë e tij e plotëson Kanali i Suezit, rruga më e shkurtër detare që lidh Detin Mesdhe, pra Atlantikun me Detin e Kuq, dhe nëpërmjet tij Detin Arabik dhe Oqeanin Indian. Tranziti falas përmes Kanalit është gjithashtu shumë i rëndësishëm për zhvillimin e tregtisë së lirë në mbarë botën. Kanali i Suezit është 160 km i gjatë dhe shkurton rrugën detare nga Deti Mesdhe në Oqeanin Indian me 7000 deri në 13000 km.

Më 6 tetor 1973 konflikti ushtarak midis Egjiptit dhe Sirisë nga njëra anë dhe Izraelit nga ana tjetër, u shndërrua në një konflikt të madh ushtarak të quajtur Lufta e Tetorit (ose Lufta e Yom Kipurit). Këtij konflikti të armatosur i parapriu lufta arabo-izraelite, e quajtur Lufta Gjashtë Ditore, në qershor 1967. dhe përplasjet sporadike të armatosura të herëpashershme pas saj

Vendosja dhe fuqia e forcave deri në fillimin e luftës

Sipas të dhënave të Institutit për Kërkime Strategjike në Londër, në vitin 1974 raporti i potencialit ushtarak para fillimit të veprimeve ushtarake ishte si vijon:

Izraeli

Deri në fillimin e konfliktit të armatosur, Izraeli kishte një forcë ushtarake të përbërë nga rreth 35,000

personel ushtarak, të shpërndarë në një duzinë brigada. Pas mobilizimit të rezervës, numri i personelit u rrit në 300.000, i shpërndarë në rreth 30 brigada (të blinduara, të mekanizuara, këmbësorie, ajrore dhe parashutë). Këto forca u vendosën në dy fronte - në Sinai (gadishulli i Sinait) dhe në Golan (Lartësitë e Golanit). Një pjesë e forcave u drejtuan drejt Jordanisë dhe Libanit. Rezerva ishte e bazuar në thellësi të territorit të saj, e planifikuar për ndërhyrje të shpejta dhe manovra përgjatë rrugëve të brendshme.

Në frontin e Sinait u vendosën 2 brigada (të blinduara dhe të mekanizuara), në bregun lindor të kanalit të Suezit. Rezervat e këtyre forcave ndodheshin në pjesën qendrore të gadishullit Sinai, midis komunikimeve që të çonin në Kanal dhe Ismailia dhe ishin me përbërje dhe forcë të ndryshueshme. Njësitë e marinës dhe kufirit u vendosën në pjesën jugore të Sinait (Gjiri i Akabës dhe Deti i Kuq). Forcat Ajrore ishin në baza dhe vëmendja u përqendrua në Detin e Kuq.

Në frontin e Golanit, drejt Sirisë, dy brigada u vendosën në shkallen e parë.

Shteti	Personel				Tanke	Avionë luftarak	Anije luftarake
	Forca tokësore	Forca ajrore	Marina detare	Gjithsej			
Egjipti	600.000	60.000	40.000	700.000	2.000	650	110
Siria	120.000	10.000	2.000	132.000	1.200	300	32
Gjithsej	720.000	70.000	42.000	832.000	3.200	950	142
Izraeli	275.000	20.000	5.000	300.000	1.250	420	50
Raporti	2,6 : 1	3,5 : 1	8,4 : 1	2,8 : 1	2,6 : 1	2,3 : 1	3 : 1

Tre brigada u vendosën në Jordani dhe Liban, të cilat praktikisht përbënin rezervën. Si formacione të gatshme luftarake, ata u dërguan në detyrë dhe në vend të tyre u sollën njësi të reja të mobilizuara. Në atë mënyrë u përshpejtua manovra, ndërsa ata u nxorën në front të gatshëm dhe pushuan.

Karakteristikë e vendosjes fillestare të forcave ishte vendosja e forcave më të dobëta në shkallët e para. Rregullimi fortifikues i pozicioneve dhe zonave të mbrojtjes ishte i plotë. Shpërndarja e forcave ishte fleksibël dhe siguronte kalimin e shpejtë të njësive në të gjitha pjesët e fushëbetesës dhe caktimin e detyrave që rezultuan të ishin prioritete gjatë operacioneve luftarake.

Egjipti

Ushtria tokësore egjiptiane u shpërnda në një duzinë divizionesh të ndryshme dhe batalione të pavarura, në përbërjen e tre ushtrive. Ata u vendosën në dy skalone, me nga një ushtri secila (2.A dhe 3A) në skalonin e parë, të përforcuar me mjete për të detyruar Kanalin e Suezit, me mbrojtje kundërajrore të vendosura dhe të pajisura mirë (Mbrojtje Ajrore) dhe forca të blinduara në shkalla e dytë. Ushtria e Parë përbëhej nga njësi të ndryshme dhe të shumta nga përbërjet e divizioneve, të stërvitura për të forcuar echelonet 2 A dhe 3 A, për të mbrojtur fushat ajrore dhe për të kontrolluar territorin. Karakteristikat e paraqitjes së forcave të armatosura egjiptiane:

- formacione të forta në skalonin e parë, të përforcuara me mjete të shumta për të detyruar Kanalin e Suezit në një front të gjerë rreth 160 km;

- rezervat në skalionet e dyta, të përforcuara me forca të blinduara;

- mbrojtje kundërajrore e dislokuar, masive dhe e thelluar;

- rregullimi i mirë fortifikues i pozicioneve, në Kanal dhe sipas thellësisë.

Rregullimi operativo-strategjik i forcave u vlerësua si i mirë dhe logjik, duke ofruar veprime sulmuese dhe mbrojtëse.

Siria

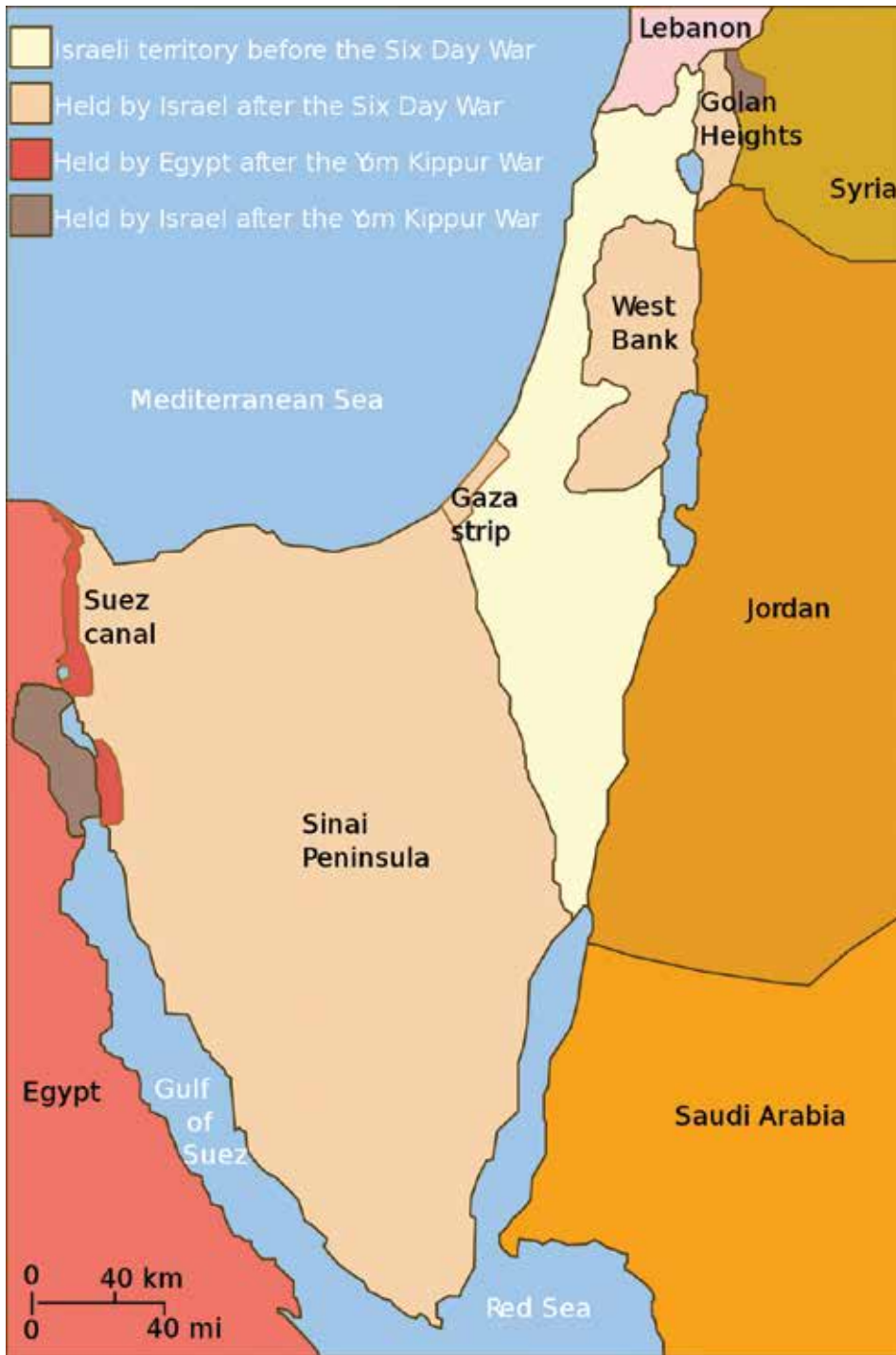
Forcat ushtarake siriane përbëheshin nga 5 divizione dhe 5 brigada të pavarura, të dislokuara me dy divizione drejt Izraelit dhe me trupin kryesor në zonën më të gjerë rreth Damaskut. Në pjesën veriore të frontit të Golanit kishte një brigadë marokene, dhe në pjesën jugore një divizion irakian dhe një brigadë jordaneze.

Dislokimi i forcave u mbështet në pozicionet e rregulluara mirë të pjesëve lindore të Lartësive të Golanit, në komponentin e fortë dhe masiv të mbrojtjes ajrore dhe anti-blinduar, i cili siguronte një mbrojtje të thellë dhe këmbëngulëse të rrugëve kryesore operacionale dhe taktike, me theksi në mbylljen e rrugëve që të çojnë në kryeqytet (Damask).

Periudha karakteristike të luftës

Lufta e Tetorit është zhvilluar kushtimisht thënë në 3 periudha: Periudha e parë ishte nga 6 deri më 17 tetor, nga fillimi i armiqësive deri në kundërsulmin izraelit. Gjatë kësaj periudhe, Egjipti dhe Siria arritën një surprizë dhe një luftë iu imponua Izraelit në dy fronte (Sinai dhe Golan), njëkohësisht dhe në bashkëpunim. Izraelitët nuk kishin epërsi ajrore. Avantazhi dhe suksesi ishte në anën e Egjiptit dhe Sirisë.

Periodha II ishte nga 17 deri më 22 tetor, nga fillimi i kundërsulmit deri në armëpushimin e parë. Pas mobilizimit dhe konsolidimit të plotë të forcave të armatosura izraelite, veçanërisht në frontin e Golanit, u krye një kundërsulm dhe depërtim i vijës së frontit egjiptian në qendër dhe shtrëngimi i kanalit të Suezit, pas së cilës u formua një krye urë në bregun perëndimor të kanalit. Ushtria egjiptiane ishte në një pozitë të vështirë.

Periodha III ishte nga 22 deri më 26 tetor, periudhë e mosrespektimit të pranimit të parë zyrtar të marrëveshjes së armëpushimit. Ishte një periudhë e veprimeve luftarake intensive nga të dyja palët, duke shpërfillur apelet dhe rezolutat që vinin nga selia e OKB-së.

Armamenti dhe teknika e përdorur në luftë

Aviacioni

Avionë luftarak:

„FANTOM I” (Izrael), gjahëtar i armatosur me raketa ajër-ajër (4 Sparow III, 4 Sidewinder) dhe një top Vulkan M-61, si një bombardues gjuajtës me raketa ose bomba Bullpup AGM ajër-ajër (klasike dhe napalm) dhe mini raketa me peshë deri në 5 tonë. Kishte gjithashtu një pajisje për furnizim me karburant;

„SKYHAWK” (Izrael) – i armatosur me raketa ajër-tokë Bullpup ose ajër-ajër Sidewinder, 2 topa 20 mm (me 100 raketa secila) ose 3 topa 20 mm. (me 750 raketa secila) dhe mini bomba dhe silurët me peshë deri në 3.7 ton.;

„MIRAGE” (Izrael) - të armatosur me 2 topa „Defa” 30 mm me 250 predha secila, 7 transportues të jashtëm me ngarkesë 1.5-2.5 ton, raketë ajër-ajër Matra AS 30 Martel, 2 bomba 227 kg secila dhe hedhës me 36 raketa ajër-tokë ose 2 bomba deri në 127 kg dhe 2 raketa Sidewinder;

„SU-7B” (Egjipt dhe Siri) – me një ngarkesë deri në 2 tonë municione.

Helikopterë:

„AH-1G” (Izrael) – i armatosur me një mitraloz 7,62 mm (6 fuçi 1500 kokrra) ose 2 granatëhedhës 40 mm (me 600 fishekë) dhe 6 raketa të drejtuara „Tow“;

„AH-56” (Izrael) – i armatosur me një mitraloz 7,62 mm me (12,000 fishekë) ose një granatëhedhës 40 mm (me 780 fishekë) dhe një top 30 mm dhe 6 raketa „Tow“.

Tankse:

„M-60A1” (A2) (Izrael) – i armatosur me top 105/152 mm, mitraloz 7.62 mm dhe mitraloz kundërajror 7.62 mm;

„M-62” (Egjipti dhe Siria) – i armatosur me një top 100/115 mm dhe një mitraloz 7,62 mm;

„AMH 13/90” (Izrael) - i armatosur me një top 105 mm, një mitraloz 7.62 mm dhe një mitraloz kundërajror 7.62 mm.

Artileria: top vetëlëvizës 175 mm „M-107“ (Izrael me varg prej 32 km.

Misioni „UNEF II“ (1973 – 1979 v.)

Pasoi zgjidhja e krizës - misioni „UNEF II“. Këshilli i Sigurimit i OKB-së vendosi të krijojë një forcë paqeruajtëse, të përbërë nga 7,000 personel nga 13 vende, për një periudhë fillestare prej gjashtë muajsh, me detyrën e monitorimit të armëpushimit.

U desh të reagohej shpejt për të marrë nën kontroll situatën ende të paqëndrueshme në terren. Vendosja e „Helmetave Blu“ filloi në janar 1974. me tërheqjen e paqeruajtësve tashmë të dislokuar në misionin „UNFICYP“ në Qipro, kontigjente nga Austria, Finlanda, Suedia dhe Irlanda. Detyra e tyre e parë ishte të ndanin palët ndërluftuese dhe të ktheheshin në pozicionet e zëna para 22 tetorit. Marrëveshja e paqes, e nënshkruar në janar 1974. ai përfshinte tërheqjen e pjeshme të Izraelit nga territori i Sinait dhe krijimin e një zone tampon dhe zonave me forca dhe armatime të kufizuara në të dy anët e zonës, të kontrolluara nga paqeruajtësit UNEF II. Për Izraelin, gjëja më e rëndësishme ishte kthimi i robërve, veçanërisht të plagosurve. Së pari, ajo filloi me dërgimin e ndihmave humanitare për ushtrinë e rrethuar egjiptiane në Sinai. Më vonë filloi shkëmbimi i robërve të luftës. Ndarja e palëve ndërluftuese përfundoi në mars 1974. Një marrëveshje e dytë e armëpushimit midis Izraelit dhe Egjiptit u nënshkrua në shtator 1975, dhe ajo parashikonte tërheqje të mëtejshme të forcave izraelite që përfunduan në shkurt 1976, kur zona tampon nën kontrollin e Egjiptit u zgjerua „UNEF II“.

Mandati i misionit të UNEF-it u rinovua periodikisht nga Këshilli i Sigurimit i OKB-së deri në korrik 1979. Vëzhguesit ushtarakë nga misioni „UNTSO“, i krijuar që në maj 1948. në Lindjen e Mesme, mbeti e vendosur në Egjipt. Në frontin e Golanit, vëzhguesit u vendosën në vijën e ndarjes midis ushtrive izraelite dhe siriane. Në terren, aktivitetet nuk u zhvilluan aq shpejt dhe pa probleme gjatë vitit 1973.

Ndërkohë që vëmendja ndërkombëtare u përqendrua në ngjarjet në gadishullin e Sinait, në lartësitë e Golanit mbeti mundësia e vazhdimit të konfliktit të armatosur për shkak të përplasjeve të shpeshta ushtarake.

Armiqësitë kanë përfunduar. Ajo që lufta nuk arriti ta zgjidhte, u zgjidh me rrugë diplomatike dhe politike. Megjithatë, zgjidhjet nuk kontribuan në vendosjen e paqes së qëndrueshme në Lindjen e Mesme.

M.S.

Guxim moral

Të gjithë personeli ushtarak në pozicione drejtuese i marrin urdhrat e tyre nga eporët e tyre. Ata i analizojnë urdhrat me të gjithë faktorët që lidhen me urdhrat e dhëna dhe i shndërrojnë në urdhra ekzekutivë për njësitë dhe vartësit e tyre. Kështu funksionon në mjedise me informacion jo të plotë, të fshehur dhe të ndryshuar dhe në mjedise stresuese, armiqësore dhe potencialisht vdekjeprurëse. Prandaj, procesi i vendimmarrjes ushtarake duhet parë përmes lenteve të frikës, stresit dhe lodhjes. Për të shtuar konfuzionin, procesit të vendimmarrjes ushtarake i janë shtuar një sërë individësh, secili me karakter të ndryshëm dhe pika të forta dhe të dobëta të ndryshme. Meqenëse nuk ekziston një gjë e tillë si një genie njerëzore e përsosur, ekziston gjithmonë rreziku që urdhrat të jenë të paplota, të gabuara apo edhe të paligjshme, veçanërisht kur kemi të bëjmë me probleme komplekse. Për shkak të kësaj, oficerët duhet të ushtrojnë gjykim të shëndoshë për

Oficerët dhe personeli tjetër ushtarak përballen me shumë dilema gjatë karrierës së tyre. Shumë shpesh ato dilema kërkojnë guxim, veçanërisht guxim moral, për t'u zgjidhur me sukses. Dilemat mund të vijnë në forma të ndryshme. Një nga mënyrat për të zgjidhur të gjitha dilemat është t'i konsiderosh ato përmes prizmit të etikës, ligjshmërisë dhe pasojave taktike/strategjike të tyre

të fituar fitore në beteja dhe luftëra, duke praktikuar drejtësinë dhe guximin moral. Por drejtësia në profesionin e ushtarakut nuk është e lehtë të përcaktohet.

Duke filluar nga Platoni dhe Aristoteli, pastaj përmes Thomas Aquinas, janë bërë shumë përpjekje për të përcaktuar guximin në personelin ushtarak. Sipas Geoffrey Scarre (Geoffrey Scarre, "Për guximin"), guximi duhet të përkufizohet si cilësia e shkëlqyer e një personi që, kur merr vendime, vendos ekuilibrin e përsosur midis frikës dhe vetëbesimit, duke rezultuar në një zgjidhje që shmang ekstreme përshkruar si nxitim

dhe frikacak. Është kjo shmangie e ekstremeve, vendimmarrjes së shpejtë dhe frikacakëve që e përkufizojnë guximin si moral. Këtu vërtetohet se mund të jenë të guximshëm vetëm ata që besojnë se kanë diçka për të humbur dhe janë të gatshëm të mbajnë atë që kanë. Sipas Andrew Milburn (Andrew Milburn, "Kur të mos u bindesh urdhrave"), një oficer nuk është skllav. Detyrimi i oficerit, si i çdo ushtaraku tjetër, lind nga betimi. Fillimisht, me betimin, oficeri betohet se do të mbrojë shtetin dhe integritetin territorial dhe sovranitetin e tij dhe në radhë të dytë, por jo më pak e rëndësishme,

të ushtrisë autoritetin e deleguar mbi vartësit e tij. Këto dy detyrime më japin autonominë morale të një oficeri për të vepruar në hendekun midis marrjes së një urdhri dhe zbatimit të tij. Në rrethana të caktuara, oficeri ka detyrimin të mos zbatojë një urdhër, edhe nëse ai është i ligjshëm, duke dhënë shpjegime për pozicionin e tij. Megjithatë, në çdo mosbindje ndaj një urdhri ose refuzimi për të zbatuar një urdhër, oficeri duhet të jetë i përgatitur të përballet dhe të pranojë pasojat nëse vërtetohet se e ka gabim. Sa më shumë që një oficer të përparojë në karrierën e tij, aq më shumë ngjitet dhe i afrohet bashkimit ndërmjet vendimeve politike dhe strategjisë ushtarake, dhe bashkë me të rritet pesha e detyrimit të tij për të ushtruar guxim moral. Guximi nuk duhet të nënkuptojë agresivitet, dhunë, intolerancë ndaj mendimeve të ndryshme, mburrje dhe mungesë

keqardhjeje për veten dhe keqardhjes për të tjerët. Përkundrazi, të gjitha karakteristikat e mëparshme janë ekstreme që njeriu i guximshëm moral duhet t'i shmangë. Forcat ushtarake janë krijuar për të shkatërruar, vranë dhe plagosur. Admirali Denny argumenton se përparimi i qytetërimit ka mundësiar profesionalizimin e profesionit të ushtarakut, duke i dhënë çdo ushtaraku një përgjegjësi profesionale dhe një detyrim për të përmbushur standardet profesionale. Forcat ushtarake janë krijuar për të shkatërruar, vranë dhe plagosur. Admirali Denny argumenton se përparimi i qytetërimit ka mundësiar profesionalizimin e profesionit të ushtarakut, duke i dhënë çdo ushtaraku një përgjegjësi profesionale dhe një detyrim për të përmbushur standardet profesionale. Një profesionist ushtarak duhet të funksionojë si një person që do të marrë vendimin e duhur, pavarësisht nga mjedisi, pra si një person që formon mjedisin e tij në vend që të reagojë ndaj tij. Gjatë kryerjes së aksioneve luftarake, nuk ka dyshim se do të ndodhin gabime, sidomos në rrafshin taktik. Megjithatë gabime të tilla kanë potencial për pasojat negative strategjike, ato gjithashtu mund të krijojnë mundësi për shfrytëzim. Çdo profesionist ushtarak duhet të kujtojë se frika nga pasojat negative dhe dembelizmi dhe mosveprimi i shoqëruar gjithmonë do të çojnë në më shumë dëm sesa dobi. Një shembull i fundit i keqpërdorimit të zhgënjimeve të shkaktuara nga mosmarrëveshjet me eprorët është ai i gjeneralit Stanley McChrystal, komandant i misionit ISAF në Republikën Islamike të Afganistanit dhe presidenti i atëhershëm i SHBA-

së, Barack Obama, i përshkruar në studimin e Meredith (Meredith P. Ulrich, „The General Stanley McChrystal Case: A Case Study in Civil-Military Relations“). Edhe pse është një studim i lidhur me bashkëpunimin civilo-ushtarak, ai është ende një shembull i përshkruar shumë mirë se si papërkulshmëria dhe ngurtësia e një prej komandantëve më të lartë ushtarakë të Shteteve të Bashkuara shkakton një fund të palavdishëm të karrierës së tij shumë të suksesshme ushtarake. Respektimi i urdhrave dhe zbatimi i tyre është një karakteristikë themelore e profesionit ushtarak dhe duhet të mbetet e tillë, por në çdo urdhër duhet të përshkruhet qëllimi i komandantit epror në mënyrë që vartësi të dijë saktësisht se çfarë duhet të bëjë dhe si pritet ta bëjë atë. kryejnë detyrën. Shumë shpesh në praktikë, komanda reduktohet në mikromenaxhimin e vartësve dhe dhënien e detyrave shumë të detajuara. Eprori duhet t'u besojë vartësve, duhet t'u japë atyre një detyrë dhe t'u tregojë atyre qëllimin, në mënyrë që t'i lejojë ata të kryejnë detyrën për të arritur rezultatin e dëshiruar dhe për të përmbushur qëllimin e tij. Është shumë e lehtë të shohësh vendimin e duhur duke u kthyer pas në të kaluarën, por në momentin kur ndodhin ngjarjet, kufiri ndërmjet vendimit të drejtë dhe të gabuar mund të "mjegullohet". Kjo është arsyeja pse profesioni ushtarak kërkon oficerë me standarde të larta etike, një kuptim të qartë të ligjit, një kuptim të plotë të taktikave/strategjisë dhe guxim moral për të bërë gjënë e duhur.

Tomica Ristoski

Gjyq ndërkombëtar për luftë kundër korrupsionit: nevojë reale

Danilo Turk në rubrikën e tij për Politico thotë se korrupsioni nuk është një fenomen i ri. Sipas tij, një shkallë e caktuar e korrupsionit është e pashmangshme dhe madje e shëndetshme për zhvillimin ekonomik. Megjithatë, në këto kohë kontrolli dhe zhgënjimi të shtuar politik, me vetë ekzistencën e tij në të gjitha llojet e sistemeve politike, korrupsioni është tashmë një problem i madh shoqëror që duhet dhe duhet trajtuar. Gjegjësisht, me një kosto për ekonominë globale, e vlerësuar në rreth 2.6 trilion dollarë në vit, ose 5 për qind e prodhimit të brendshëm bruto global, korrupsioni është një fenomen social që ekziston në shumë forma dhe ndaj të cilit asnjë vend nuk është i imunizuar. Në mënyrë që bota të përballet me këtë sfida, është e nevojshme të krijohet një mekanizëm ndërkombëtar, i cili do të pranojë publikisht se korrupsioni nuk është vetëm një krim lokal. Për më tepër,

“Marrja seriozisht e kleptokracisë kërkon zgjidhje ambicioze për të penguar dhe ndëshkuar liderët e korruptuar që gëzojnë pandëshkueshmëri në vendet që ata sundojnë. Me fjalë të tjera, bota ka nevojë për një përgjigje të paanshme ndaj mbretërimit të korrupsionit, të mishëruar në një institucion të ri: Gjykata Ndërkombëtare Kundër Korrupsionit (shkurtuar: IACC),” pohon Danilo Turk, ish-president i Sllovenisë i cili kohët e fundit u bë anëtar i Këshillit. Bordi i Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së.

kleptokracia, domethënë abuzimi i pushtetit publik për përfitime private nga drejtuesit e një vendi, stagnon potencialin për rritje dhe zhvillim dhe minon besimin e qytetarëve në demokraci. E gjithë kjo çon në një rritje të polarizimit social, i cili kërcënon themelet e shumë demokracive liberale, jo vetëm të vjetrave por edhe të rejave. Prandaj, ky fenomen social që nuk respekton as kufij

dhe as ligje, mund të falimentojë kombet, qeveritë, komunitetet dhe njerëzit, të shkatërrojë mjedisin dhe të minojë besimin tonë tek institucionet publike. Është një krim që përkeqëson më tej pabarazinë, varfërinë dhe ndarjen sociale. Por për fat të keq, korrupsioni është i vështirë për t'u zgjidhur, dhe në dekadat e fundit, shumica e vendeve nuk kanë

„Renesansa e gjelbërt“ në mbrojtje NATO armatat në mënyrë të përsheptuar kujdesen për reduktimin e ndikimit ndaj ambientit jetësor nga aktivitetet ushtarake

Sistemi fotovoltaik, i vendosur në të ashtuquajturat Liqeni i Big Muddy ka një kapacitet prej 1.1 megavat dhe do të prodhojë energji të pastër që do të përdoret për të plotësuar rrjetin lokal të energjisë dhe si një sistem “back-up” i prodhimit të energjisë për terrenin e stërvitjes në “Camp Macal” të Ushtrisë Amerikane.

Termocentrali fotovoltaik është një projekt që lidhet edhe me angazhimet e Strategjisë Klimatike të Ushtrisë Amerikane, të miratuar në shkurt 2022, e cila parashikon një reduktim të shkarkimit të gazeve serrë në atmosferë nga instalimet ushtarake me 50% deri në vitin 2030. (krahasuar me nivelet e vitit 2005.) dhe duke arritur zero emetimet e gazeve serrë deri në vitin 2050.

Ky informacion është një rast për një analizë të aktiviteteve të vendeve të NATO-s në fushën e mbrojtjes së mjedisit nga sektori i mbrojtjes, veçanërisht duke pasur parasysh se Aleanca e NATO-s në Konceptin e ri Strategjik të miratuar së fundmi i kushton vëmendje ndryshimeve klimatike si një sfidë

Më 10 qershor në bazën “Fort Bragg” në Karolinën e Veriut, SHBA, u vendos në përdorim sistemi më i madh fotovoltaik i pozicionuar në ujë në pjesën juglindore të SHBA-së

serioze e sotme. dhe si shumëfishues i krizave dhe kërcënimeve. Koncretisht, në pikën 19 të Konceptit thuhet se “rritja e temperaturave shkakton ngritjen e nivelit të detit, shkakton zjarre në pyje dhe mot ekstrem, që ul sigurinë dhe kërcënon jetën e njerëzve” dhe po ashtu theksohet se ndryshimet klimatike ndikojnë edhe në mënyrën e punës së forcave.

Në fund të fundit, në margjinat e Samitit të Aleancës në Madrid, u miratua një Raport që bën thirrje për një transformim themelor të qasjes së NATO-s ndaj mbrojtjes dhe sigurisë dhe e pozicionon Aleancën si “një organizatë ndërkombëtare udhëheqëse në kuptimin dhe përshtatjen ndaj ndryshimeve klimatike”. Sekretari i Përgjithshëm i NATO-s, Jens Stoltenberg, njoftoi në Madrid vendimin e Aleancës për të reduktuar emetimet e gazeve serrë nga aleatët me të paktën 45 për qind deri në vitin 2030, pra reduktimin në zero emetimet deri në vitin 2050.

Edhe Ushtria Britanike vitin e kaluar, si pjesë e një strategjie të re, vendosi një objektiv për të qenë segmenti kryesor për qëndrueshmërinë në komunitet, përmes

disa detyrave thelbësore, duke përfshirë kontributin në qëllimin e Mbretërisë së Bashkuar për zero emetime të gazeve të dëmshme serrë deri në vitin 2050. dhe drejt rritjes së përpjekjeve për kalimin në burimet e rinovueshme të energjisë. Në prill të këtij viti, Franca miratoi Strategjinë e Mbrojtjes dhe Klimës, e cila synon ta bëjë mbrojtjen një lloj mjeti kundër ndryshimeve klimatike. Kjo strategji përcakton katër fusha kryesore të veprimit, edhe atë në: zhvillimin e njohurive dhe aftësive të nevojshme për t'u përballur me sfidat strategjike të shkaktuara nga ndryshimet klimatike, më pas inicimi i një përshtatjeje dinamike të mbrojtjes për t'u përballur me ndryshimet klimatike, duke vazhduar kontributin e Ministrisë së Mbrojtjes në përpjekjet kolektive për zbutjen dhe tranzicionin energjetik dhe intensifikimin e tyre.

dinamika e bashkëpunimit në trajtimin e ndryshimeve klimatike në ministri, ndër-departament dhe në nivel ndërkombëtar. Veçanërisht i rëndësishëm është seksioni kushtuar tranzicionit energjetik, në të cilin thuhet se Ministria zotëron pothuajse 275 mijë hektarë tokë, nga të cilat 70 për qind përdoret për trajnim dhe edukim, por përfshin edhe biodiversitet të pasur, parqe, rezervate natyrore që ndikojnë në mbulohet ruajtja e ekosistemeve dhe çështja e disponueshmërisë së naftës dhe derivateve të naftës në skenën globale. Në kuadër të kësaj, theksohet se parashihet kontrolli dhe optimizimi i konsumit dhe se përmes 18 aktiviteteve specifike, Ministria synon të përmirësojë efikasitetin energjetik të infrastrukturës dhe të zhvillojë burimet e ripërtëritshme të energjisë. E përkthyer në shifra, Strategjia parashikon një reduktim të emetimeve të

gazit të dëmshëm me 37,000 ton CO2 deri në vitin 2030 dhe gjithashtu parashikon përfshirjen në projekte inovative, si ato për ndërtimin e termocentraleve hibride. Ministria gjermane e Mbrojtjes në fushën e ndryshimeve klimatike bën me dije se është një sfidë globale që mund të ndikojë ndjeshëm sigurinë gjermane dhe se Ministria është duke ndërmarrë veprime konkrete. “Ndryshimi i klimës është një prioritet global që tashmë po ndikon në kushtet e jetesës së qindra miliona njerëzve,” thotë Letra e Bardhë për Politikën e Sigurisë dhe të Ardhmen e Forcave të Armatosura Gjermane. “Axhenda 2030” tregon se nuk është e nevojshme vetëm të përcaktohen sfidat e ndryshimeve klimatike, por edhe të kontribuohet në mbrojtjen e mjedisit dhe klimës. Gjatë 30 viteve të fundit, emetimet e gazeve serrë nga forcat e armatosura të Gjermanisë janë ulur vazhdimisht dhe kjo tendencë vazhdon. Bëhet fjalë për trendin e ndërtimit të ndërtesave me efikasitet

energjetik, përdorimin e lëndëve djegëse sintetike dhe zhvillimin e përshejtuar të teknologjive të gjelbra. Sipas disa të dhënave, nga viti 2005 deri në vitin 2019, emetimet e gazeve të dëmshme në fushën e lëvizshmërisë ushtarake ranë nga 1.8 milion ton në 0.6 milion ton, domethënë ato u ulën me 46.6 përqind. Përparim i madh është bërë vitet e fundit me zgjerimin e infrastrukturës së karikimit të automjeteve elektrike. Në këtë kuadër, të dhënat janë se deri në fund të vitit 2019, në objektet e Forcave të Armatosura Gjermane janë instaluar 162 stacione karikimi automjeteve elektrike.

Në botimet e ardhshme të revistës “Mburoja”, analiza do të përfshijë vendet aleate të rajonit, si dhe planin e Ministrisë së Mbrojtjes, i cili fokusohet në futjen e standardeve më të larta mjedisore në mbrojtje, të quajtura “Eko-mbrojtja”.

Ivan Petrushevski

1992

Военна Армија
Република Северна Македонија

2006

2014

Военна Армија
Република Северна Македонија

2020

Военна Армија
Република Северна Македонија

2021

АРМИЈА НА РЕПУБЛИКА
ТРИЕСЕТ

СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА
ГОДИНИ

Automjeti i blinduar „Stryker“

„Stryker“ është një transportues personeli i blinduar universal me fuqi 8x8, ndërtimi i të cilit është përdorur për të zhvilluar 10 versione të destinuara kryesisht për përdorim nga njësitë e reaguesit të shpejtë. Automjeti është prodhuar nga General Dynamics Land Systems Canada dhe General Dynamics Land Systems Division – SHBA. Si bazë për zhvillim është marrë automjeti i blinduar „LAV III 8x8 nga GDLS“, Kanada, i cili është zhvilluar nga „Piranha III“ nga kompania zvicerane MOWAG. Dorëzimi i parë i automjetit në ushtrinë amerikane u krye në prill 2002. „Stryker“ ka një ndërtime standard turko-perëndimor. Makina është e instaluar në anën e përparme të djathtë të automjetit, dhe në të majtë, përpara është pozicioni i shoferit. Pas drejtuesit të mjetit është pozicioni i komandantit të seksionit të uljes, ndërsa pas ndarjes së motorit, jashtë, në të djathtë, është frëngjia e betejës me telekomandë dhe pas saj është pozicioni i komandantit të mjetit. Në pjesën e pasme është hapësira transportuese për akomodimin e njësisë luftarake amfibe. Konstruksioni i automjetit ka disa hapje që mund të përdoren për hyrje dhe dalje. Hapja kryesore hyrëse-dalëse është platforma e uljes, e vendosur në pjesën e pasme të mjetit, e cila përfshin një derë më të vogël. Ka pesë hapje në pjesën e sipërme të automjetit dhe një hapje në anën e majtë. Më saktësisht mbi pozicionin e shoferit ka një hapje në kapakun e së cilës janë të ngulitur 3 periskopë „M17“, të cilët ofrojnë një fushë shikimi pak më lart se 90°. Ndryshe, për nevojat e shoferit për vëzhgim, në pjesën e pasme të automjetit vendoset një kamerë e vogël ditë-natë. Për nevojat e komandantit të detarit mbi pozicionin e tij ka një hapje në çati, dhe për nevojat e komandantit të mjetit një hapje në çati rreth së cilës janë vendosur 7 periskopë „M45“ për vëzhgim 360°. Dy hapjet e fundit vendosen në çatinë e departamentit të transportit. Përndryshe, komandanti i automjetit mund të shohë edhe përmes kamerës termike të ditës-natës AN/VAS-5, e krijuar për të rritur fushën e shikimit të shoferit. Për komunikim, komandanti i mjetit ka një sistem komunikimi dixhital „Force XXI Battle Command Brigade and Below“ (FBCB2), i cili lejon komunikimin e koduar ndërmjet automjeteve dhe me batalionin, nëpërmjet mesazheve me tekst dhe një rrjeti hartash, (topografi dixhitale). Armatura bazë e mjetit është prej

çeliku të salduar me qëndrueshmëri të lartë, mbi të cilën vendosen pllaka të blinduara shtesë, të punuara nga qeramika e lehtë/materiale të përbëra. Armatura e tillë e kombinuar e automjetit siguron mbrojtje nga të gjitha anët nga predha të kalibrit 14,5 mm dhe predha nga predha artilerie. Përvojat nga operacionet ushtarake në Irak kanë kontribuar në vendosjen e një kafazi rrethë rreth automjetit (i ndarë rreth 46 cm nga trupi), për t'u mbrojtur nga efektet RPG, dhe automjeti është i pajisur gjithashtu për të pranuar armaturë reaktive. Për të arritur mbrojtje më të madhe kundër minave antitank, është zhvilluar një version i ri i mjetit Stryker, pjesa e poshtme e strukturës së të cilit ka një formë V, në mënyrë që të ridrejtojë në mënyrë më efektive avionin e shpërthimit. Për mbrojtjen e ushtarëve, në automjet është ndërtuar një sistem mbrojtës ABHO. Për veprime luftarake, versioni „Stryker M1126“ është i pajisur me stacionin luftarak të telekomanduar PROTEKTOR M151, i cili kontrollohet nga komandanti i automjetit nëpërmjet një video-konzole komanduese. PROTEKTOR M151 është zhvilluar nga Konsberg Protech nga Norvegjia dhe është i pajisur me një kamerë termike „TIM 1500“ 640x480, kamerë dite, regjistruar video, sensor IR dhe gjetës rreze lazer. Stacioni i betejës PROTEKTOR M151 është i stabilizuar dhe monton në mënyrë standarde mitralozin e rëndë 12,7 mm M2 HB ose granatahedhësin automatik Mk19 Mod 3 40 mm. Por ky stacion betejë ka mundësinë e pranimit të automatikut Mk 240, me kalibër 7.62 mm. Stacioni i betejës është i pajisur edhe me 4 raketa „M6“, secila e pajisur me 4 granatahedhëse tymuese. Automjeti mundësohet nga motori dizel „Caterpillar C7“, me fuqi 350 kf, i kombinuar me kambio automatike „Allison MD 3066P“, i cili ka 6 shpejtësi përpara dhe 1 shpejtësi mbrapa. Një njësi ndihmëse nga modeli „Mechron 28.5V DC“ është ndërtuar në automjet. Automjeti ka 2 depozita karburanti me një kapacitet total prej 200.5 litrash. Ky mjet i blinduar ka lëvizje konstante në 4 rrotat e përparme, dhe nëse është e nevojshme, lëvizja aktivizohet në të 8 rrotat. Rrotat kanë jastëk të pavarur hidropneumatik, dhe gjithashtu janë të pajisura me një sistem për rregullimin automatik të presionit të gomave. Stryker ka një ngarkesë prej 2,950 kg dhe një kapacitet tërheqës prej 4,536 kg. Automjeti mund të transportohet me avionë transportues C-130H, C-17

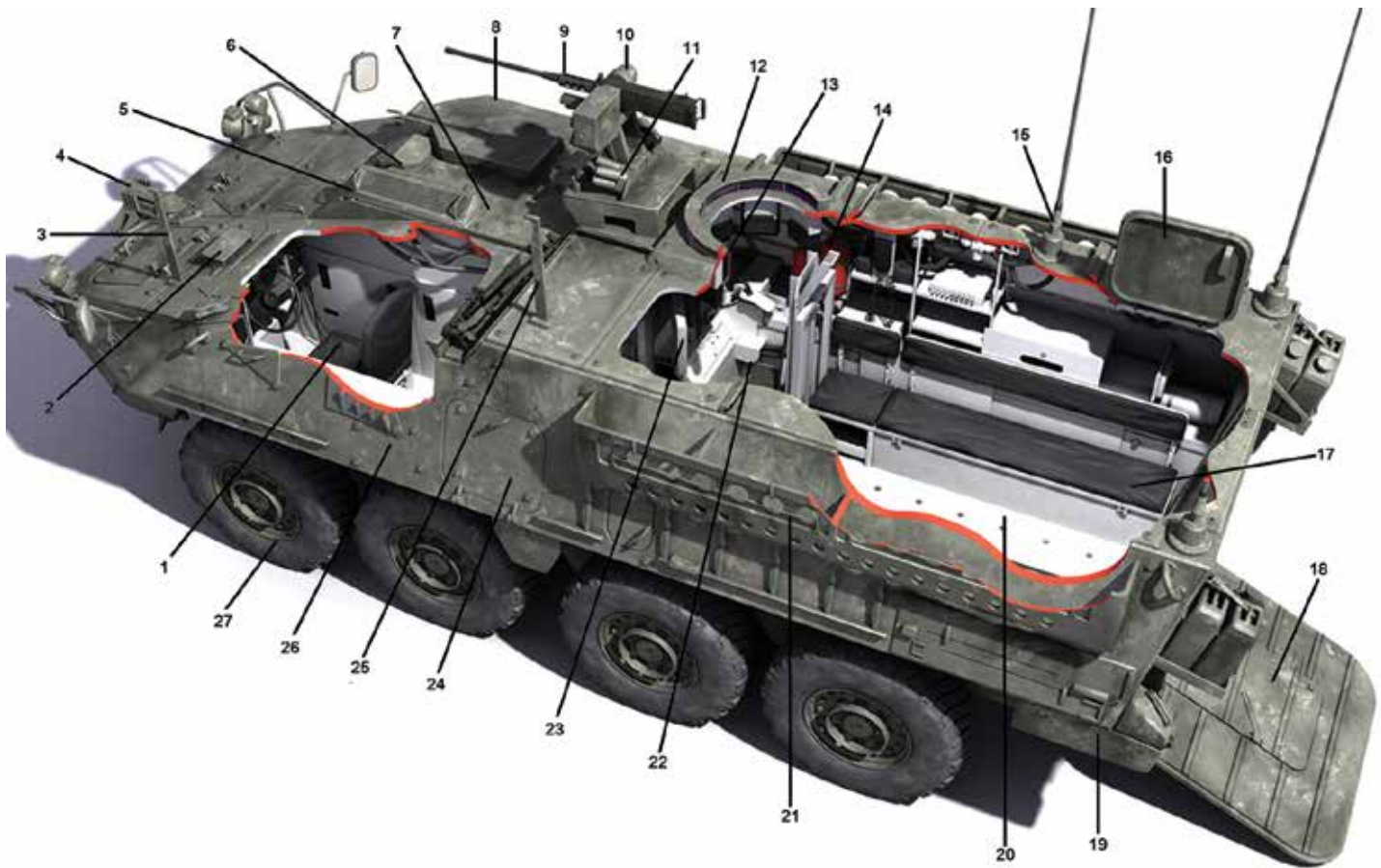
dhe C-5. Janë zhvilluar dhe janë në prodhim serik versionet e mëposhtme të mjetit Stryker: „M1126“ - transportues i blinduar, „M1127“ - mjet zbulimi, „M1128“ - sistem i lëvizshëm topash, „M1129“ - transportues mortajash, „M1130“ - mjet komandues, „M1131“ - mjet mbështetës luftarak, „M1132“ - mjet inxhinierik, „M1133“ - mjet evakuimi mjekësor, „M1134“ - mjet kundërtank i pajisur me raketa të drejtuar dhe „M1135“ - mjet zbulues ABHO. Nga rruga, mjeti luftarak i këmbësorisë „M1296 Dragoon“ është zhvilluar nga versioni „M1126“, i cili është i pajisur me frëngji luftarake pa pilot RT40, i pajisur me një top 30 mm „Mk44 Bushmaster“. Përdoruesit e automjeteve Stryker janë ushtria amerikane, e Irakut dhe Tajlanda, dhe së shpejti armata jonë (ARMV).

Ivica Dameski

FOTOGRAFIA E „STRYKER M1126“

1. Pozicioni për shoferin, mbulesa e të cilit është 3 periskopë „M17“
2. „AN/VAS-5“ – kamera për të rritur fushën e shikimit të shoferit.
3. Prerës teli
4. Rrota (shpuza) për nxjerrje
5. Transmisioni „Allison MD 3066“
6. Dizel motori „Caterpillar C7“ me fuqi prej 350 ks
7. Agragati ndihmës „Mechron 28.5V DC“
8. Kondicioneri „Delphi“
9. Mitralozin e rëndë „M2 HB“ me kalibër prej 12,7 mm
10. Stacioni i betejës me telekomandë „PROTEKTOR M151“

- 11. Hedhës “M6”, i pajisur me 4 granatahedhës „L8A1/A3“ од 66 mm
- 12. Rreth kapakut të komandantit të mjetit janë instaluar 7 periskopë “M45” për vëzhgim nga 360°
- 13. TRW (C4ISR) – arkitektura e sistemit e krijuar për komandën, kontrollin, komunikimin, kompjuterizimin, inteligjencën, mbikqyrjen dhe zbulimin e fushëbetejës
- 14. Sistemi automatik i fikjes së zjarrit (një është i integruar edhe në motor)
- 15. АНТЕНА
- 16. Kapaku i çatisë nga pjesa e transportit
- 17. Bankina
- 18. Shtresë e pasme e uljes me derë shërbimi të instaluar brenda
- 19. Lidhës i rezervuarit të karburantit
- 20. Zonë transporti për akomodimin e trupave zbarkuese
- 21. Shportë e montuar nga jashtë përgjatë shasisë, e krijuar për të akomoduar pajisjet e trupave e të tjera
- 22. Hapja e çatisë nga pozicioni i komandantit të partisë së uljes
- 23. Monitor për komandantin e partisë zbarkuese
- 24. Hapja ndihmëse anësore
- 25. Armatura, e përbërë nga çeliku me forcë të lartë, mbi të cilën vendosen pllaka shtesë të blinduara të bëra nga materiale të lehta qeramike/kompozite
- 26. Prerës teli
- 27. Rrota „Michelin 1200R20 XML“, të vendosura „Hatchinson Run-Flat“ vendosje te goma që mundësojnë lëvizjen e automjetit edhe kur goma është e dëmtuar

Karakteristikat taktiko-teknike të „Stryker M1126“

Ekuipazhi	2 anëtarë+ 9 ushtarë
Gjatësia e trupit	6.95 m
Gjerësia	2.72 m
Lartësia	2.64 m
Klirensi	0.44 m
Pesha luftarake	16.47 t
Motori	Dizel motor Caterpillar C7, me fuqi prej 350 ks
Shpejtësia maksimale	105 km/h
Autonomia e lëvizjes	500 km
Kalim mbi pengesë	58.4 sm
Kalim mbi hendek	1.98 m
Ngjitja maksimale	60%
Pjerrtësia anësore	30%

„Airbus A300-600ST Beluga“

Avioni „Airbus A300-600ST“ (Super Transporter), ose i njohur edhe si „Beluga“ (lloj i cili i gjason këtij avioni), është një version i modifikuar i avionit standard „A300-600“, i krijuar për të transportuar pjesë të avionit dhe ngarkesa më të mëdha. Emri „Beluga“, pasi fitoi popullaritet, u miratua zyrtarisht

Avioni „Airbus A300-600ST“ është unik në atë që sot është produkt i një korporate të pavarur shumëkombëshe, e formuar nga disa prodhues të mëdhenj avionësh si një konsorcium i kompanive të aviacionit britanik, francez, gjerman dhe spanjoll. Vendndodhja gjeografike e prodhimit të „Airbus“ nuk ndikohet vetëm nga kostoja dhe praktika, por është gjithashtu një çështje e historisë së aviacionit, si dhe e interesit kombëtar. Historikisht, secili prej partnerëve të Airbus do të bënte një pjesë të tërë të avionit, i cili më pas do të transportohej në një vend qendror për montimin përfundimtar. Detajet ndryshojnë nga modeli në model, por faqosja e përgjithshme është si më poshtë: krahët dhe pajisjet e uljes do të bëhen në MB, pjesa e bishtit dhe dyert në Spanjë, trupi i avionit në Gjermani dhe pjesa e hundës dhe qendrës në Francë. Pjesa e fundit e punës kryhet në Toulouse (Francë), Hamburg (Gjermani), domethënë në Sevilje (Spanjë). Aktualisht, Airbus përdor katër avionë për të transportuar pjesë të mëdha të trupit dhe krahëve të avionit, dhe avioni i pestë shërben si opsion rezervë, por edhe për të përbushur shërbimet e transportit në tregun jashtë kompanisë Airbus. Një version i tipit Beluga është në shqyrtim, i destinuar për t'u shitur klientëve ushtarakë dhe

operatorëve të ngarkesave. Varianti më i fundit „Beluga XL“ ka hyrë në shërbim në vitin 2020.

Nevoja për këtë lloj avioni

Gjatë viteve të '70-ta, trafiku rrugor fillimisht përdorej për transportin e komponentëve dhe pjesëve për nevojat e „Airbus“. Rritja e vëllimit të prodhimit bëri të nevojshme një zhvendosje në transportin ajror, duke përdorur një flotë avionësh të modifikuar „Super Guppy“. Këta janë aeroplanë ish „Boeing Stratocruiser“, me gypa të personalizuar dhe motorë turbinash të krijuar për të transportuar vëllime të mëdha ngarkesash për programin hapësinor të NASA-s. Përdorimi i këtyre avionëve për nevojat e „Airbus“ ka bërë që të qarkullojë një shaka - se „çdo avion Airbus dorëzohet në krahët e Boeing“. Me kalimin e kohës, këta avionë u bënë më pak të kënaqshëm për nevojat e

transportit të Airbus dhe moshja e tyre kontribuoi në rritjen e kostove operative. Prodhimi në rritje të Airbus kërkonte më shumë kapacitet sesa mund të sigurohej nga flota ekzistuese.

Opsione të ndryshme janë studiuar për të shërbyer si zëvendësim për transportin ajror, duke përfshirë transportin tokësor me rrugë, hekurudhore dhe detare. Këto alternativa janë refuzuar në favor të zgjidhjes kryesore të bazuar në transportin ajror, kryesisht për shkak të problemeve të mundshme të besueshmërisë dhe kohës së kërkuar. Në këtë drejtim, disa lloje të ndryshme avionësh u konsideruan për përdorim të mundshëm, duke përfshirë: „Boeing 747“, „Boeing 767“, „Antonov An-124“, „Antonov An-225“, „Ilyushin Il-86“, „Lockheed C-5 Galaxy“ dhe „McDonnell Douglas C-17 Globemaster III“. Përdorimi i asnjë avioni ekzistues nuk u pranua për shkak të mungesës së hapësirës së brendshme për të akomoduar komponentët e dëshiruar. Krahasuar me aeroplanin „Super Guppy“, ngarkesa e avionit „Beluga“ është më shumë se dyfishuar, dhe vëllimi është rritur me më shumë se 30% (ngarkesa është akoma më e vogël se „Antonov An-225“). Aftësitë e përmirësuara të Beluga kanë rezultuar gjithashtu në uljen e kostove që lidhen me transportimin e komponentëve të

Airbus në vetëm një të tretën e atyre të arritura nga avioni "Super Guppy". Aeroplani i fundit i mallrave, Super Guppy, doli në pension në vitin 1997 dhe misioni i transportit me shumicë që nga ai moment ka qenë ekskluzivisht përgjegjësi e flotës së re „A300-600ST“. Vetëm në vitin 1992 nisën aktivitetet për avionin e parë "Airbus A300-600ST" dhe në vitin 1994 u realizua fluturimi i parë. Pasi u kryen 335 orë fluturimi gjatë programit të testimit gjatë tetorit 1995, certifikimi u dha nga Agjencia Evropiane e Sigurisë së Aviacionit (EASA). Përveç avionit të parë, u ndërtuan edhe katër avionë të tjerë me kohëzgjatje prej afërsisht një secili gjatë vitit përkatës.

Karakteristikat

Detyra kryesore e flotës është të mbajë komponentët e Airbus të gatshëm për montim përfundimtar në Evropë. Është në pronësi të filialit Airbus Transport International, me qendër në Toulouse, Francë (në afërsi të objekteve të prodhimit të Airbus dhe në pronësi të plotë të Grupit Airbus, i krijuar posaçërisht për të operuar llojin). Nëpërmjet saj, flota është e disponueshme me qira nga palët e treta për të transportuar një sërë ngarkesash speciale, duke përfshirë komponentë dhe module për Stacionin Ndërkombëtar të Hapësirës, satelitë, vepra të mëdha dhe delikate të artit, makineri industriale, helikopterë, duke ofruar sasi të mëdha të furnizimeve humanitare dhe të ngjashme. Piktura e famshme e Delacroix, "Liberty Leading the People", ai u mbrojt në një rezervuar me presion izotermik dhe u transportua nga Franca në Japoni për qëllime të një ekspozite. Pasi u vunë në shërbim më shumë avionë Beluga, disponueshmëria e flotës u rrit në mënyrë dramatike në 600 orë fluturim charter në 1998 dhe rreth 1000 orë fluturimi në 1999. Kjo në mënyrë efektive lejon një nga pesë avionët Beluga të kalojnë një pjesë të madhe të orëve të tij të funksionimit duke kryer fluturime charter për nevojat tjera.

Gjiri i ngarkesave të A300-600ST është 7.4 metra në diametër, 37.7 metra i gjatë dhe ka një ngarkesë maksimale prej 47 ton (krahasuar me 122.5 ton për "C-5 Galaxy" dhe 150 ton për An-124"). Peshat maksimale e ngritjes është 155 ton, dhe peshat e zbrazët është 86.5 ton. Pavarësisht nga kjo gjerësi, ai nuk mund të mbajë shumicën e pjesëve të trupit të Airbus A380, të cilat zakonisht transportohen nga uji dhe toka. Kabina e "Beluga" është nën presion, por jo kabina e ngarkesave. Kështu, është i padisponueshëm gjatë fluturimit dhe i papërshtatshëm për ngarkesat që kërkojnë një mjedis nën presion, siç janë kafshët e gjalla. Megjithatë,

kabina e ngarkesave është e pajisur me një sistem ngrohjeje për të mbajtur ngarkesën brenda një intervali të përshtatshëm të temperaturës. Krahët, motorët, pajisjet e uljes dhe trupi i poshtëm mbeten identike me ato të përdorura në "A300" konvencionale. Në shkurt të vitit 2003, tipi bëri fluturimin

më të gjatë ndonjëherë me charter prej 25 orësh, duke mbajtur dy helikopterë me madhësi të plotë NH90 dhe një helikopter "Eurocopter Tiger" në rrugë nga Marseja, Francë në Melburn, Australipalija.

Dragan Pavlovski

„MAMBA” - automjeti i blinduar me rrota 4x4, rezistent ndaj minave dhe i mbrojtur nga pritat

Njësitë e para dolën nga automjetet e tepërta Buffel (rreth 1400 automjete të ndërtuara nga derivate të tilla si Log Buffel, Mofel, Unicorn, Bulldog dhe Rhino). Këto të fundit u prezantuan në vitin 1978 për të mbrojtur fushat ajrore, por ishin gjithashtu MRAP ose MRV i parë (automjet rezistent ndaj minave) që u zhvillua në kontinentin afrikan. Automjetet “MAMBA” u vunë re gjatë Luftës në Irak, të përdorura si nga paqeruajtësit kombëtarë ashtu edhe nga kompanitë private të sigurisë. Automjeti është i pajisur me një pjesë të poshtme të blinduar në formën e shkronjës “V”, e krijuar për të shmangur një shpërthim mine. Ky kërcënim nga minat u bë shumë serioz edhe në kufijtë e Afrikës së Jugut, gjë që çoi në krijimin e një automjeti më të lehtë, më të shkurtër dhe shumë më të rehatshëm.

Dizajni i transportuesit të blinduar „MAMBA”

„MAMBA” është një automjet relativisht më i ulët se shumica e automjeteve në kategorinë “MRAP”, por hapësira e tokës (distanca nga toka në dysheme) është gjithashtu e përshtatur për të përballuar terrenin më të keq që ofron Afrika e Jugut, siç janë kufijtë e Rodezisë.

Ndoshta automjeti i blinduar më i suksesshëm rezistent ndaj minave dhe i mbrojtur nga prita në Afrikën e Jugut, MAMBA (e emërtuar sipas gjarprit të famshëm dhe vdekjeprurës afrikan), u konceptua për herë të parë nga Land Systems OMC, një degë e BAE Systems Land Systems Afrika e Jugut

Shasia në formë V dhe pjesa e poshtme janë ndërtuar nga Reurnech Sandrock me komponentë Unimog, duke ofruar performancë të jashtëzakonshme jashtë rrugës (cross country). Trupi i çelikut është bërë nga RHA i salduar (Blinduar homogjen i mbështjellë) i cili është rreth 8 mm i trashë, por ishte më i lehtë në variantet Mark 1 dhe Mark 2, duke mbrojtur vetëm kundër kalibrit 5.56 mm të NATO-s, ndërsa variantet “Mark” 3, 4 dhe 5. janë të provuara kundër plumbave të kalibrit 7.92 mm të NATO-s. “Syzet” fikse të mjetit, rezistente ndaj plumbave, janë të pajisura edhe me hapje për ajrim më të mirë. Komandanti i mjetit

ndodhet pranë drejtuesit të mjetit, dhe këmbësoria ulet prapa në stolat anësore (sediljet e vendosura në të dy anët në zonën e ngarkesave). Kulmi i automjetit mund të ketë disa vrima për montimin e mitralozave të ndryshëm, zakonisht në 12.7 mm (cal.0.5) në pjesën e përparme qendrore, e cila mund të mbrohet nga një maskë ballore dhe armaturë në pjesën e pasme. Komandanti ka gjithashtu kapakun e tij mbi të cilin është montuar një mitraloz. Por nëse është e nevojshme, mund të hapet plotësisht. Modulariteti lejon që shasia të personalizohet, duke e kthyer pjesën e pasme në një trup me shtrat të sheshtë për të transportuar lloje të ndryshme ngarkesash, për të montuar armë të lehta ose për të akomoduar një shportë të tërhequr. Automjeti mund të shndërrohet në një ambulancë të blinduar ose një mjet komandimi. Qasja për hyrje dhe dalje nga automjeti sigurohet nga një derë e vetme në pjesën e pasme ose përmes kapakëve në çati. Sot, pasardhësi i tij është automjeti „RG-31 Nyala”.

Versionet

Versioni bazik „Mk.1” u eksportua kryesisht, ndërsa versionet e përmirësuara „Mk2” dhe „Mk3” janë

në shërbim në ushtrinë e Afrikës së Jugut. Versioni i ri i "Mamba Mk5" është projektuar dhe ndërtuar nga N4 Trucks (Pty) Ltd, Pretoria. Versioni "Mk5" shitet dhe shpërndahet globalisht nga Osprea Logistics. Shitet në dy variante, motori "Magirus" me ftohje me ajër ose "Iveco Eurocargo" në një konfigurim me ftohje uji.

„Mk1“: origjinali „Mk1“ 2x4 është prodhuar me mbi 500 automjete nga TFM Industries më vonë (Reumech OMC). Më vonë u shndërrua në "Springbuck Mk1" dhe "Reva Mk1" të modifikuar nga ICP. Puma është një tjetër variant i mundësuar nga motori "Toyota Dyna 7-145" dhe treni i makinës, mjaft i zakonshëm në Afrikë. Shitet në dy variante, motori Magirus me ftohje me ajër dhe "Iveco Eurocargo" në konfigurim me ftohje uji. "Mk2": versioni i përmirësuar 4x4 është ndërtuar nga "Sandock Austral" dhe kompania "TFM". "Mk3": Ky version 4x4 ndryshonte vetëm në motorin "Mercedes Benz 312N" dhe ishte ndërtuar nga "Alvis OMC". "Reva Mk3" është një version i modifikuar i ICP. "Mk5": Ky version 4x4 pajisur me motor "Iveco Euro 3/Magirus" dhe armaturë "B7". Aktualisht i ndërtuar nga "Osprea Logistics SA". Pasardhësi i tij u bë "RG-31 Nyala". Ky automjet ndjek linjat e Mamba. Ky automjet MRAP u eksportua gjerësisht. Automjeti është në shërbim me ushtritë e Kanadasë, Spanjës, Shteteve të Bashkuara dhe një sërë vendesh të tjera anembanë botës. RG-31 Nyala është bërë mjeti me shumë role të zgjedhura për paqeruajtësit. "Mamba Mk.7" është një version i përditësuar, i prodhuar në SHBA nga kompania "OSPREA Logistics". Dy modelet kryesore janë „Mk.7“ dhe „Mk.7X“.

Automjeti posedon shpejtësi të lëvizjes prej km/h dhe varg maksimal nga 650 deri në 900 km, varësisht prej versionit. Versioni „Alvis Mamba“, e ndërtuar me licencë nga Mbretëria e Bashkuar, shërbeu në disa operacione paqeruajtëse, më të dukshmet prej të cilave ishin ato në ish-Jugosllavi. Varianti Mk5 ishte dhe është vendosur aktualisht nga paqeruajtësit e Bashkimit Afrikan në Somali dhe disa vende të tjera. Operatorët e gamës së automjeteve "Mamba" janë vendet si: Argjentina, Kanadaja, Bregu i Fildishtë, Estonia, Italia, Norvegjia, Republika e Kongos, Afrika e Jugut, Sudani, Suedia, Zvicra, Tanzania, Uganda, Mbretëria e Bashkuar, Shtetet e Bashkuara (Irak), Kenia, Indonezia, Burundi. Historia operacionale e misioneve paqeruajtëse të Kombeve të Bashkuara në Angola, Bosnje, Kosovë dhe Sudan. Argjentina dhe Mbretëria e Bashkuar kanë eksportuar automjetet e tyre "Mamba" në Sudan.

KARAKTERISTIKAT DHE SPECIFIKIMET E PËRGJITHSHME:

Gjatësia	5,46 metra
Gjerësia	2,20 metra
Lartësia	2,49 metra
Pesha (combat)	5,56 ton
Ekuipazhi	2+9 ushtarë
Autonomia e vargut	650 - 900 km
Shpejtësia maksimale në rrugë	102 km/h
Tërheqja	4x4
Motori	312N „Mercedes Benz turbocharged diesel“ 123 hp (92 KW)

Afrika e Jugut ka dorëzuar gjithashtu 62 automjete "Mamba Mk3" për të ndihmuar operacionet paqeruajtëse në Sudan. Mbi 40 automjete "Mamba Mk5" u porositën nga Kombet e Bashkuara dhe Bashkimi Afrikan për përdorim në Somali në vitin 2011. Automjetet "Mamba" u përdorën gjithashtu nga kontraktorët privatë të sigurisë në Irak për forcat amerikane. Sipas tyre, automjeti duket më pak

"agresiv" për civilët. Këto automjete të Afrikës së Jugut, të cilat filluan prodhimin në mesin e viteve 1990, janë prodhuar në mbi 2500 automjete dhe janë një nga automjetet më të përdorura për operacionet paqeruajtëse, si në kontinentin afrikan ashtu edhe në mbarë botën.

Idriz Idrizoski

Mushkat - heroinat e pakënduara të luftërave

Mushka është një kafshë shtëpiake nga familja e kuajve (familja e Equidae, specie Equus mulus) që u krijua duke kryqëzuar një gomar dhe një pelë. Më shumë i ngjan gomarit sesa kalit - i ngjan gomarit me veshët e tij të gjatë, mane të shkurtër, thundrat e vogla dhe formën e trupit, ndërsa i ngjan kalit për sa i përket lartësisë dhe formës së qafës dhe putrave dhe gëzofit. zakonisht ka ngjyrë kafe ose bezhë. Mushkat arrijnë nga 1.2 deri në 1.9 metra lartësi, dhe pesha e tyre trupore varion nga 275 deri në 700 kilogramë. Mushkat edukohen sepse kombinojnë tiparet e një gomari dhe një kali. Ata janë më të vegjël se kuajt, por janë më të fortë dhe më të qëndrueshëm, kanë më pak, janë më rezistent ndaj sëmundjeve dhe më të adaptueshëm ndaj kushteve të ndryshme klimatike. Ata janë gjithashtu më të shpejtë dhe më inteligjentë se gomari. Për më shumë se 3500 vjet, mushkat janë përdorur për të tërhequr dhe mbajtur ngarkesa, falë aftësisë së tyre për t'i bërë ballë përpjekjeve të mëdha. Papajtueshmëria gjenetike e këtyre specieve, për shkak të ndryshimit të numrit të kromozomeve në speciet mëmë (gomari ka 62 dhe pela 64 kromozome), shkakton sterilitet, sepse mushkat kanë një numër tek kromozome, pra 63, por Kafsha hibride e krijuar kombinon forcën dhe inteligjencën e kalit me këmbën dhe qëndrueshmërinë

Mushkat nuk ekzistojnë në natyrë. Ato janë një produkt i krijuar nga njeriu i zgjuarsisë njerëzore dhe, si shumë produkte të tilla, nuk kaloi shumë kohë para se të gjenin një vend në luftë. Shumë ushtri të shekullit të 19-të kishin njësi malore, të pajisura me armë të lehta (zakonisht 65 mm deri në 75 mm), të cilat shpërndareshin midis disa ngarkesave të mushkave për transport në një terren të ashpër e pa rrugë. Mushkat mund të lëvizin me shpejtësi 6.5 kilometra në orë, ndërsa mund të mbajnë një ngarkesë deri në 140 kilogramë, ose të tërheqin karroca me peshë totale deri në 230 kilogramë

e sigurt të gomarit. Përveç kësaj, lëkura dhe thundrat e mushkës janë më të forta se kuajt dhe mund t'i rezistojnë nxehtësisë më mirë. Inteligjenca, shkathësia dhe qëndrueshmëria janë

karakteristika të mushkave. Këto cilësi i bëjnë mushkat ideale si kafshë bare. Ndryshe nga kuajt, të cilët mbajnë rreth 65 për qind të peshës së tyre në këmbët e tyre të përparme, mushkat mbajnë 55 për qind në këmbët e tyre të përparme. Kjo veçori i bën ato shumë të balancuara dhe të besueshme në terrene të pabarabarta. Ata mbajnë ngarkesa më të rënda në distanca më të gjata dhe kanë një të tretën më pak se kuajt që bëjnë të njëjtën punë. Disa njerëz mendojnë se kokëfortësia është karakteristikë e mushkës – kokëfortë si mushka! Mushkat janë inteligjente dhe kanë një ndjenjë të fortë të vetë-ruajtjes. Udhëheqësi nuk mund ta detyrojë mushkën të bëjë diçka nëse mendon se do të lëndohet, pavarësisht se sa bindje përdoret. Prandaj, shumë njerëz e barazojnë këtë cilësi me kokëfortësinë. Mushkat krijojnë lidhje të ngushta me kuajt, veçanërisht pelat. Marrëdhënia është aq e ngushtë sa mushkat ndjekin me dëshirë një pelë. Prandaj, zakonisht pela është në krye të një kolone mushkash. Një udhëheqës zakonisht mund të kontrollojë të gjithë kolonën e mushkës thjesht duke kontrolluar pelën e plumbit. Për mushkat për herë të parë u përkuajdesën që në mijëvjeçarin e katërt para Krishtit, në Anadoll, ose ndoshta në Azinë Qendrore, ku kuajt e egër dhe gomerët e egër jetonin pranë vendbanimeve njerëzore. Në

pllaka balte sumeriane nga rreth 3000 vjet para Krishtit. mund të lexohet se mushkat vlerësoheshin nga 20 deri në 30 sikla argjendi (220 deri në 330 gramë), shtatë herë më shumë se çmimi i gomarëve. Bibla hebraike ka 17 referenca për mushkat dhe Lojërat Olimpike të lashta greke paraqisnin gara me qerre mushkash. Në 107 para Krishtit gjenerali romak Marius (xhaxhai i Julius Cezarit) i transformoi legjionet, duke reduktuar në mënyrë drastike numrin e bagëtive dhe karrocave të bagazheve. Legjionarët quheshin "mushkat e Mariusit" për shkak të çantave të tyre të rënda. Ashtu si shumë histori amerikane, mbarështimi i mushkës amerikane fillon me George Washington. Ai donte të mbarështonte mushka më të forta për punë në plantacione, por Spanja ndaloi eksportin e gomarëve të tyre të shkëlqyer andaluzianë. Në 1785, Mbreti Carlos III i dërgoi Uashingtonit një dhuratë diplomatike: dy femra dhe një gomar mashkull. Vitin pasues, Markezi de Lafayet shtoi disa gomarë të mirë maltezë në stokun e mbarështimit në malin Vernon. Deri në vitin 1808, këto kafshë dhe të afërmit e tyre kishin rreth 855,000 pasardhës që punonin në ferma, kryesisht në jug. Gjatë Luftës Civile, Ushtria e Bashkimit përdori rreth një milion mushka për të tërhequr vagonët e furnizimit. Vetëm në vitin 1864, ushtria bleu 87,791 mushka. Megjithatë, me veshët e tyre të ndjeshëm dhe ndjenjën e fortë të vetëruajtjes, mushkat priren të panikohen nga zhurma e armëve. Megjithëse Kentaki, Misuri dhe Tenesi rritën kafshët më të mira, Konfederata përdori gjysmën e tyre, shpesh duke i kërkuar nga fermerët. Udhëheqësit e mushkës ishin shpesh skllëvër që dezertonin në

Union, duke sjellë me vete aftësitë dhe përvojën e tyre të fituar me vështirësi në menaxhimin dhe kujdesin e mushkës. Bashkëkohësit bënë shaka se Lincoln kujdesej më shumë për komoditetin e mushkave të ushtrisë sesa oficerët e tij. Jefferson Davis nuk kishte asnjë shqetësim të tillë dhe në rrethimin e Vicksburg në 1863, garnizoni i uritur u detyrua të hante mushkat e tyre. Shumë ushtri të shekullit të 19-të kishin njësi malore, të pajisura me armë të lehta (zakonisht 65 mm deri në 75 mm) që shpërndareshin në disa ngarkesa mushkash për transport në një terren të ashpër dhe pa rrugë. Mushkat mund të lëvizin me shpejtësi 6.5 kilometra në orë, ndërsa mund të mbajnë një ngarkesë deri në 140 kilogramë, ose të tërheqin karroca me peshë totale deri në 230 kilogramë. Gjatë një dite të ngarkuar, ata mund të udhëtojnë deri në 30 kilometra. Manuali i Marinës së Luftërave të Vogla (1940) vë në dukje se mushkat janë ideale për autokolona

të furnizimit logjistik, për transportimin e pajisjeve në patrulla në këmbë dhe për transportimin e municioneve. Mushkat kanë disa përparësi ndaj kuajve që i bëjnë të përshtatshëm për këtë punë. Domethënë, mushkat e tolerojnë më mirë motin e nxehtë dhe janë më pak të ndjeshme ndaj dhimbjeve të barkut (spazma, domethënë çrregullime të ndryshme të tretjes që mund të jenë fatale për kuajt) dhe ndaj inflamacionit gjymtues të thundrës. Mushkat kujdesen më mirë për veten, në duart e një udhëheqësi të paaftë, sesa një kalë. Thundrat e mushkave janë më pak të ndjeshme ndaj çrregullimeve dhe moshës dhe dobësia janë më pak të rëndësishme për ta sesa ato të kuajve. Një ushtar mesatar mund të trajnohet në një kohë mjaft të shkurtër për të ngarkuar mushka, dhe në njësitë ku mushkat përdoren për transport, çdo ushtar duhet të mësohet t'i ngarkojë ato. Mushkat e ngarkesave luajtën një rol kyç në Luftën e Dytë Botërore në Itali, fushatat e Paqësorit dhe në teatrin Kinë-Burma-Indi. Ushtarët mbështeteshin te mushkat për të transportuar furnizimet e tyre në terrenin e tmerrshëm. Ata vlerësoheshin nga komandat superiore, pasi udhëheqësit e mushkës në këmbë ishin mjeti më i mirë dhe në të vërtetë i vetmi për të depërtuar larg në xhunglën e dendur dhe në vendin malor. Një mësim i nxjerrë nga Lufta e Dytë Botërore ishte se mushkat nuk e përballonin shumë mirë fluturimin. Në vitin 1944, një divizion indian u transportua me mushka. Fluturimi i ashpër i avionit C-47 i mërziti kafshët aq shumë sa humbën kontrollin e zorrëve dhe fshikëzës së tyre. Rrjedhja e urinës nëpër dyshemenë e kabinës shkaktoi goditje elektrike dhe disa zjarre - fatmirësisht asnjë fatal. Anijet e Liberty u treguan shumë më miqësore me mushkat: deri në 320 mund të transportoheshin përtej Atlantikut në një anije.

Në vitin 1957, ushtria amerikane shiti 136 Mushkat e fundit si një anakronizëm, të papërshtatshëm për epokën bërthamore. Luftërat e Vietnamit dhe ato moderne demonstuan vlerën e evakuimit të viktimave me helikopter, por në mungesë të mjeteve ajrore, autokolonat e mushkës ofruan mundësinë për të lëvizur të plagosurit. U vu re se të plagosurit trajtoheshin më pak ashpër kur transportoheshin me mushka sesa me një automjet që kërcente. Në studimin e tij për luftën guerile, revolucionari Che Guevara theksoi vlerën e mushkave në transportin klandestin, duke theksuar se udhëheqësit guerilë të stërvitur mirë dhe kolonat e tyre të mushkave mund të jenë tepër efektive. Në vitet 1980, Muxhahidët e mbështetur nga SHBA-ja punësuan ekipe të tilla gjatë luftës në Afganistan dhe CIA furnizoi me mijëra mushka për të zëvendësuar ata që u vranë në sulmet ajrore, vdiqën nga

kujdesi joadekuat ose u hëngrën. Disa vite më vonë, njësitë e forcave speciale ishin amerikanët e parë që përdorën mushka në atë konflikt, por ata nuk ishin të fundit. Zakonisht ndodhte që pikat më të largëta të jenë me konvojet me mushkat ngarkuese për furnizim të njëpasnjëshëm.

Pavarësisht fokusit të ri në konfliktet e mëdha të fuqive me konkurrentët e ngushtë, disa sugjerojnë se konflikti i parregullt është më shumë sesa më pak i mundshëm në mjedisin e sotëm. Logjistika e kolonës së kafshëve të paketuara ofron një mjet për përdorim në të gjithë spektrin e konfliktit, nga operacionet kundër kryengritjes deri tek mbështetja e operacioneve luftarake në shkallë të gjerë. Përveç mbështetjes së kufizuar logjistike të kërkuar nga kafshët e bagëtive, ato ofrojnë gjithashtu një aftësi të fuqishme që është imun ndaj shumë prej strategjive që kundërshtarët pritet të përdorin për të kundërshtuar teknologjinë moderne. Ndërsa planifikuesit, për shembull, po zhvillojnë drone autonome shpërndarjeje, një industri po zhvillohet gjithashtu për t'iu kundërvënë atyre. Për shkak se podat nuk mbështeten në GPS, as nuk lëshojnë ndonjë gjë në spektrin elektromagnetik, ato mund të shmangin fatin e shumë platformave - domethënë, çdo gjë me nënshkrim ushtarak mund të goditet nga kundërshtarët. Një aftësi bonus mbrojtëse në të cilën mbështeten udhëheqësit e mushkës është aftësia e mushkës për të dëgjuar njerëzit që afrohen nga një kilometër larg dhe për të paralajmëruar në atë drejtim. Kafshët me origjinë vendase shmangin nevojën për dërgim në zonën e operacionit, megjithëse do të ishte e dobishme të kishim ekipe të trajnuar të mbajtësve dhe kafshëve. Transporti me anije mbetet metoda më e lirë e transportit të një numri të madh kafshësh. Por ofrimi i ajrit është gjithashtu një opsion. Tashmë gjatë Luftës së Dytë Botërore, liderët dhe paketuesit me përvojë ishin në mungesë dhe që atëherë mungesa e liderëve me përvojë është bërë e theksuar. Shaluesit e aftë, paketuesit dhe ngarkuesit dhe drejtuesit e kolonës nuk prodhohen brenda natës dhe duhet kohë për të zhvilluar një lidhje midis udhëheqësve dhe kafshëve të tyre në mënyrë që ata të mund të funksionojnë si një ekip. Vlen të përmendet se Gjermania, një nga vendet më të avancuara teknologjikisht në botë, mban një njësi të specializuar të pajisur me mushka në brigadën e saj të këmbëorisë malore. Besimi i krijuar duke punuar së bashku në baza të rregullta është një arsye kryesore që njësitë ka mushkat e veta, në vend që të vendoset në rajon dhe të kërkojë çfarëdo që është

në dispozicion. Gjithashtu në ushtrinë amerikane, Qendra e Trajnimit Malor të Trupave Detare (MWTC) në Sierra Nevada, Kaliforni, është përgjegjëse për të gjithë trajnimin e kafshëve ushtarake amerikane. Kursi dyjavor mbulon kujdesin e kafshëve, ushqimin, paketimin, ngarkimin dhe trajtimin e sigurt në shtigje të ngushta malore, pasi ushtarët e sotëm urban dhe periferik janë zakonisht të frikësuar dhe të panjohur me kafshë të tjera përveç qenve dhe maceve. Kursi i Mjekësisë Malore mëson përdorimin e mushkave për evakuimin e viktimave (së bashku me ndihmën e parë për mushkat e dëmtuara). Qendra mban një stallë me disa dhjetëra gomarë, kuaj dhe mushka për të mbështetur stërvitjen. Epoka e autokolonave me mushka të gjata me milje që mbështesin këmbësinë marshuese ka kaluar prej kohësh dhe askush nuk po mbron kthimin e tyre. Megjithatë, kolonat e kafshëve të grumbulluara përfaqësojnë një aftësi që mund të ofrojë dobi në të gjithë spektrin e konflikteve. Marinsat, Forcat Speciale të Ushtrisë dhe disa njësi malore janë bastionet e fundit të kësaj aftësie ushtarake dhe janë të përfshirë në hapat kritikë të zhvillimit të doktrinës dhe ofrimit të trajnimit në trajtimin, trajtimin dhe ngarkimin e mushkave. Por ndoshta tani, në këtë epokë teknologjike, është koha për të rimenduar përdorimin e saj dhe për të konsideruar zgjerimin e këtyre përpjekjeve dhe vendosjen e njësisë pilot, të pajisura me paketues të trajnuar, mbajtës dhe kafshë që mund të kryejnë një goditje brutale, kur armiqtë nuk e presin atë. Për më tepër, kafshët e ngarkesave mbajnë deri në një të tretën e peshës së tyre trupore në ngarkesë, kështu që logjistika e karvanit të kafshëve të paketimit mund të luajë një rol kyç, veçanërisht në mbështetjen e njësisë të operacioneve speciale. Kafshët e grumbulluara ofrojnë lëvizshmëri me mbështetje të kufizuar logjistike, pasi ato nuk kërkojnë lëndë djegëse, lubrifikantë ose pjesë rezervë, ndërsa mushkat kërkojnë pak foragjere (shpesh që jetojnë në bimë vendase), kështu që janë ideale për njësi të shpërndara që mund të priten ose të grumbullohen në mënyrë të parregullt në një më të madh konflikt. Mushkat kanë luajtur dhe vazhdojnë të luajnë edhe sot një rol të rëndësishëm në luftën moderne. Ata mbanin gjithçka, nga artileria deri te ushtarët e plagosur. Në historinë ushtarake, hamshorët e racës së pastër mund të kenë marrë kujtimet dhe lavdinë, por duhet mbajtur mend se ishin mushkat e përlulura që bënë pjesën më të madhe të ngritjes së rëndë.

Aleksandar Stojčevski

Stabiliteti i substancave shpërthyesë

Kur flitet për qëndrueshmërinë e lëndëve shpërthyesë, duhet theksuar se ka dallime sa i përket qëndrueshmërisë së pluhurave me pak tym dhe eksplozivëve. Barutet përbëhen nga polimere të larta që evoluojnë dhe vjetrohen gjatë pastrimit të eksplozivëve ose përzierjeve të tyre të përdorura për mbushjen e predhës, komponimet kristalore me një strukturë të përsosur dhe në shumicën e rasteve kimikisht të pastër. Qëndrueshmëria e performancës balistike është thelbësore për barutat dhe çdo ndryshim i barutit gjatë ruajtjes së municioneve nuk lejohet, dhe me eksplozivët e lartë ky problem nuk ekziston. Karakteristikat e pluhurave me tym të ulët si përbërje shumë polimerike janë të tilla që gjatë ruajtjes edhe në temperaturë normale ato i nënshtrohen një vetëdekompozimi të vogël (gradual). Vetë-zbërthimi pasohet nga çlirimi i nxehtësisë, gjenerimi i gazrave, rënia e vlerës së nxehtësisë së masës së pluhurit dhe rënia e vetive mekanike të pluhurit. Lëshimi i nxehtësisë është pasojë e vetë-zbërthimit kimik të pluhurave që përbëhen nga nitro-esteret (që janë pothuajse të gjitha pluhurat e sotme). Nxehtësia e lëshuar përshpejton procesin e vetëzbërthimit, kështu që nëse kushtet e çlirimit të tij nga masa e barutit janë të pafavorshme, atëherë nxehtësia mund të përqendrohet në masën përkatëse dhe në kushte të caktuara, baruti mund të vetëndizet. Formimi i gazrave, sidomos në pluhurin e raketave ku kushtet për çlirimin e gazrave janë të vështira, krijojnë presion në masën përkatëse, e cila mund të shkaktojë shfaqjen e çarjeve në kokërr. Rënia e vlerave të nxehtësisë së masës së barutit është e vetëkuptueshme, sepse nxehtësia lirohet gjatë dekompozimit kimik dhe lëshohet gjithmonë në mjedis. Ulja e vlerave të nxehtësisë së barutit ndikon më drejtpërdrejt në uljen e karakteristikave balistike. Ulja e vetive mekanike është veçanërisht e theksuar në pluhurat e raketave dhe ndodh si rezultat i:

Stabiliteti i substancave shpërthyesë është aftësia e tyre gjatë ruajtjes së municioneve në temperatura që variojnë nga -30°C deri në $+50^{\circ}\text{C}$ për të qëndruar të pandryshuar për një periudhë më të gjatë kohore, pra për të mos iu nënshtuar procesit të vetë-dekompozimit dhe në ato kushte ekstreme. të ruajnë karakteristikat e tyre fiziko-kimike dhe balistike

depolymerizimit të masës pluhur, stresit për shkak të presionit të krijuar nga produktet e vetë-zbërthimit dhe masës së vetë bllokut të raketës. Baruti në mënyrë objektive plakët dhe ka një jetë të kufizuar të dobishme. Është veçanërisht e rëndësishme të përcaktohet dhe të përcaktohet jeta e përdorimit praktik të barutit, domethënë koha për të cilën baruti duhet të ruajë vetitë e tij që kishte në kohën e prodhimit, në mënyrë që të sigurohet përdorimi efikas i tij në municion dhe të shmangët spontani i mundshëm i dukurive të djegies. Afati i ruajtjes së barutit ose data e skadencës nuk mund të përcaktohet paraprakisht. Kjo sepse jeta e barutit varet nga faktorë të shumtë që ndikojnë në këtë, si lloji dhe përbërja e barutit, teknologjia e prodhimit, forma e elementeve të barutit, mënyra e përpunimit dhe

veçanërisht kushtet mikroklimatike të ruajtjes në municione. Prandaj, për të gjitha llojet e barutit sipas serive dhe vitit të prodhimit, organizohen dhe kryhen kontrole periodike sistematike të qëndrueshmërisë kimike, mekanike dhe balistike nëpërmjet analizave laboratorike dhe testeve balistike të municioneve të plota. Sot ekzistojnë metoda të ndryshme testimi për analizat laboratorike të qëndrueshmërisë kimike që janë të përshkruara në udhëzime të ndryshme profesionale. Lëndët plasëse shpërthyesë dhe përzierjet shpërthyesë homogjene janë më pak të ndjeshme ndaj ndryshimeve gjatë procesit të ngarkimit në municione, kështu që ato nuk analizohen për qëndrueshmëri kimike gjatë ruajtjes. Ekzaminimi i qëndrueshmërisë kimike të barutit filloi në fund të shekullit XIX dhe u krye duke zier në ujë në temperatura nga 98°C deri në 100°C . Me përmirësimin e mëtejshëm të prodhimit të barutit u përmirësua edhe mënyra e stabilizimit të tyre. Sot, për të zgjatur jetën e dobishme të barutit dhe për të ngadalësuar denitrimin autokatalitik të estereve të nitratit, shtohen substanca - stabilizues. Përparim i madh në stabilizimin e barutit u arrit me futjen e difenilaminës si stabilizues dhe më vonë u prezantuan stabilizues të rinj si ureat e zëvendësuar, uretanet dhe të tjerë. Pluhurat e përdorura në municione zakonisht bëhen me një përmbajtje stabilizuesi në masën e pluhurit prej 1.3 - 5%, pavarësisht nga përmbajtja e azotit në nitrocelulozë. Nga shkalla e konsumit të stabilizatorit, shkalla e denitrimit të nitrocelulozës dhe rënia e qëndrueshmërisë kimike gjatë ruajtjes së barutit, përftohet një pasqyrë plotësisht realiste e jetëgjatësisë, cilësisë dhe mundësive për përdorim të mëtejshëm. Kur sasia e stabilizatorit në masën e barutit bie me më shumë se 50%, baruti konsiderohet kimikisht i paqëndrueshëm dhe si i tillë është i papërshtatshëm për përdorim të mëtejshëm.

Sllavço Kuzmanovski

„Hawker Typhoon“

Përderisa SHBA, Gjermania dhe BRSS zhvilluan disa nga avionët më të mirë në atë rol gjatë Luftës së Dytë Botërore, Britania e Madhe mund të ketë prodhuar avionin që ishte themeli për përdorimin e duhur dhe efikas të bombarduesit luftarak. Ai ishte avioni “Hawker Typhoon”. I zhvilluar për të shkaktuar fuqi zjarri masive mbi armikun, duke përdorur aftësitë e tij të armëve të kalibr të lartë dhe kapacitetin e madh të ngarkesës së bombave dhe raketave anti-blinduar. Suksesi i tij u vu më së shumti në aksionin - “D-Day”, në aksionet luftarake të Normandisë.

Avioni “Hawker Typhoon” u konceptua dhe u ndërtua si një gjuajtës-bombardues me një vend, i projektuar sipas specifikimeve F.18/37 të Ministrisë së Aviacionit, të lëshuar në mars 1938. Megjithatë, një vit më parë, në mars 1937, Hawker Aircraft kishte prodhuar projekte të dizenjove edhe përpara se të zyrtarizohej specifikimi, përpara zyrtarizimit të tij, që nënkuptonte gjithashtu një lloj licence projektimi. Prototipet fillestare u ndërtuan sipas specifikimeve dhe u quajtën Hawker Tornado, një avion, historia e të cilit ndoqi linja shumë të ngjashme me atë të Typhoon. Hawker Typhoon njihet me pseudonimin e tij “Tiffy”. Teefee u konceptua në mënyrë unike si një gjuajtës-përgjues me shpejtësi të lartë, në lartësi të madhe, i projektuar për të

Me zhvillimin e taktikave të ndryshme luftarake në Luftën e Dytë Botërore, aviacioni ushtarak pësoi ndryshime si në sektorin teknologjik ashtu edhe në atë të doktrinës. Aviacioni hulumtoi qasje të reja për aplikimin e avionëve të atëhershëm me aftësitë e tyre. Bombarduesve iu dha një rol i ri i bombardimeve strategjike nga lartësitë e larta, luftëtarët konkurruan në shpejtësi, manovrim dhe fuqi zjarri. Por ata që dëshiroheshin më shumë nga këmbësoria ishin gjuajtësit-bombardues, të cilët përfaqësonin mbështetje të pakontestueshme për njësitë tokësore në momentet më të nevojshme

zëvendësuar avionin e vjetër “Hawker” dhe “Vickers Supermarine Spitfire”. Sidoqoftë, dizajni përfundimtar i Hawker Typhoon ishte menduar dimensionalisht të ishte më i madh se luftarak i famshëm britanik Supermarine Spitfire. Kjo për të instaluar motorin e ri, mbi të cilin u përshtat i gjithë dizajni i avionit. Motori i ri ishte një alternim midis motorit “H-Block Napier Sabre” me 24 cilindra dhe motorit “X-Block Rolls Royce Vulture”. Dallimi midis avionit njihet me emërtimet “R” dhe “N”. Sa i përket armatimit, ai ishte një konfigurim në varësi të nevojës. Opsionet ishin midis 12 mitralozave 7.7 mm të pajisur me variantin Typhoon IA dhe 4 konfigurimit të topave 20 mm të pajisur me variantin “Typhoon IB”. Një nga karakteristikat më të dukshme të

këtij luftani është qëndrueshmëria e tij e ngurtë. Ai u dëshmuar edhe gjatë fluturimeve testuese të prototipeve. Nga dy prototipet e prodhuara, prototipi i parë, P5212, u fluturua më 24 shkurt 1940 nga piloti kryesor i testimit të Hawker, Philip Lucas. Gjatë fluturimit, Lucas vuri re një çarje të rrezikshme në kornizën e ajrit përmes së cilës ai mund të shihte dritën e ditës. Plasaritja ka ndodhur si pasojë e manovrave të mprehta dhe bashkimit jo të duhur të pjesëve të caktuara në prodhim. Pavarësisht kësaj situatë të rrezikshme, avioni nuk u rrëzua dhe nuk pati ndonjë dëmtim në performancën e fluturimit. Më vonë, anomalia u korrigjua dhe prototipi i parë u armatos me 4 mitralozë me një kalibër 7.7 milimetra. Pavarësisht rezultateve të shkëlqyera

Karakteristikat kryesore të „Typhoon MK IB”	
Ekuipezhi	1
Gjatësia	9,74 metra
Hapja e krahëve	12,67 metra
Lartësia	4,67 metra
Motori	Një motor linear klipi „Napier Sabre IIA“ (2180 kuaj fuqi), ose „Napier Sabre IIB“ (2200 kuaj fuqi), ose „Napier Sabre IIC“ (2260 kuaj fuqi). Të gjitha llojet e motorëve kanë qenë me 24 cilindra dhe me ftohje likuide
Shpejtësia maksimale	663 kilometra në orë
Vargu i fluturimit operativ	820 kilometra, me ngarkesë maksimale luftarake
Shpejtësia maksimale e fluturimit	10 700 metra
Armatimi	Katër topa „Hispano MKII“ me kalibër prej 20 milimetrash Tetë predha raketore „ajër-tokë RP-3“ Dy bomba me nga 250 kilogram ose dy bomba me nga 500 kilogram

fillestare të fluturimeve testuese, u vendos nga udhëheqja e Ministrisë së Aviacionit që burimet e kufizuara dhe të vlefshme në dispozicion të Britanisë do t'u ndaheshin 5 avionëve kryesorë: „Hurricane“, „Spitfire“, „Armstrong Whitworth Whitley“, „Vickers Wellington“ dhe „Bristol Blenheim“. Si rezultat i vonesës në procesin e plotë efektiv të prodhimit të Hawker Typhoon, fabrika pati kohë të testonte prototipin e dytë të quajtur „P5216“. Testi doli të ishte edhe më i mirë se prototipi i parë, dhe kjo mostër shërbeu si bazë mbi të cilën u projektua modeli përfundimtar Hawker Typhoon IB, i cili ishte i armatosur me 4 topa të kalibrit 20 mm. Hawker Typhoon ishte një avion konvencional, tërësisht metalik me një hundë të veçantë të ndërtuar nga duralumin. Dizajni dhe ndërtimi i krahëve ishin jashtëzakonisht të fortë dhe shumë të rëndë për sa i përket trashësisë. Kjo trashësi lejonte hapësirë për akomodim të rehatshëm të rezervuarëve të karburantit dhe armatimit të rëndë, si topin 20 mm. Krahët e avionit lejonin gjithashtu aftësi shtesë

për mbajtjen e peshës që përfshinte bomba, raketa dhe rezervuarë të jashtëm të karburantit. Kabina e pilotit fillimisht u konceptua si një „kabinë makine“ që hynte nga ana e majtë me anë të një dera të ngjashme me derën e një makine. Megjithëse ky dizajn u tregua shumë solid në sytë e pilotëve, kushtet ideale kërkonin më shumë dukshmëri drejt pjesës së pasme të avionit. Kabina origjinale u hap, por për disa kohë dera e „makines“ u ruajt, deri në shfaqjen e kabinës moderne „fluska“, në vitin 1943, e cila lejoi shikueshmëri të përsosur dhe u hap duke rrëshqitur mbrapa. Variantet fillestare operacionale të avionit ishin me motorin „Sabre I“ i cili kishte aftësinë të zhvillonte 2100 kuaj fuqi. Ai përfaqësonte një kërcim të mprehtë në përdorimin dhe fuqinë e motorit të avionëve për atë periudhë të luftës. Co zhvillimi i teknologjisë së motorit, variantet e mëvonshme të Hawker Typhoon përdorën motorin Sabre IIA, i cili nga ana e tij kishte aftësinë të zhvillonte 2180 kuaj fuqi, ose përdorte motorin Sabre IIB, i cili kishte aftësinë për të zhvilluar 2200

kuaj fuqi. Varianti më i fuqishëm i linjës së përmendur të motorëve ishte „Sabre IIC“ i cili kishte aftësinë të zhvillonte 2260 kuaj fuqi. Variantet e mëvonshme të avin u mundësuan nga ky motor dhe përdorën gjithashtu një helikë të re me katër tehe. Ata gjithashtu shfaqën një bisht më të madh të ridizajnuar. Edhe pse i konceptuar si një gjuajtës-përgjues në lartësi të madhe, Typhoon në fakt performoi dobët në lartësi të mëdha. Kjo çoi në një rishikim të rolit të avionit, i ndjekur nga një ripërdorim domethënës i funksioneve të tij. Në vitin 1943, avioni u shndërrua zyrtarisht në mënyrë rigorozë për operacione luftarake në rolin gjuajtës-bombardues, me përparësi mbështetjes së njërive tokësore. Roli i ri i avionit tregoi cilësitë e tij të vërteta. Ai ishte shumë rezistent ndaj zjarrit të armikut dhe ishte një avion shumë i vështirë për t'u rrëzuar. Avioni kishte aftësinë të mbante dy bomba nga 500 kilogramë secila, 8 raketa raketash me kalibër 120 milimetra dhe koka luftarake me peshë 30 kilogramë secila. E gjithë kjo u bart nga jashtë nën strukturën e krahut, dhe e gjithë kjo ishte fuqi shtesë zjarri ndaj katër topave tashmë të frikshëm 20 mm. Roli më efektiv dhe mbresëlënës i avionit ishte kur ai përdorej ekskluzivisht në sulmet me raketa. Ai gjithashtu mund të mbante 12 deri në 16 raketa raketash, në varësi të natyrës së misionit dhe distancës deri në objektiv. Pas Ditës D, ky avion ishte shkaku kryesor i humbjeve të rënda të tankeve gjermane. Ai ishte arsyeja kryesore për pengimin e tërheqjes së njërive gjermane nga Franca veriperëndimore. Humbjet e rënda të ushtrisë gjermane në tërheqjen e tyre kontribuan në humbjen e Gjermanisë naziste në Luftën e Dytë Botërore. Përkatësisht, „Hawker Typhoon“ ishte avioni që shërbeu si bazë për luftëtarin e shkëlqyer „Hawker Tempest“. Për sa i përket varianteve, avioni kishte vetëm dy prototipa, të quajtur „P5212“ dhe „P5216“. Nga këto dy prototipa lindën variantet operacionale të „Typhoon IA“, të pajisur me 12 mitralozë me kalibër 7.7 milimetra. Katër shembuj të këtij varianti u ndërtuan nga Hawker dhe 105 nga Gloster. „Typhoon IB“ ishte i pajisur me 4 armë të kalibrit 20 mm. Njëmbëdhjetë shembuj të këtij varianti u ndërtuan nga Hawker dhe 3195 nga Gloster. Varianti tjetër ishte „Typhoon NF.IB“, i cili ishte një version i natës i avionit dhe u ndërtua në një kopje të vetme të quajtur „R7881“. Për sa i përket variantit të zbulimit, kishte 60 shembuj të Typhoon FR.IB. Numri i përgjithshëm i avionëve të prodhuar ishte 3317.

Dimitar Danevski

Akademia gjuhësore në Halkida, Greqi

Në Organizatën e Konfederatës Ndërraleate të Oficerëve Rezervë (CIOR), në Akademinë Ushtarake të Këmbësorisë në Halkida në ishullin Evija, në afërsi të Athinës, në Republikën e Greqisë, nga 18 deri në 29 korrik u mbajt Akademia e 21 gjuhësore si formë ndërkombëtare institucionale për edukimin e oficerëve rezervë. Në aktin e hapjes së akademisë, fjalë përshëndetëse mbajtën drejtori i CLA dhe presidenti i Organizatës së Oficerëve Rezervë të Republikës së Greqisë. Qëllimi parësor i Akademisë së sivjeme që organizohet tradicionalisht që nga viti 2000 (OORRMV-ja me mbështetje të plotë logjistike dhe MM dhe SHP e Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut ishte nikoqire dhe bashkëorganizatore në vitin 2007), ka të bëjë me mësimin e gjuhës angleze dhe asaj frënge dhe ngritja e nivelit më

të lartë të komunikimit në kuadër të CIOR-it dhe NATO-s. Në këtë mënyrë, mundësohet zhvillimi i aftësive të komunikimit, i aftësive të komunikimit intraktiv si dhe të shkruarit e drejtë, me theks të vecantë në terminologjinë ushtarake. Në këtë edukim ndërkombëtar gjuhësor OORRMV-ja u përfaqësua nga: nëntogeri rezervë Mr. Riste Panov nga Sveti Nikolja, nëntogeri rezervë Nikica Bangieva nga Shkup dhe Dr. Makedonka Vilarova nga Velesi. Sipas programit, pjesëmarrësit u ndanë në tre nivele (fillestar, i mesëm dhe i avancuar), ndërsa për edukimin e tyre qenë angazhuar profesorë nga: Britania e Madhe, Irlanda, Shtetet e Bashkuara, Franca, Skotlanda, Polonia, Egjipti dhe Zvicra. Në këtë akademi gjuhësore, 100 oficerët rezervë kishin mundësi të vizitojnë edhe kryeqytetin grek, Athinën, si dhe lokalitetin arkeologjik Delfi,

duke përfshirë këtu edhe muzeun arkeologjik të Halkidës. Pas kthimit nga Greqia, pjesëmarrësit në AGJ nga Maqedonia shfaqën kënaqsinë e tyre nga edukimi dy javor, nga mundësia për të fituar njohuri të reja, përvoja dhe miqësi, ndërsa njëkohësisht shprehën nevojën e pjesëmarrjes së një numri më të madh nga OORRMV-ja të cilët mund të japin kontribut në promovimin e Republikës së Maqedonisë së Veriut në kuadër të marrëdhënieve ndërkombëtare.

Kongresi i CIOMR SC22

Organizata e Oficerëve Rezervë e Republikës së Maqedonisë së Veriut – OORRMV, u bë anëtare e plotë e Konfederatës Ndërraleate të Organizatave të Oficerëve Rezervë Mjekësor – CIOMR SC22. Nga 31 korriku deri më 5 gusht 2022, Kongresi Veror i CIOMR u mbajt në Athinë, Greqi. Për Organizatën e Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut, ky kongres përfaqësoi një mbledhje shumë domethënëse të Bordit Ekzekutiv të CIOMR-së dhe më 1 gusht ORORMS mori statusin e anëtarësitit të plotë. Gjatë kohës së PfP-së, ORORMS kishte

statusin e anëtarit vëzhgues për dhjetë vjet dhe pas pranimit në NATO mori statusin e anëtarit të asociuar (2019) dhe më në fund, këtë vit u pranua njëzëri si anëtare e plotë. Anëtar me të drejtë vote. Në delegacionin kombëtar nga ORRMV-ja ishin nënkoloneli në pension, prim. Ilija Gligorov, shef i delegacionit dhe anëtarët, koloneli në pension dr. Dimitar Dimitrievski dhe kapiteni rezervist, prof. dr. Jordan Nojkov. Tema kryesore e ekspertëve të komitetit shkencor të CIOMR-së ishte "Kujdesi shëndetësor ushtarak i grave - rreziqet shëndetësore në trajnimin e grave për role kërkuese". Një tjetër temë

The CIOMR Summer Congress takes place at the CIOMR headquarters (the main building) in Athens, Greece. The congress of CIOMR (the military reservists) and CIOMR (the non-military reservists) took place at the same time and place at CIOMR's main annual event, 31 July - 5 August 2022 (Source: CIOMR)

profesionale të cilës i kushtoi gjithë ditën ishte mbrojtja e ABH-së me theks në njohjen, mbrojtjen dhe trajtimin e ushtarëve të lënduar. Nga fotot e bashkangjitura mund të nxirren shumë konkluzione lidhur me rrjedhën e aktivitetëve dhe temave të kongresit.

Mbledhje solemne e NJOK së OORRMV-së - Radovish

Më 7 korrik 2022, Njësia Organizative Komunale ORRMV – Radovish, në bashkëpunim me Lidhjen e Luftëtarëve të Radovishit, organizuan vendosjen e luleve të freskëta në përmendoren e gjyshit Dane Trajkov në malin Plaçkovica. Në këtë manifestim morën pjesë përfaqësues të njësive organizative komunale të OORRMV nga Strumica, Berova dhe Vinica, si dhe kryetari i OORRMV, dr. Goce Gorgiev, i cili përshëndeti pjesëmarrësit e këtij aktiviteti dhe u uroi suksese edhe më të

mëdha në të ardhmen. Në ceremoni u ndanë pllakata, distinktivë dhe mirënjohje për komunitetin e Radovishit dhe Konçes, si dhe për subjekte të caktuara ekonomike që kontribuojnë në zhvillimin dhe funksionimin e OORRMV - NJOK Radovish. Gjithashtu, u ndanë mirënjohje edhe ish-kryetarët e NJOK Radovish. Falënderime iu dhanë edhe oficerëve dhe nënoficerëve të shquar rezervë për kontributin e tyre në zhvillimin dhe punën e Njësive Organizative Komunale - Radovish. Në

takim morën pjesë edhe delegacionet e SZB NOAVM nga Strumica, Berova dhe Negotina.

Toni Micevski

Ekspozita e parë „Intelegjenca artificiale në mbrojtje” në Nju Delhi, Indi

75 produkte u lansuan si pjesë e festimeve Azadi Ka Amrit Mahotsav nga Ministri Indian i Mbrojtjes Rajnath Singh në Simpoziumin dhe Ekspozitën e parë të Intelligjencës Artificiale të Mbrojtjes në Nju Delhi, organizuar nga Ministria e Mbrojtjes së Indisë nga fusha e inteligjencës artificiale. Këto 75 produkte janë në fushën e robotikës, sigurisë kibernetike, analizës së sjelljes njerëzore, sistemit inteligjent të gjurmimit, menaxhimit të zinxhirit të furnizimit, analitikës zanore dhe C4ISR (komandë, kontroll, komunikim, kompjuter dhe inteligjencë, mbikëqyrje dhe zbulim) dhe analiza të të dhënave operacionale. Nga këto 75 produkte, disa janë tashmë në përdorim nga forcat e armatosura, ndërsa pjesa tjetër janë në proces zbatimi në sektorin e mbrojtjes. Me futjen e inteligjencës artificiale, Sektori i Mbrojtjes i Indisë ka pësuar ndryshime dhe përmirësime të rëndësishme brenda aktiviteteve të tij. Për shembull, me ndihmën e inteligjencës artificiale, trajnimi i ushtarëve u përmirësua ndjeshëm. Duke folur për rëndësinë e inteligjencës artificiale, ministri i Mbrojtjes i Indisë tha: “Armët/sistemet e reja autonome që janë zhvilluar me ndihmën e

Më 11 korrik 2022, në Nju Delhi u mbajt simpoziumi dhe ekspozita e parë me titull “Intelegjenca Artificiale në Mbrojtje” (AIDef), organizuar nga Ministria e Mbrojtjes e Indisë

aplikacioneve të inteligjencës artificiale bëjnë të mundur shkatërrimin e objekteve të armikut pa përfshirje dhe kontroll të drejtpërdrejtë njerëzor. Pajisjet ushtarake të AI janë të afta të trajtojnë sasi të mëdha të dhënash në mënyrë efikase. Por India duhet të punojë në mekanizmin e inteligjencës artificiale me jashtëzakonisht kujdes dhe duhet të përgatitet për t'u përballur me trazirat ligjore, etike, politike dhe ekonomike që mund të pasojnë për

shkak të kësaj teknologjie. Në këtë aktivitet, ministri i Mbrojtjes Rajnath Singh e përshkroi inteligjencën artificiale si një hap revolucionar në zhvillimin e njerëzimit, por edhe një provë të pakundërshtueshme se qenia njerëzore është qenia më e zhvilluar në univers. Në fjalën e tij, ministri theksoi qartë se inteligjenca artificiale mund të aplikohet pothuajse në çdo sektor, përfshirë mbrojtjen, shëndetësinë, mjekësinë, bujqësinë, tregtinë dhe transportin. Në fund të fjalës së tij, ministri theksoi: “Ne duhet të përdorim inteligjencën artificiale ekskluzivisht në drejtim të përparimit dhe paqes në botë dhe nuk duhet të lejojmë që një vend apo një grup vendesh të vendosin dominimin e tyre bazuar në këtë teknologji – vetëm si energjia bërthamore - dhe më pas vendet e mbetura nuk janë në gjendje të shijojnë frytet e kësaj teknologjie”. Konkluzioni i ministrit ishte se, “ndonëse inteligjenca artificiale ka një potencial të jashtëzakonshëm, ne duhet të punojmë në inteligjencën artificiale me shumë kujdes, në mënyrë që kjo teknologji të mos dalë jashtë kontrollit tonë dhe të jetë kundërproduktive për njerëzimin”.

Mr. Zorica Stojkova

Edhe mjek, edhe pilot

Një nga hallkat e rëndësishme të "zinxhirit" të aviacionit është mjekësia e aviacionit, e cila ka qasjet dhe specifikat e veta të veçanta. Ai përfaqëson një degë multidisiplinare të mjekësisë, qëllimi parësor i së cilës është përzgjedhja e personelit dhe më pas ruajtja dhe kontrollet e rregullta të gjendjes shëndetësore dhe psikofizike të personelit të aviacionit. Një segment i rëndësishëm i fushës së tij është ruajtja dhe përmirësimi i aftësive të përgjithshme për realizimin e aktiviteteve delikate të aviacionit. Aktorët kryesorë në mjekësinë e aviacionit janë mjekët e kualifikuar dhe të autorizuar të aviacionit, individë apo grupe specialistësh të përfshirë në komisione të posaçme. Njëri prej tyre, për të cilin do të thosha se është themelues i mjekësisë aviaçionale maqedonase, ishte mjek primar. Gjorgi Vidoevski. Ndoshta më pak e pakuptueshme, por dashuria e tij e parë dhe e vazhdueshme ishte aviacioni, pra pilotimi amator i avionëve dhe gliderëve, dhe e përmirësoi atë me edukim mjekësor intelektual intelektual dhe një rrugë të përcaktuar profesionalisht drejt shëndetit të njeriut dhe mjekësisë së

Kompleksi i quajtur "aviacion" përfaqëson një gamë të gjerë procesesh tekniko-teknologjike, pajisje elektronike dhe ndihmëse në terren, sisteme të mirëmbajtjes dhe inspektimit, por mbi të gjitha potencial të personelit të arsimuar dhe profesional. Ky potencial personeli, do të thoshte krijuesi i aktiviteteve të aviacionit në përgjithësi, vazhdon të prodhojë «zinxhirin» e tij të aktiviteteve, të synuara ngushtë në mbështetje dhe zhvillim të mëtejshëm

aviacionit. Në gjuhën popullore, ai ishte „edhe mjek, edhe pilot“! Jetëshkrimi apo rruga e jetës së mjekut primar Gjorgi Vidoevski (1932 - 2004, Shkup) është e ndërthurur pazgjidhshmërisht në të gjithë sagën e aviacionit maqedonas, po aq sa në

mjekësinë interne dhe atë të aviacionit. Ndonëse për një periudhë shumë të shkurtër është punësuar profesionalisht në ish-Qendrën Republikane të Aviacionit pranë Sindikatës së Aviacionit të Maqedonisë, në periudhën nga viti 1967. deri në vitin 1970, deri në pensionimin e tij ishte i pranishëm në aviacionin maqedonas, si mjek dhe pilot sportiv i gliderëve dhe aeroplanëve. Veprimtarinë e tij aviaçioni e filloi në Shkup gjatë vitit 1947, kur përfundoi trajnimin bazë të gliderëve të aviacionit. Ishte gjenerata e parë e pilotëve me glider në Republikën e atëhershme Popullore, më vonë Socialiste të Maqedonisë, pjesë e ish shtetit. Gjatë vitit 1951, Vidoevski përfundoi edhe trajnimin për pilotimin e aeroplanëve me një motor, kështu që ai vazhdoi të fluturonte si pilot vullnetar derisa u rrit mjaftueshëm për ta bërë këtë. Në atë drejtim, gjatë vitit 1952 Vidoevski fiton edhe titullin instruktor i rrëshqitjes aeronautike, titull me të cilin në kohën e lirë vullnetarisht ushtronte kuadro të reja, aeroplanë të rinj. Pas përfundimit të Shkollës së Mjekësisë dhe disa kurseve arsimore në mjekësinë e aviacionit, ai krijoi një lloj simbioze

Një numër i madh i gjeneratave të pilotëve, gliderëve aeronautikë, parashutistëve, kontrollorëve të trafikut ajror, mekanikëve të avionëve, stjuardesa dhe stjuardesa kanë kaluar provimet selektive ose kontrolluese të doktor Vidoevskit. Prandaj, komentet e tij, si dhe fluturimet e bëra me të, mbetën në kujtesën e shumë personelit të shquar profesional të aviacionit maqedonas. Një pjesë e madhe e tyre e mbaruan karrierën e tyre profesionale në aviacionin ushtarak apo civil, në linja ajrore të mëdha, në skuadrilje ushtarake, në aviacionin tregtar, në aeroklub etj. Mes tyre, për kënaqësinë time të madhe, isha edhe unë

praktike dhe të menjëhershme midis mjekësisë dhe aviacionit. Që atëherë, deri në pension, ai ishte përzgjedhës, roje vigjilente dhe kontrollues i shëndetit të pilotëve maqedonas, parashutistëve, kontrollorëve të trafikut ajror, e më vonë edhe i pilotëve të avionëve të lehtë dhe pritës/hostesave në aeroplan, d.m.th. stjuardëve dhe stjuardesave. Vështirë se ka ndonjë aviator maqedonas, amator

apo profesionist, në periudhën nga vitet gjashtëdhjetë të shekullit të kaluar, deri në pavarësimin e shtetit maqedonas, i cili nuk e ka kaluar ekzaminimin e tij bazë selektiv mjekësor sipas kriterëve të përshkruara shëndetësore të mjekut parësor Gjorgji Vidoevski. pavarësisht nga përcaktimi i mëtejshëm civil ose ushtarak.

Krahas përzgjedhjes së kuadrove, potenciali i tij profesional në fushën e aviacionit dhe mjekësisë është shfrytëzuar për shumë vite në kuadër të skuadriljes së krijuar dhe Njësisë së parashutave të Shtabit të atëhershëm të Republikës për Mbrojtjen Territoriale të RS të Maqedonisë. Prania e tij ishte e domosdoshme në të gjitha stërvitjet ushtarake, si pilot apo në rolin e mjekut. Ai ishte i pazëvendësueshëm edhe në ushtrimet për mbrojtje civile dhe

vetëmbrojtje në këtë trevë maqedonase. Shumë gjenerata pilotësh, gliderësh aeronautikë, parashutistë, kontrollorë të trafikut ajror, mekanikë avionësh dhe stjuardesa kanë kaluar provimet selektive ose kontrolluese të Dr. Vidoevskit. Prandaj, komentet e tij, si dhe fluturimet e bëra me të, mbetën në kujtesën e shumë personelit të shquar profesional të aviacionit maqedonas. Një pjesë e madhe e tyre e mbaruan karrierën e tyre profesionale në aviacionin ushtarak apo civil, në linjat e mëdha ajrore, në skuadrilje ushtarake, në aviacionin tregtar, në aeroklub etj. Mes tyre, për kënaqësinë time të madhe, isha edhe unë!

Pas pavarësimit të shtetit, ai ishte kryetari i parë i Komisionit Mjekësor të Forcave Ajrore, i themeluar në kuadër të poliklinikës "Bukuresht" në Shkup, nga ku doli në pension në pension të merituar. Por pavarësisht kësaj, ai i qëndroi besnik "dashurisë" së tij të parë dhe rrugës së tij të pandërprerë të aviacionit, duke ndarë përvojat personale në dobi të zhvillimit të përgjithshëm të aviacionit civil dhe shumëdrejtues maqedonas. Doktor primarius Gjorgji Vidoevski e përfundoi karrierën e tij themeluese, fluturuese dhe mjekësore me një numër të madh njohjesh, diplomash, medaljesh dhe një mirënjohje ndërkombëtare. Por mbi të gjitha, doktor Vidoevski e përfundoi rrugën e tij jetësore dhe zhvillimin e karrierës duke lënë gjurmë të forta në kujtesën personale dhe kolektive të një numri të madh aviatorësh dhe aviatorësh maqedonas, veçanërisht në fushën e mjekësisë së brendshme dhe të aviacionit.

Gjorgji Çaçkirov

Muzeu kombëtar i historisë ushtarake

Në vitin 1956, Muzeu Detar në Varna dhe në 2005 Muzeu i Aviacionit Ushtarak, u bënë pjesë e Muzeut Kombëtar të Historisë Ushtarake. Muzeu ndodhet në pjesën qendrore të kryeqytetit Sofje, në afërsi të Akademisë Ushtarake të Republikës së Bullgarisë. Muzeu ka dy pjesë kryesore, përkatësisht një ambient të hapur që mbulon një sipërfaqe prej 40,000 m² dhe një pjesë të mbyllur, një ambient të brendshëm, i vendosur në një ndërtesë që mbulon 5,000 m². Ambientet e muzeut në brendësi janë të ndara sipas tematikës, kronologjike dhe bazës së koleksionit. Ambientet e brendshme janë të shtrira në katër katet e ndërtesës. Në katin e parë të ndërtesës së muzeut, një nga krahët i kushtohet ekspozitave tematike të përkohshme, si: "Vragat e luftës", një ekspozitë e ngritur në vitin 2019, "Ushtria në kohë ndryshimi" dhe "Sofia - kryeqyteti". të Bullgarisë së bashkuar" në vitin 2020 etj. Në katin e dytë të ndërtesës së muzeut është ekspozita e përhershme që mbulon kohën antike dhe mesjetare në territorin bullgar, si dhe në katin e dytë të ndërtesës së muzeut është ekspozita "Sundimi osman dhe lufta për çlirim kombëtar". Në këtë kat ndodhet edhe ekspozita kushtuar periudhës së historisë ushtarake bullgare nga viti 1878 deri në vitin 1885.

Muzeu Kombëtar i Historisë Ushtarake bullgare fillon të shkruajë historinë e tij nga viti i largët 1916, kur u themelua në të vërtetë. Vendndodhja e muzeut ka ndryshuar disa herë gjatë viteve, dhe në prill të vitit 2001 ai u rivendos në vendndodhjen e tij aktuale. Në dy raste muzeu u zgjerua, d.m.th. Këtij muzeu i shtohen muzetë (degët) e tjera

Në katin e tretë të Muzeut Ushtarak ndodhet ekspozita kushtuar Luftës së Parë Botërore ku në të njëjtën kohë ka edhe një diorama për pamjen, jetën dhe luftimet në llogore gjatë kësaj lufte. Krahas dioramës në këtë seksion, janë edhe tre vitrinë të veçanta ku paraqiten në përmasa reale pamja dhe pajisjet e ushtarëve të kësaj periudhe. Një ekspozitë tjetër e ngritur në këtë kat të muzeut është një ekspozitë e quajtur Lufta e Dytë Botërore. Në segmente të veçanta përmes ekspozitave të ndryshme jepen sqarime për

pjesëmarrjen e ushtrisë bullgare gjatë luftës. Secila prej gjinive shpjegohet më në detaje në një seksion të veçantë. Nga pajisjet më të mëdha të ekspozuara në këtë seksion është motori i rimorkios dhe llaçi 82 mm i përdorur në luftë. Skenari i radhës i kushtohet ushtrisë bullgare pas Luftës së Dytë Botërore. Ky mjedis përshkruan periudhën e hyrjes në Luftën e Ftohtë dhe hyrjen e ushtrisë bullgare në Paktin e Varshavës, shpërbërjen e Paktit, transformimin e ushtrisë dhe hyrjen në aleancën e NATO-s. Në këtë pjesë gjendet edhe një vitrinë me përmasa reale me ekspozita kushtuar pjesëmarrjes së ushtrisë bullgare në misionet e paqes. Në pjesën qendrore të dhomës, ku është ky mjedis, janë ekspozuar armë me origjinë lindore, si mitralozë të rëndë të periudhës së caktuar. Artikulli i fundit në këtë kat i kushtohet luftërave ballkanike. Ky seksion është plot me fotografi dhe ekspozita të kësaj periudhe. Në katin e katërt të fundit ndodhet koleksioni i armëve të zjarrit dhe të ftohta. Ky koleksion i pasur me mbi 44,000 ekspozita ofron një udhëtim të mirë dhe të detajuar përmes zhvillimit të armëve të zjarrit dhe armëve të ftohta. Ekspozitat janë të renditura në rend kronologjik dhe janë të vendosura në kuti qelqi me municione dhe arka. Në katin e katërt është vendosur edhe

të mbrojtjes ajrore, të gjitha me origjinë lindore, përkatësisht: "9K52 Luna-M", "R-17 Elbrus", "OTR-23 Oka"., "S-75 Dvina" dhe "2K11 Krug". Më shumë se tre duzina automjete të blinduara dhe transporti mbushin pjesën e jashtme të muzeut. Avionët „Aero L-29“, „MiG-15“, „MiG-17“, „MiG-19“, „MiG-21“, „MiG-23“, „SU-22“, „M4“ dhe avioni gjerman „Panavia Tornado“, janë shtatë ekspozitat që janë ekspozuar, por ato janë në gjendje të lënë pas dore për shkak të ekspozimit ndaj ndikimeve të jashtme meteorologjike. Përveç avionëve janë ekspozuar edhe tre helikopterë, përkatësisht: "Mil Mi-2m", "Mil Mi-8" dhe "Mil Mi-24". Ky koleksion i jashtëzakonshëm plotësohet nga një duzinë tanke, ndër të cilët veçohen: gjermani "Fahrpanzer" dhe "Panzer IV", çeki "LT-35", francezi "Hotchkiss H35" dhe ai rus "T-34-76", "T-54/ 55" dhe "T-72". Përveç këtyre armëve, në ambientin e jashtëm janë ekspozuar pajisje të tjera si transportuesit e urës ponton "MTU-55", gërmimi "BAT 2", armë të ndryshme detare, armë kundërajrore dhe të ngjashme.

Muzeu ofron gjithashtu programe edukative dhe turne tematike të veçanta me kuratorë të drejtuar, të cilat muzeu mund t'i përshtatë me kërkesat e vizitorëve. Për vizitorët më të vegjël të muzeut, nga 3 deri në 12 vjeç, ekziston një segment i veçantë, i quajtur muzeu i fëmijëve, në të cilin fëmijët mësojnë fakte historike përmes një loje interaktive.

Nga e mërkura deri të dielën nga ora 10.00 deri në orën 18.00 muzeu është i hapur për vizitorët, ndërsa bileta mbyllet një orë para muzeut. Hyrja për fëmijët nën 7 vjeç, si dhe për ushtarakët është falas, ndërsa për të rriturit hyrja është 8 BGN ose 4 EUR. Çdo të mërkurë të fundit të muajit, hyrja në muze është falas për të gjithë vizitorët. Një aspekt i mirë është mundësia e parkimit falas në afërsi të muzeut, si dhe përshtatja e muzeut për vizitorët me karrige me rrota. Në kuadër të muzeut është edhe një bibliotekë me rreth 15.000 libra, monografi, bibliografi, broshura dhe literaturë të specializuar. Muzeu aktualisht po punon për dixhitalizimin e koleksionit të tij. Si një opsion i ofruar nga muzeu, ka disa dhoma ekspozimi të veçanta të madhësive të ndryshme për instalime ose ekspozita të përkohshme. Muzeu ka edhe dy salla konferencash me kapacitet 200 dhe 60 vendesh. Muzeu Historik Kombëtar Ushtarak ndodhet vetëm 250 km nga kryeqyteti ynë dhe është një mundësi e shkëlqyer për një turne/shëtitje ditore.

Zlatko Billazheski

koleksioni i urdhrave dhe shenjave të krerëve të shtetit bullgar. Koleksioni përmban 980 dekorime nga 35 vende evropiane, 6 aziatike dhe 3 amerikane, të vendosura nëpër disa vitrinë me xham me shpjegime rreth tyre. Koleksioni i uniformave bullgare ndër vite ndodhet midis grumbullimit të armëve të zjarrit dhe të ftohta dhe grumbullimit të porosive dhe shenjave. Ky koleksion përmban një numër të madh të llojeve të ndryshme të uniformave, duke filluar

nga viti 1916 e deri te modelet e sotme. Përveç uniformave, ky koleksion shfaq edhe grada-shenjat e përkatësisë etj. Ekspozita e përhershme në pjesën e jashtme të muzeut shtrihet në një sipërfaqe prej 40,000 m². Ai është vendosur përballë hyrjes së godinës së muzeut dhe ekspozitat janë të renditura në një renditje rrethore me shtigje për të kaluar ndërmjet ekspozitave. Shumica e ekspozitave janë armë më të mëdha si artileri, avionë, tanke, raketa, etj. Në total, në pjesën e jashtme janë të ekspozuara rreth 240 pajisje. Shumica e ekspozitave të ekspozuara janë përdorur nga ushtria bullgare dhe janë me origjinë lindore. Në këtë muze janë të ekspozuara rreth tridhjetë artileri, nga të cilat veçohen tre topa të Luftës së Parë Botërore. Në segmentin përballë hyrjes kryesore të muzeut janë vendosur pesë lloje raketash taktike dhe sisteme

Kujtim për të mos u harruar 80 vjet nga Masakra e Dabnicës së Prilepit

Një nga ngjarjet më të përgjakshme, që më vonë kontribuoi në ndezjen e lëvizjes antifashiste, është masakra e Dabnicës që ndodhi më 19 shtator 1942 në afërsi të fshatit Dabnicë, Prilep, në të cilën u vranë shumë banorë të Dabnicës. Historiani Rubinço Belçeski sqaron se masakra e Dabniçit u quajt sepse ato ditë shtatori të vitit 1942 nga fshati Dabnicë, në kazermën e Prilepit, të gjithë burrat ishin burgosur dhe një pjesë e madhe e tyre ishin nën hetim në burgjet pushtuese, dhe një pjesë e ata, 43 vjeç, u internuan në kampin bullgar të përqendrimin në fshatin „Ani-Kej” të Krstopolit, në afërsi të qytetit të Xanthit. Kulmi i gjithçkaje që ndodhi ishte pushkatimi i Dabnicës, i kryer më 19 shtator 1942 në zonën e Dabniçi zavoji, midis qytetit dhe fshatit Dabnicë.

Para masakrës në Prilep ka pasur arrestime të një numri të madh të prilepitëve. Në mesin e të arrestuarve ishte Ramo Levkov - Levkata, avokat, i cili u shpall hero kombëtar për meritat e tij në LNÇ. Si student në Fakultetin Juridik në Beograd (diplomuar në vitin 1935), ai iu bashkua lëvizjes studentore dhe komuniste. Si avokat, ai kishte autoritetin e një qytetari dinjitoz, i cili luajti një rol aktiv në jetën politike të qytetit. Për shkak të popullaritetit të tij në mesin e popullatës, autoritetet fashiste i ofruan poste të larta. Ai i refuzoi dhe

Në Luftën Nacionalçlirimtare (1941 - 1945) Prilepi luajti një rol të madh, jo vetëm për shkak se kryengritja e armatosur filloi më 11 tetor 1941, por edhe sepse nga viti 1941 deri më 9 maj 1945, këtu në Prilep, një numër i madh ngjarjesh. ndodhi që ndikoi pozitivisht në zhvillimin e aksioneve luftarake që do të çojnë në lirinë përfundimtare të vendit nga pushteti pushtues fashist

në marrëveshje me organizatën e partisë hapi një zyrë avokatie e cila ishte vend grumbullimi i veprimtarisë ilegale politike të komunistëve dhe qytetarëve patriotë. Pasi u arrestua, ai u torturua për një kohë të gjatë. Ivan Kutsarov, i cili personalisht e torturoi Ramo Levkata, kur ai u burgos në fund të vitit 1944 në burgun rajonal në Plovdiv, tha: „Ai nuk tha asgjë deri në vdekjen e tij. E rrahim

dhe vdiq nga abuzimi. Ai nuk është dërguar në poligonin e qitjes. I vdekuri nuk mund të ecte. E varrosëm në oborrin e kazermës”. Më vonë, më 17 shtator 1942, për shkak të qëndrimit të tij të guximshëm, Sotir Dameski nga Dabni u vra personalisht nga Kutsarov. Shumica e të burgosurve, pas pesë ditëve të kaluara në burgun e garnizonit, pasi ishin rrahur dhe torturuar, u transferuan në burgun e Prilepit. Ata që duhej të pushkatoheshin, mbetën në kazermë - thotë historiani Belçeski.

E shtunë, 19 shtator 1942, ora 18:30 – është regjistruar në arkivat historike. Të burgosurit që do të pushkatoheshin pa gjyq u veçuan në listë. Ata ishin të lidhur me njëri-tjetrin. Ata u rrethuan nga ushtria përmes hyrjes anësore të kazermës. Para nisjes, Kutsarov i urdhëroi të burgosurit të dëgjonin urdhrin e tij duke ecur në drejtim të fshatit Dabnicë, që të mos sulmoheshin rastësisht nga partizanët. Ai u tha se kanë kapur partizanë, ndaj po i marrin për t'i identifikuar. Ka pasur një sulm të inskenuar në kolonë, i cili u pasua me pushkatimin e taksambledhësve të lidhur. Në rast se dikush ishte ende gjallë, trupat e të shtënëve shpoheshin me bajoneta - thotë Belçeski.

Në mesin e të pushkatuarve ishin: Adem Mamut Ademoski, i lindur më 1923, në Prilep, me profesion opincar. Ai u përfshi herët me NOB. Në shtëpinë e

tij shtypeshin fletushka partie; Alexa Milanov Beshiroski-Stavre, i lindur në fshatin Dabnicë, bujk, sekretar i celulës së partisë në fshat, anëtar i Komitetit Ushtarak dhe komisar furnizimi i çetës partizane "Dimitar Vllahov"; Dushan Perv Beshiroski, i lindur më 1909 në fshatin Dabnicë, bujk. Gjatë okupimit ka ndihmuar aktivisht LNÇ-së dhe ka qenë ndër më aktivët në ndihmë të çetës „Dimitar Vllahov”; Dobre Canev Jovanoski, i lindur më 1915 në Prilep. I diplomuar për drejtësi me profesion. Punoj në lëvizjen antifashiste që nga viti 1938. Anëtar i PKJ-së që para luftës; Ordan Ivanov Jovanoski (Velkoski), i lindur më 1912 në f Dabnica, bujk, anëtar i Komitetit Ushtarak të fshatit dhe një nga ndihmësit e komisarit të furnizimit të

çetës „Dimitar Vllahov”, Tode Ordanov Kremçeski, i lindur më 1919 në fshat. Dabnica, me profesion bujk. Zëvendës sekretar i Komitetit Ushtarak në fshat Ordan Gjorev Kuzmanoski, i lindur më 1905 në fshatin Dabnicë, bujk. Anëtar i Komitetit Ushtarak të Fshatit, Ndhmës Komisioneri i Furnizimit; Alexo Stevanov Mazgaloski (Shalamanoski), i lindur më 1913 në fshatin Dabnicë, bujk. Anëtar i CPJ-së, kryetar i Komitetit Ushtarak në fshat; Ace Dimkov Mrçeski, i lindur më 1925, në f Dabnica, student. Anëtar i SKOJ-it në Gjumnazin e Prilepit, sekretar i Komitetit Ushtarak në fshat, korrier i çetës „Dimitar Vllahov”. Është viktima e parë e fashizmit si anëtar i SKOJ-it; Dimko Toshev Mrçeski, i lindur më 1894 në fshatin Dabnica, bujk. Babai i Ace Mrçeskit. Si deputet bujkrobër në fshat zbaton vendimet e celulës së partisë dhe të Komitetit Ushtarak, sabotoi dhe nuk zbatoi urdhrat e okupatorit; Goga Nuneski, i lindur më 1898 në fshatin Dabnicë, me banim në Prilep, bujk. LNÇ e ndihmon moralisht dhe materialisht. Ai shkëlqen në transportin e ushqimeve dhe sendeve të tjera nga qyteti në fshat për nevojat e çetës „Dimitar Vllahov”. Andon Nuneski, i lindur më 1904 në fshatin Dabnicë, bujk. Anëtar i Komitetit Ushtarak të Fshatit dhe Ndhmës Komisioneri i Furnizimit. Vëllai i Gogës dhe Athanasius Nuneskit; Atanas Nuneski, i lindur më 1912 në fshatin Dabnicë, bujk. Ai ndihmon aktivisht LNÇ-në, si dhe ishte kandidat për deputet të Partisë Komuniste. Vëllai i Gogës dhe Andon Nuneskit; Ordan Dimkov Panoski-

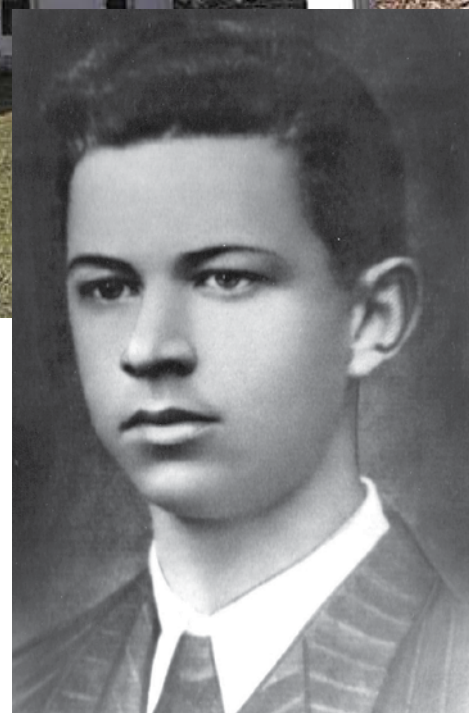
Kabetceot, i lindur më 1922 në Prilep, me profesion dirigjent. Ai ishte përfshirë në lëvizjen punëtore edhe para luftës; Andon Milanov Slabejkoski, i lindur më 1917 në Prilep, me profesion berber. Ai iu bashkua LNÇ-së në vitin 1941; Sotir Gyorev Sotiroski-Dzhigidzik, i lindur më 1919 në Prilep, me profesion punëtor. Ka qenë aktivisht i përfshirë në NOB; Kiro Gjorev Qososki, i lindur më 1919 në Prilep, me profesion rrobaqepës. Si veprimtar në LNÇ, disa herë është burgosur dhe internuar. Nga të pushkatuarit ka mundur të mbijetojë vetëm Petko Velkoski, i cili është goditur vetëm nga një plumb dhe është goditur dy herë me thikë gjatë goditjes me thikë dhe ka arritur të ikë me përpjekje mbinjerëzore. Ai ishte dëshmitar i gjallë i një prej ngjarjeve më të përgjakshme gjatë pushtimit.

Masakra e Dabnicës ishte një krim i paparë i pushtuesve. Kontribuoi në masivizimin e lëvizjes popullore-çlirimtare. Kishte një njoftim të përshtatshëm për ngjarjen. Shembull ishte realizimi poetik i policit Ivan Stefanov Nedelçev "Për heronjtë në fshatin Dabnicë". Kënga e përmendur është gjetur në arkivin e policisë bullgare. Për nder të të vdekurve të Dabnicës dhe Prilepit, në vendin ku u pushkatuan, në lokalitetin Dabnički zavoy, në anën e majtë të rrugës lokale, në mes të Prilepit dhe fshatit Dabnicë, monument me të veçanta kulturore, shkencore dhe rëndësi historike është ngritur në vitin 1972, vepër e skulptorit të njohur akademik, Dimo Todorovski nga Prilepi. Monumenti ishte bërë nga një pllakë mermeri dhe një figurë njerëzore prej bronzi. Njëzet vjet më parë, figura njerëzore prej bronzi u zhduk. Megjithatë, në nderim të të vdekurve, disa vite më parë u vendos sërish në vend një memorial me të njëjtat përmasa dhe karakteristika si ai i mëparshmi, që është dëshmitar i heshtur historik i ngjarjes. Çdo vit këtu nderohen të vdekurit, kështu do të jetë edhe këtë vit.

Karolina Micevska
Zoran Vasilevski

80 vjet nga vdekja e poetit dhe heroit kombëtar Dimitar Mite Bogoevski

Dimitar Mite Bogoevski lindi në fshatin Bolno të Resnjës më 31 tetor 1919 në një familje mërgimtare. Shkollimin fillor e kreu në fshatin e lindjes dhe në Resnjë, kurse në Manastir të mesmen tregtare. Në vitin 1939 u regjistrua në Fakultetin Ekonomik në Beograd, por për arsye financiare e la atë dhe u kthye në vendlindje. Në vitin 1937 u bë anëtar i SKOJ-it në grupin e sapoformuar të SKOJ-it në shkollë. Në vitin 1939 u bë anëtar i Partisë Komuniste të Jugosllavisë dhe më vonë ishte sekretar i komitetit rajonal të CPJ-së për Resnjë. Për shkak të veprimtarisë së tij revolucionare në vitin 1940, ai u arrestua nga policia serbe dhe u burgos në Beograd në Ada Ciganlija. Për mungesë provash ai u la i lirë. Në vitin

1942 arrestohet nga policia bullgare në Resnjë. Pas torturave mizore, ai u lirua. Gjatë shkollimit, Dimitar Bogoevski u shqua me talentin për vizatim, gdhendje, si dhe me poezinë e tij. Për herë të parë si poet u shfaq në vitin 1935 në gjimnazin e Resnjës. Gjatë kohës së studimeve në Manastir, Mite Bogoevski ishte shumë aktiv. U bë anëtar i kryesisë së Shoqatës letrare "Ivan Gunduliq", ishte një nga drejtuesit e udhëheqjes së rinisë në Akademi dhe shumë aktiv në punën e Ndihmës së Kuqe. Në vitin 1936 në Akademinë Tregtare në Manastir themelon një rreth për njohjen e letërsisë përparimtare dhe më 1937 bëhet anëtar i SKOJ. Në këtë periudhë shkroi esenë "Për luftërat e drejta dhe të padrejta", poezinë satirike "Veshulla" në të cilën tallet me klasën e

pasur dhe më në fund iu drejtua shkrimit në gjuhën maqedonase. Në vitin 1938, Bogoevski kishte shkruar tashmë rreth pesëdhjetë poezi, duke përfshirë të famshmen "Sproti llinden".

Gjatë studimeve në Shkollën e Lartë Tregtare të Universitetit të Beogradit më 1939/1940 u bë anëtar i Partisë Komuniste. Në atë kohë ai shkruante romanin e tij të papërfunduar dhe të pabotuar "Aristidi Briana". Në vitin 1940, Bogoevski kthehet në fshatin e tij të lindjes dhe bëhet anëtar i KK të Partisë Komuniste të Resnjës. Pas bastisjes së policisë serbe, Bogoevski u arrestua më 16 prill 1940 në Manastir. Fillimisht u dërgua në burgun e Glavnjaçës dhe për shkak të veprimtarisë së tij revolucionare në Beograd, u dënua me burgim në burgun e Ada Ciganlisë. Në

burg, Bogoevski iu nënshtrua torturave mizore të burgut, por për shkak të mungesës së provave ai u lirua në fund të vitit 1940. Në nëntor 1940, pas dy muajsh qëndrimi në burgun Ada Tsiganlia, lirohet dhe kthehet në Resnjë. Pas pushtimit fashist të Jugosllavisë dhe ndarjes së pjesës së Vardarit të Maqedonisë në zona pushtuese bullgare dhe italiane në vitin 1941, Bogoevski punoi një kohë në komunën e fshatit Jankovec dhe ishte një nga organizatorët e kryengritjes së armatosur në Prespë. zonë. Së bashku me Ilija Spirovskin kanë bërë karta identiteti të falsifikuara për ilegalët dhe kanë organizuar pika të kalimit kufitar ilegal.

Në fillim të vitit 1942, Mite Bogoevski, si sekretar i Komitetit Qarkor të CPJ-së, shpeshherë ka bashkëpunuar me Stiv Naumovin nga zona e Manastirit. Në Manastir ai zhvilloi një takim me luftëtarët e çetës partizane të Prilepit, pas së cilës i lejoi të kalonin në Prespë. I ndjekur nga autoritetet e pushtimit, ai u arrestua më 31 mars 1942, por për mungesë provash për veprimtarinë e tij, u lirua pas dhjetë ditësh. Pas daljes nga burgu, Bogoevski kaloi në ilegalitet dhe vazhdoi të punojë për formimin e një skuadre të re. Bogoevski mori pjesë në formimin e çetës partizane "Dame Gruev" më 6 korrik 1942 dhe kur çeta e prishi festën e planifikuar të Ilindenit të pushtetit pushtues në fshatin Smilevë të Manastirit, shkruan këngën "Trieset i neve minaja.", kushtuar luftëtarëve të kësaj çeta.

Më 12 shtator 1942, së bashku me Stiv Naumovin, në fshatin e tij të lindjes në Bolno, rrethohet nga ushtria dhe policia pushtuese bullgare dhe ata, për të mos rënë në duart e tyre, kryen vetëvrasje. Policia bullgare fillimisht i varrosi në dy varre, pastaj i gërmuan dhe i çuan në kishën e fshatit dhe prej andej i çuan fshehurazi në Gjavato (poshtë Pelisterit) dhe i dogjën me benzinë. Vendi i

varrimit të tyre nuk dihet deri më sot. Dimitar Mite Bogoevski u shpall hero kombëtar i Ilindenit, gjegjësisht më 2 gusht 1949.

Bogoevski shkroi disa këngë, por pjesa më e madhe e punës së tij ka humbur. Në vitin 1935, ndërsa studionte në Resnjë, u paraqit për herë të parë si poet me poezitë "Udhëtar i vetmuar", "Ilija fatkeq", "Burë lumit", "Kali i vogël" dhe "Dy harabela". I njohur si "Djaloshi nga Bolno", me ndjenja të theksuara kombëtare maqedonase, para diplomimit recitoi poezinë e tij të paruarjatur "Legjenda e sllavëve maqedonas", e të ngjashme ishte edhe poezia e paruarjatur "Bogomili". Ka dyshim se pas vetëvrasjes së tij, rreth pesëdhjetë poezi patriotike maqedonase të pabotuara dhe një roman u dërguan në Bullgari. Deri më sot në Maqedoni ruhen poezitë e tij: "Sat", "Fletorja e

nxënësit", "Pokraj reka", "Visibaba", "Sproti Ilinden" (1938), "Stojanka mlada partisanka", "Trieset i nëntë minaja" (shkruar. pas rastit të hyrjes së çetës "Dame Gruev" në fshatin Smilevë më Ilinden 1942), "Razdelvacka" (botuar në gazetën "Nasha Reç" më 1940) e të tjera. Në vitin 1940, ai dërgoi një numër të madh poezish në gazetën "Nasha Reç" në Shkup, por u botua vetëm poezia "Razdelvacka". . Më pas humbi i gjithë arkivi i gazetës dhe bashkë me të edhe gjurmët e poezive të tij. Në pranverën e vitit 1942, Bogoevski shkroi këngën "Partizanka", të cilën së bashku me këngën "Sproti Ilinden" e riprodhoi në makinë. Më vonë kënga "Partizanka" u bë një nga këngët popullore më të njohura në Prespë.

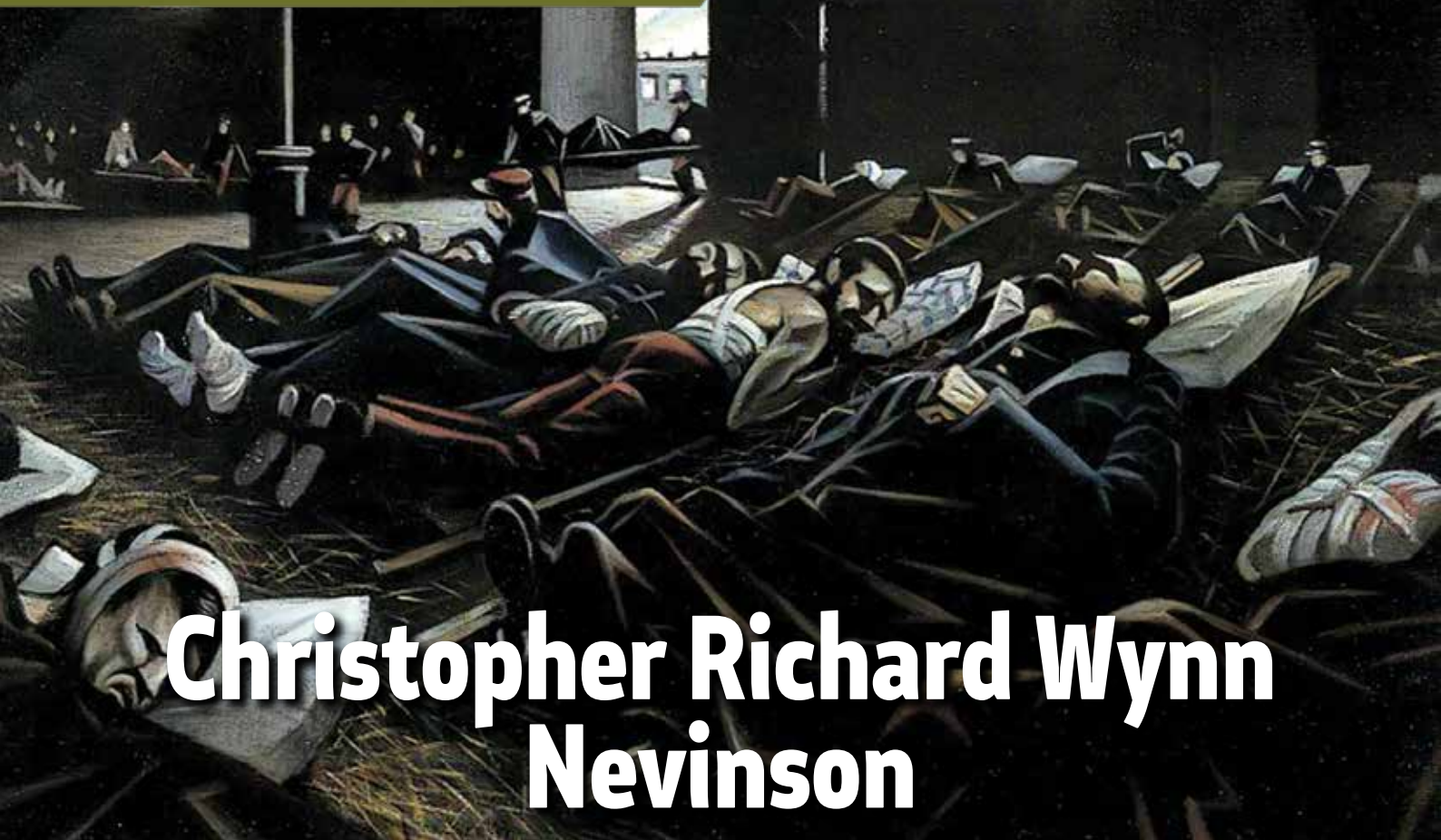
Për shkak të punës së madhe të përgjithshme që bëri, për nder të tij emërtohen shumë shkolla, institucione dhe rrugë. Gjithashtu, në disa pjesë të Maqedonisë janë bërë shumë buste për nder të tij. Resorti i fëmijëve në Pretor mban emrin e tij. Dimitar Mite Bogoevski u shpall pas vdekjes hero kombëtar dhe shtëpia e tij e lindjes në Bolno u shpall trashëgimi kulturore.

Shkollat që mbajnë emrin e tij, Mite Bogoevski, ka në: Resnjë, Bolno, Gorna Bela Crkva, Gorno Dupeni, Drmeni, Zlatari, Jankovec, Kozjak, Kriveni, Lavci dhe Carev Dvor Rrugët që mbajnë emrin e tij janë: rrugët "Mite". Bogoevski" në Veles, në Ohër, në Resnjë dhe në Shkup.

Emri i Dimitar Mite Bogoevskit, si dhe i heronjve të tjerë kombëtarë maqedonas, janë shkruar me shkronja të arta në historinë e Maqedonisë.

Emri i tij është një udhërrëfyes i ndritshëm për gjeneratat aktuale dhe të ardhshme të maqedonasve.

Antoanella Dimitrievska

Christopher Richard Wynn Nevinson

Richard Nevinson lindi në Hampstead, djali i vetëm i korrespondentit dhe gazetarit të luftës Henry Nevinson dhe sufragistes dhe shkrimtares Margaret Nevinson. Ai shpesh përmendet me inicialet e tij C. R. W.

Nevinson studioi në Slade School of Art me Henry Tonks, së bashku me Stanley Spencer dhe Mark Gertler. Pas largimit nga Slade, Nevinson studioi në Académie Julian në Paris gjatë 1912 dhe 1913 dhe gjithashtu ndoqi Circle Rous. Në Paris, Christopher Richard Wynne Nevinson u takua me Vladimir Lenin dhe Pablo Picasso. Gjithashtu, gjatë qëndrimit në Paris, ai ndau një studio me Amedeo Modiglianin, gjatë së cilës u njoh me kubizmin, si dhe u takua me futuristët italianë Marinetti dhe Gino Severini. Gjatë kësaj periudhe Nevinson u miqësua me Marinettin, udhëheqësin e futuristëve italianë, dhe shkrimtarin dhe artistin radikal Wyndham Lewis, i cili themeloi Qendrën jetëshkurtër të Artit Rebel.

Në fillim të Luftës së Parë Botërore, Nevinson iu bashkua njësisë së ambulancës vullnetare. Nga 13 nëntori 1914, Nevinson kaloi nëntë javë në Francë me FAU dhe Shoqërinë Britanike të Kryqit të Kuq, kryesisht duke punuar me ushtarë të plagosur të

Christopher Richard Wyn Nevinson (13 gusht 1889 – 7 tetor 1946) ishte një piktor britanik, artist figurativ, piktor i peizazhit, printer dhe litograf, një nga artistët më të famshëm të luftës së Luftës së Parë Botërore. Në 1917, Nevinson u emërua një artist zyrtar i luftës. Gjatë kësaj periudhe ai nuk i gjeti më stilet moderniste të përshtatshme për të përshkruar tmerret e luftës moderne dhe ai pikturonte gjithnjë e më shumë në një mënyrë më realiste

kthyer nga fronti, të cilët ishin vendosur në stacionin hekurudhor të Dunkirk, të njohur si Shambles. Rreth tre mijë ushtarë francezë të plagosur rëndë, të cilët u evakuuan nga fronti dhe më pas u braktisën, u vendosën në Shambles. Për javë të tëra ata mbetën të paushqyer dhe të pakujdesur, të shtrirë me shokët e tyre të vdekur pranë tyre. Kjo atmosferë la një përshtypje të thellë tek ai, kështu që Nevinson më vonë përshkroi përvojat e tij në The Shambles në dy piktura, The Doctor dhe La Patrie. Christopher Richard Wynne Nevinson gjithashtu shërbeu si shofer vullnetar ambulance për një kohë shumë të shkurtër përpara se shëndeti i keq ta detyronte të kthehej në Britani. Nevinson më pas doli vullnetar për shërbimin në shtëpi me Korpusin Mjekësor të Ushtrisë Mbretërore. Ai

i përdori këto përvoja si temë për një seri pikturash të fuqishme në të cilat ai përshkruante estetikën makinerike të futurizmit dhe ndikimin e kubizmit në një efekt të madh. Në 1917, Nevinson u emërua një artist zyrtar i luftës. Gjatë kësaj periudhe ai nuk i gjeti më stilet moderniste të përshatshme për të përshkruar tmerret e luftës moderne dhe ai pikturonte gjithnjë e më shumë në një mënyrë më realiste.

Menjëherë pas përfundimit të Luftës së Parë Botërore, Christopher Richard Wynne Nevinson udhëtoi për në Shtetet e Bashkuara, ku pikturoi një sërë imazhesh të vlefshme dhe të fuqishme të Nju Jorkut. Megjithatë, mburrja dhe pretendimet e tij të ekzagjeruara për përvojat e tij të ushtarake, së bashku me personalitetin e tij depresiv dhe temperament, e bënë atë shumë armiq si në Shtetet e Bashkuara ashtu edhe në Britani. Karriera e tij e pasluftës, megjithatë, nuk ishte aq e dalluar. Kujtimet e Nevinson-it të vitit 1937, *Color and Prejudice*, ndonëse të gjalla dhe plot ngjyra, janë pjesërisht të pasakta, jokonsistente dhe mashtroese. Puna e tij e pasluftës në përgjithësi përfshinte peizazhe në një stil më natyralist. Piktura e tij kryesore e viteve 1932 dhe 1933, *Shekulli i njëzetë*, përdori mjete futuriste për të sulmuar fashizmin dhe nazizmin.

Në fillim të Luftës së Dytë Botërore, qeveria britanike krijoi Komitetin Këshillues të Artistëve të Luftës - WAAC dhe emëroi Kenneth Clark si kryetar të tij, me të cilin Christopher Richard Wynne Nevinson ishte në konflikt të hapur. Ai paraqiti tre fotografi në WAAC në dhjetor 1940, të cilat natyrisht u refuzuan. WAAC përfundoi duke blerë

disa nga pikturat e tij: "Mbrotjtja Ajrore", "Përshkrim i një sulmi me bombë zjarri", "Zjarri i Londrës", "29 dhjetor - Regjistrim historik". Nevinson u ngarkua nga Forca Ajrore Mbretërore për të portretizuar avionët që përgatiteshin për Bastisjen Dieppe në gusht 1942 dhe ata gjithashtu e lejuan atë të fluturonte në avionët e tyre në mënyrë që të mund të përjetonte momentin e luftës ajrore. Christopher Richard Wynne Nevinson i dhuron Winston Churchill një pikturë, një peizazh me re të titulluar "Fushat e Betejës së Britanisë", si një dhuratë për kombin. Kjo foto qëndron ende në Downing Street. Menjëherë pas kësaj,

Christopher Richard Wynne Nevinson pësoi një goditje që paralizoi krahun e tij të djathtë dhe shkaktoi një pengesë në të folur. Ai aplikoi për një pozicion oficeri të vogël në WAAC por u refuzua. I shtyrë nga sfida, por edhe nga karakteri i tij, Nevinson mësoi të pikturonte me dorën e majtë dhe pikturoi tre piktura të cilat u shfaqën në Akademinë Mbretërore në verën e vitit 1946. Ai mori pjesë në atë ekspozitë me ndihmën e gruas së tij, Kathleen, në një karrige me rrota, por vdiq disa muaj më vonë në moshën pesëdhjetë e shtatë vjeç.

Trajçe Çatmov

Absurditete për botën në të ciëln jetojmë

Robinsonët me jahte

Detari Alexander Selkirk, kujtimet e të cilit i shërbyen shkrimtarit anglez Daniel Defoe për të shkruar romanin aventuresk të kultit "Robinson Crusoe", është sinonim i individëve që, pas fatkeqësive detare ose vullnetarisht, kaluan një pjesë të jetës së tyre në ishuj të shkretë dhe larg qytetërimit. Në këtë shekull, mundësitë, të mira apo të këqija, kanë lindur Robinsonë të rinj, modernë, individë që kërkojnë strehim në shkretëtirat, mijëra kilometra larg botës urbane. Që nga fillimi i këtij viti, mediat botërore, pothuajse çdo ditë, publikojnë lajme për arratisjen në ishujt e pabanuar të mijëra miliarderëve ukrainas, rusë dhe të tjerë bjellorusë. Arsyeja kryesore është lufta në Ukrainë dhe rreziku real që ajo të kthehet në një kataklizëm global atomik. Ndryshe nga Robinson dhe qindra njerëz të tjerë të pafat të mbytur anijesh, ndjekësit e tyre modernë mbërrijnë në ishujt e shpërndarë nëpër oqean me jahte super-moderne, të pajisur me pajisjet më moderne të komunikimit, të ngarkuar me të gjitha nevojat e jetës, por edhe aeroplanë e helikopterë të lehtë. për një ndryshim të shpejtë të destinacionit.

Nga Moisiu te Assange

Shkrimet, kronikat, historia e shkruar dhe traditat gojore të Dhiatës së Vjetër janë dëshmi dhe konfirmim përkatës se ikja e individëve, fiseve dhe kombeve të tëra është një tipar i pashmangshëm i qytetërimit njerëzor. Pika historike për atë fenomen është sigurisht ikja e izraelitëve nga Egjipti, nën udhëheqjen

Sipas listës së fundit të individëve më të pasur në botë, e cila është publikuar nga revista "Forbes" për më shumë se një dekadë, aktualisht në botë numërohen 2668 multimiliarderë dhe pasuria e tyre totale është 12.7 miliardë dollarë. Prej tyre, mbi një mijë janë më të pasur se vitin e kaluar. Më të pasurit janë ende amerikanët, me 735 individë. Pas tyre janë kinezët, pra në vendin më të shumtë në botë janë 607 super të pasur. Është interesante se për herë të parë në listë vendin e tyre e kanë shtetasit bullgarë, estonezë dhe uruguaijanë. Në të njëjtën kohë, numri i njerëzve që mbijetojnë me 2 dollarë në ditë po rritet me shpejtësi

e profetit legjendar Moisi, por sipas pretendimit të antropologëve anglezë, shekuj para misionit të Moisiut, ka pasur një arratisje të njeriut para njeriut, kombit. para kombit. Ata gjithashtu arritën në përfundimin se arsyeja kryesore e largimit nga vatra amtare, më së shpeshti, ishte lufta për mbijetesë. Duke marrë në konsideratë një "mal" shembujsh të regjistruar të arratisjeve masive për arsye të ndryshme, në tekst do të ndalemi në arratisjet më mbresëlënëse të një individit, një njeriu, përballë kërcënimeve të ndryshme, madje edhe vdekjes. Nuk kishte pothuajse asnjë perandori në të cilën individit të mos hynte në konflikt me ndonjë person të fuqishëm, prandaj duhej të kërkonte shpëtimin në ndonjë shkretëtirë. Në Romën e Lashtë një fat të tillë e patën jo vetëm qytetarët anonimë, por edhe ata nga shtresat më të larta shoqërore. Dy arratisjet

nga Roma të burrit të shtetit, juristit, shkrimtarit dhe filozofit të famshëm Marco Tullius Cicero janë një plan për gjenezën e tjetërsimit të detyruar të individit nga shoqëria. Falë letrave të ruajtura të korrespondencës së Ciceronit me miqtë e tij, veçanërisht me Titin shumë të pasur, i cili vullnetarisht jetonte jashtë Romës, në një krahinë të Shqipërisë së sotme, ne kemi në pëllëmbë të dorës të dhënat për arsytet pse dikur, njeriu më i fuqishëm në Romë duhej të ikte në Greqi. Si juristi dhe intelektualit më i respektuar në

perandori gjatë sundimit të perandorëve të famshëm Cezarit, Oktavianit dhe Mark Antonit, Ciceroni pati ndikim në të gjitha çështjet e shtetit, aq sa ndryshoi dhe shkroi ligjet. Rrugës për në senat dhe në administratën shtetërore, Ciceroni ulej shpesh në dy karrige dhe e paguante shtrenjtë. Fillimisht, ai ishte inatosur ndaj Cezarit të fuqishëm, kështu që kërkoi strehim në Greqi, por humbi të gjithë pasurinë e tij. Falë miqve të fuqishëm, Cezari e lejoi të kthehej në Romë. Pas vrasjes së perandorit më të famshëm të Romës, Ciceroni u lëkund midis pasardhësve të tij, por u rreshtua në anën e Mark Antonit, një nga triumvirat që sundoi perandorinë. Pas sherrit dhe konfliktit ushtarak midis Oktavian Augustit dhe Mark Antonit, ky i fundit u bë perandor, kështu që Ciceroni duhej të ikte përsëri. Por gjatë rrugës për në Greqi, mercenarët e Oktavianit e kapën dhe i prenë kokën.

Familja Likov – senzacioni i shekullit XX

Në fund të pranverës së vitit 1978, duke fluturuar mbi taigën siberiane, anëtarët e ekspeditës shkencore ruse panë një pamje të pabesueshme nga ajri - një pasuri fshati e rrethuar nga një pyll mijërvjeçar. Pasi zbritën dhe ecën për një orë, arritën në oborr ku i pritni një plak mjekërgjatë. Pas gjysmë ore, anëtarët e ekspeditës minerare dëgjuan dhe më pas zbuluan para botës historinë pothuajse biblike të familjes Likov. Përkatësisht, familja gjashtë anëtarëshe e Karp Likov jetoi për 40 vjet në pjesën më të ashpër të Rusisë, në taigën siberiane, ku temperatura ishte rregullisht minus 50 gradë Celsius për gjashtë muaj.

Historia edhe në këtë rast flet për arratisjen e një individi pas përplasjes me normat shoqërore që ai nuk i pranonte. Si anëtarë të të ashtuquajturve "Besimtarë të Vjetër", familja e Karp Likov dhe mijëra njerëz me mendje të tyre u sulmuan nga qeveria bolshevikë. Pasi persekutorët e besimtarëve kokëfortë qëlluan vëllanë e tij, Karp vendosi me familjen e tij të kërkonte shpëtimin në taigën siberiane, kështu që në verën e vitit 1936, me gruan e tij

Aklina, vajzën Natalya dhe djalin Savin, ai u nis në një aventurë të pabesueshme që zgjat 40 vjet.

Siç u tha gjeologëve dhe gazetarëve rusë, Karp, në një distancë prej 260 kilometrash nga vendbanimi i parë, gjeti strehë në zemër të taigës siberiane, ku ai dhe gruaja e tij ndërtuan një kasolle me duar të zhveshura, në të cilën ndodheshin edhe dy vajza të tjera. Deri në takimin me njerëzit e qytetërimit, për 40 vjet, ata mbijetuan në kushte të paimagjinueshme për njeriun. Gjatë përpjekjes së gjeologëve dhe autoriteteve sovjetike për ta kthyer familjen në qytetërim, Likovi nuk pranoi, kështu që anëtarët e fundit të familjes, Agafia, mbeti në shkretëtirë. Karp vdiq në 1988 dhe vajza Agafia e varrosi në oborrin e parajsës së tyre skëterrë. Është interesant fakti që të katër fëmijët Karp i mësoi shkrim-leximin me ndihmën e Biblës së vjetër, e cila përndryshe ishte shkaku i kalvarit të familjes së tij.

Onazis, Robinoni pare modern

Në të njëjtën kohë, ndërsa Karp po ikte nga plumbi i bolshevikëve dhe po përtypte 40 vitet më të vështira në shkretëtirë, 1961, greku Aristoteli Onassis po ikte nga zhurma e qytetërimit, në të cilin ai përndryshe u bë njeriu më i pasur në planet. Sigurisht, djerrina e tij ishte ishulli Skorpjos, dhjetë kilometra larg mekës turistike të Lefkadës. Për ishullin, ai i pagoi qeverisë greke 3 milionë dollarë të pabesueshëm gjatë asaj kohe dhe për pak vite krijoi një parajsë të vërtetë në këtë ishull, të cilës nuk iu rezistuan diva e operës Maria Callas dhe zonja e parë e atëhershme e Shteteve të Bashkuara. Shtetet. Në vitin 2013, "Parajsa e Onassis" u bë pronë e Ekaterina Rybolovlyeva, vajzës së multimiliarderit

rus Dimitri. Ajo i pagoi trashëgimtares së pasurisë së Onassis, Athenës, 100 milionë dollarë. Duke ndjekur shembullin e grekëve, nga mesi i viteve shtatëdhjetë të shekullit të 20-të, ishujt në detet dhe oqeanet e botës filluan të bliheshin nga më shumë të pasur të botës. Sipas të dhënave të disponueshme, ishujt grekë të pabanuar më të shitur (janë rreth 1400 prej tyre dhe vetëm 227 janë të banuar), natyrisht, të gjithë të blerë nga elita financiare botërore. Vala e tretë dhe shtytja masive për të blerë ishuj të pabanuar do të ndodhë gjatë pandemisë COVID-19 dhe do të dyfishohet pas fillimit të luftës në Ukrainë. Në mesin e vitit 2020, kompanitë e specializuara të shitjes së pasurive të paluajtshme po shisnin dhjetë deri në pesëmbëdhjetë ishuj në muaj. Biznesmeni gjerman Farhad Vladi njoftoi vitin e kaluar se kishte shitur 3,000 ishuj në karrierën e tij 50-vjeçare, duke thënë se çmimi i tyre varioonte nga 100,000 deri në 6 milionë dollarë. Në të njëjtën kohë, drejtori i përgjithshëm i kompanisë "Ontario", Chris Krolov, tha se kërkesa mujore për ishujt "të shkretë" u rrit me 1500 për qind, që e përkthyer në gjuhën popullore do të thotë se kompania merrte 150 telefonata në ditë nga të interesuarit. blerësit e ishujve të pabanuar.ishuj. Këtë vit, një modë e re "Robinson" është vërejtur në Amerikë, Australi dhe Zelandën e Re - të pasurit po kërkojnë gjithnjë e më shumë paqen nga qytetërimi dhe shpëtimin nga kohët e shpallura të ferrit në vende të largëta dhe të paarritshme në pyje, taigat, xhungla. Me zgjuarsin, ata arritën në përfundimin se kontinenti, sido që të jetë, dhe sado i largët të jetë nga vendbanimet urbane, është më i sigurt se çdo parajsë ishullore.

Mile Radenkoviç

„Shën Naumi“ – vend i s të gjer

28 kilometra larg qytetit të Ohrit, mes kaltërsisë së pafund të liqenit të Ohrit dhe masivit të lartë malor të malit Galiçica, ndodhet lokaliteti “Shën Naum”.

“Shën Naumi” është një vend i shenjtë, i cili rrezaton bukuri, kulturë, histori dhe traditë. Kompleksi hotelier “Shën Naum”, ku pranë tij gjendet një nga manastiret më të bukura dhe më domethënëse në rajonin e Ohrit, manastiri “Shën Naum” (shek. IX), ku janë vendosur reliket e shenjtorit me të njëjtin emër, Shën Naum, një nga ndjekësit më besnikë të iluministëve të parë sllavë, vëllezërve të shenjtë Qirili dhe Metodi.

Në manastirin “Shën Naum” vizitorë të shumtë vijnë për të vizituar varrin e shenjtorit. Është një strehë për të

sëmurët, veçanërisht ata me sëmundje mendore. Vizitorët besojnë se edhe sot, kur ia vë veshin varrit, dëgjon rrahjen e zemrës së tij.

Manastiri është i dekoruar edhe me pallonj të bukur ose zogj të parajsës, të cilët konsiderohen si simbol i krishterimit e që janë të shumtë. Në afërsi të manastirit gjenden burimet më të bukura dhe më të mëdha që ushqejnë liqenin e Ohrit - burimet e lumit Drin ii Zi. Këto ujëra vijnë nga liqeni i Prespës përmes kanaleve nëntokësore gëlqerore rrëzë malit të Galiçicës. Tek burimet formohet një pellg i vogël me një sipërfaqe prej 30 hektarësh dhe një thellësi prej 3.5 metrash. Temperatura e ujit të pastër kristal nuk i kalon kurrë 11 gradë. Gjatë ekzistencës së tij, liqeni formoi dy ishuj të vegjël tërheqës. Bimësia e

burimeve është shumë e harlisur dhe e larmishme, blu-jeshile nga algat që lënë një pamje të bukur, e cila i ngjan një akuariumi natyror. Rreth burimeve janë tre kisha të bukura, “Shën Maria”, “Shën Atanasie” dhe „Shën Petka“. Thonë se uji që buron nën kishën “Shën Petka” ka fuqi shëruese për sytë. Ujërat nga burimet derdhen në liqenin e Ohrit përmes një përroi të shkurtër dhe të shpejtë me kapacitet 10 litra ujë në sekondë dhe derdhen afër Strugës dhe formojnë lumin Drini i Zi (që do të thotë “dri i zi”).

Kaq shumë bukuri, histori dhe traditë në një vend, me akomodim dhe shërbime të standardit më të lartë është një gjë e rrallë për të gjetur dhe përjetuar. „Shën Naumi“ një vend i shenjtë dhe i bukur ku do të gjeni qetësi

Kristina Ilievska

**Shenjë të dhe i bukur ku do
ni qetësi**

